

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 59

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΑ'—ΡΑΗ'

Κείμενον: B. de Montfalcon

Μετάφρασις—Σχόλια

ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ — ΧΑΡΑΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
φιλόλογου θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑ' ψαλμὸν	9 (97)*
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΑ' ψαλμὸν	14 (101)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΒ' ψαλμὸν	25 (111)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΓ' ψαλμὸν	29 (114)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΔ' ψαλμὸν	33 (117)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΕ' ψαλμὸν	56 (141)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΣΤ' ψαλμὸν	67 (151)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΖ' ψαλμὸν	73 (158)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΑΗ' ψαλμὸν	80 (163)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	97

* Ὡς ἐνός παραθέσται καὶ ἐπὶ ἀντιστοιχεῖν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΑ' (130) ΨΑΛΜΟΝ

«Κύριε, δὲν ὑψώθη ἀπὸ ἐπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν ἡ καρδία μου, οὐτέ σὶ δόφθαλμοί μου ἐσηκώθησαν ἀκατάδεκτοι καὶ με ἀλαζονεύσαν.»¹ Ἄλλος ἐρμηνευτὴς γράφει, δὲν ὑψώθησαν. «Ὅτε ἐπεδίωξα ἐκ φιλοδοξίας μεγάλα, οὐτε ἐπεχείρησα πρᾶγματα ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις μου, διὰ τῶν ὁποίων νὰ πρόκαλέσω τὴν τιμὴν καὶ τὸν θαύμασμόν.» Ἄλλος, γράφει, εἰς μεγαλυνσὴν καὶ ἄλλος **Δ** εἰς μεγαλεία, τὰ ὅποια δὲν ὑπερέβησαν τὴν δυνάμιν μου.

Τί σημαίνει αὐτό; Ὁ Παῦλος θεωρεῖ ἀφροσύνην, νὰ ἐγκωμιάζῃ κορεῖς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ἀνέγκη. Δι' αὐτὸ προσέθεσε: «Ἐγὼ αὐτότος, ποῦ ἔχω καυχῆσθαι ἔτσι. Ἀλλὰ σεῖς μὲ ἠναγκάσατε.»² Πῶς λοιπὸν ἠγνώσεν αὐτὸ ὁ προφήτης καὶ καυχᾶται τώρα δι' ἑαυτὸν διὰ δύο καὶ τρία καὶ δέκα, ἀλλὰ δι' ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ καυχᾶται μὲ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι εἰμαι ταπεινὸς καὶ μετρημένος καὶ ὑπερβολικὰ ταπεινὸς καὶ ἀ-

1. Ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ φέρεται ἡ ἐπιγραφή καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Δαβὶδ. Πράγματι δὲ συμφωνεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτὸς πρὸς τὴν κοινωμορσύνῃ, τὴν ὁποίαν καὶ ἔχει τὸν δὲν αὐτὴ ἐπέδειξεν ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ προφήτης, Ἰσαΐας δὲ πρὸς τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔθηκε πρὸς τὴν εὐχὴν τοῦ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὴν ἐπέδειξεν, καὶ ἐπὶ ἀποκρίσεως τὸ δακτύλον αὐτοῦ ὅπως ἔγραψεν ὅτι: καὶ οὐκ ἐπὶ ἀποκρίσεως τῆς Κιβωτοῦ. Ἦτο τότε ὁ Δαβὶδ: ὁ ἀποκαλυφθεῖς ἐπὶ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ἀπρεῖς: ἐν ἐξουσίᾳ σου καὶ κατὰ τὴν παύσασιν σου ὅτι εἴπῃς μὴ βεβαιώσῃς: (Ὁ Βασιλ. Β', 22). Ἄλλοι ἐκ τῶν νεωτέρων κοπότες τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς τοῦ ψαλμοῦ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλωνος ἐκστρώσιν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, καὶ ὅτι, δὲν ἐπὶ αὐτοῦ τὰ περιεχόμενα μεγάλα πρὸς τὸν δὲν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς πτωχῆς τοῦ πατρὸς. (Ὁ Βαβυλωνος μετὰ συνάμω ἀρμυνης II. Ν. Τραμπέλο, 1891-1906).

2. Ἡ Κορινθ. 10, 11.

πλοῦς· Ἐ τοῦτο συμβαίνει, ὅπως εἰς τὸ θρέφος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀποκοπή ἀπὸ τὸ γάλα τῆς μητρός του καὶ ὑψώνει με πῶνον τὰ θλέμματα τοῦ πρὸς τὴν μητέρα του.³ Διὰ ποῖον σκοπὸν κάμνει αὐτό; Διότι δὲν εἶναι ἀνεπιτρέπτον εἰς κάθε περίπτωσιν τὸ νὰ καυχᾶται κανεὶς. Εἰς μερτικὰς περιπτώσεις εἶναι ἀσυνεπὲς καὶ μάστιχα καὶ ποτε εἴμεθα ἀνόητοι, ὅχι ἐπειδὴ καυχώμεθα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν καυχώμεθα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει «ἐκεῖνος, ποῦ καυχᾶται, ὅς καυχᾶται ὅχι ἀλαζονικῶς, ἀλλὰ με ταπεινῶσιν ἀποδίδων εἰς τὸν Κύριον τὴν δόξαν διὰ τὰ καλὰ ἔργα, τὰ ὅποια ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τοῦ ἔχει δώσει δυνάμει καὶ χάριν νὰ τὰ κάμῃ».⁴

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν καυχᾶται ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, εἶναι ὁ πλέον ἀνόητος καὶ παράνομος. Ὅποιος δὲν καυχᾶται διὰ τὴν πίστιν του εἶναι ἀλλοτρίως ὄντων.⁵ Ὅποιος δὲν καυχᾶται καὶ δὲν ἐκδηλώνει τὰς πεποιθήσεις του ὁπωσδήποτε θὰ χάσῃ. Δι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος με θάρρος διεκήρυττεν: «Εἶδε νὰ μὴ μοῦ συμβῇ νὰ καυχῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».⁶ Καὶ πάλιν λέγει: «Ἄς μὴ καυχᾶται ὁ πλούσιος διὰ τὰ πλοῦτά του, οὔτε ὁ σοφὸς διὰ τὴν σοφίαν του, ἀλλὰ νὰ καυχᾶται διὰ τὸ εἶς, ὅτι θελαδὴ κατανοεῖ καὶ γνωρίζει τὸν Κύριον».⁷

Κατὰ ποῖον τρόπον ἡ καύχησις εἶναι κακὸν πράγμα; Ἐάν προβαίνωμεν εἰς αὐτήν, ὅπως ὁ Φαρισαῖος! Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, εἶπεν ὁ Παῦλος «ἔχω ἀποδειχθῇ ἀνόητος, διότι ἐκαυχῆσθην»⁸ ὅς εἰς μέ ἡσυχάζατε; Διότι διηγείτο τὰ κατάρβωματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς του, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη. Καὶ εἰς ἄλλο μέρος, λέγει, «Ἐάν θελήσω νὰ καυχῶ διὰ τοὺς φθόνους καὶ διὰ τὰ ἔργα μου, δὲν θὰ εἴμαι ἀνόητος, διότι θὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν».⁹ Συνεπῶς, ἂν κανεὶς λέγῃ τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ἡ περίστασις τὸ απαιτῇ, δὲν εἶναι ἀνόητος. Ἐπομένως καὶ ὁ προφήτης, ὅταν καυχᾶται, δὲν εἶναι ἀνόητος, διότι ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν.

3. «Καὶ ὅταν σὺ πῶναις ἔρτι τοῦ μιστοῦ ἀποκοπῇ» οὕτως αὐτὸς ἠρρίσκει τὴν γρημὴν, ἀλλὰ ἐξουσιάζων, ἠρρίσιν, ἐνδεχόμενον ὅμως ἔχεται ἡμῶν καὶ τῶν (Χριστιανῶν).

4. Ῥ' Κορινθ. 11, 17.

5. Γαλ. 6, 14.

6. 1 Περ. 9, 23-24.

7. Λουκ. 18.

8. Ῥ' Κορινθ. 12, 6.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον αἰτίαν ἔφερε τὸν λόγον εἰς αὐτὸ τὸ σημείον;

Διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀκροατάς, νὰ μὴ ἐπαυέλθουν εἰς τὴν ἀπερισκεψίαν μετὰ τὴν ἀπολλογὴν τῶν ἐκ τῶν συμφορῶν. Οὔτε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ νὰ ἐμπέσουν εἰς τὴν ἀνάγκην ἄλλης ἀχμωλασίας. Ὁ Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν διήγησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεώς του προσπαθεῖ νὰ διαρκῶσιν τὸν ἀκροατήν. Δὲν λέγει, ὅτι ἐγὼ ὑψώθην ἀπὸ ἑπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν καὶ συνεκράτησα τὸ πάθος μου, ἀλλὰ τί λέγει; Δὲν ὑψώθην ἡ καρδία μου ἀπὸ ἑπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν. Δηλαδὴ δὲν ἡγγίσα τὴν ψυχὴν μου ἡ κακία. Ὁ νοῦς αὐτοῦ ἦτο ὥσπερ γαλήνιος λιμὴν, ὁ ὁποῖος δὲν δέρεται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς ἀσθενείας, ἡ ὁποία εἶναι αἰτία ὄλων τῶν κακῶν καὶ ἡ ρίζα τῆς ἐσχάτης παρανομίας.

Τί νόημα ἔχει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει «Κύριε, δὲν ὑψώθην ἀπὸ ἑπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν ἡ καρδία μου, οὔτε οἱ ὀφθαλμοί μου ἐσηκώθησαν ἀκατάδεκτοι καὶ με ἀλαζονεῖαν»· Δὲν ἐσηκώσα λέγει, τὰς ὀφθαλμοὺς μου οὔτε ἄρθωσα τὸν αὐχένα! Διότι τὸ νόημα, τὸ ὁποῖον ἀφθόνως ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν πηγὴν τοῦ πάθους, διαπλάσσει καὶ τὸ σῶμα ὁμοιον πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πληγὴν. ¹⁰

Ὅτε ἐπεδίωξα ἐπιδείξεις καὶ ἐμφανίσεις μεγαλείων ὑπερηφανείας, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν ἀξίαν μου. Τί σημαίνει «εἰς μεγαλεία ὑπερηφανείας»; Σημαίνει τοὺς ἐπηρμένους ἀνθρώπους, τοὺς πλούσιους, τοὺς ἀλλοζῶνας, τοὺς ὑπερηφάνους. Εἶδες πόση εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη; Δὲν παρέμεινεν ὁ ἴδιος μόνον ἐκτός τοῦ νοσήματος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, οἱ ὁποῖοι ὑπερηφανεύοντο τοὺς ἀπέφευγε καὶ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ συγκεντρώσεως αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἐπειδὴ εἶμαι πολὺ τὴν ἀλαζονείαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσον πολὺ ἀπεστρέφετο τὴν κακίαν αὐτὴν, ὅχι μόνον τὴν ἀπέφευγε καὶ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐξουσίαν της εἰς τὴν σκέψιν του, ἀλλὰ ἀπὸ πολὺ μακρὰν ἀπεστρέφετο καὶ ἐκαίνους, οἱ ὁποῖοι μετῆρχοντο αὐτὴν, ὥστε οὔτε ἀπὸ ἐκεῖ νὰ δέχεται καμμίαν θλάσιν. ¹¹

Δὲν εἶναι μικρὸν κατάρβωμα τοῦτο, νὰ ἀποφεύγῃ θελαδὴ κανεὶς τοὺς ἐπηρμένους, νὰ ἀποστρέφεται καὶ νὰ στηλιτεύῃ αὐτούς. Εἶναι μεγάλη ἀσφάλεια τῆς ἀρετῆς

10. «Ὅταν τὴν ὑπερηφάνειαν τὰς δυνάμεις ἐπαρσιν τὴν γνῶσιν, πρὸς καὶ πάντων ὑπερβαίνει» (θεολόγος).

καὶ φρουρὰ τῆς ταπεινοφροσύνης. «Οὕτε ἐπεχείρησα πράγματα ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις μου, διὰ τῶν ὁποίων νὰ προκαλέσω τὴν τιμὴν καὶ τὸν θαυμασμόν». Ἄλλος κοῦτε πράγματα τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν δυνάμιν μου. «Ἄν δὲν ἦμουν ταπεινός, ἀλλὰ ἔμωνα τὴν ψυχὴν μου, ὅπως τὸ θῆρος, ποῦ ἔχει ἀποκοπῇ ἀπὸ τὸ γάλα, πρὸς τὴν μητέρα του, καθ' ὅμοιον τρόπον νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ αἶτημα τῆς ψυχῆς μου».¹⁰ 373 Α "Ἄλλος «ἔτσι νὰ ἀνταποδοθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μου».

Τοῦτο ἔχει λεχθῇ κατὰ τὸ ὑπερβατὸν σχῆμα, δηλαδή, «Ἄν δὲν ἦμουν» ταπεινός, ὅπως τὸ παιδί, ποῦ ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ γάλα καὶ πίπτει εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς του, ἀλλὰ ἔμωνα τὴν καρδίαν μου, τοιαυτοτρόπως ὡς ἀνταποδοθῇ εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ αἶτημά μου. Αὐτὸ, τὸ ὅποιον λέγει, σημαίνει τοῦτο. Δὲν ἦμουν μόνον καθαρός ἀπὸ τὴν κακίαν, δηλαδή ἀπὸ τὴν φλαζονεῖαν, οὐτὲ μόνον ἀσχετος πρὸς τοὺς ἀλαζόνας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀντίθετον πρὸς αὐτήν, ὑπερβολικὰ ἐξεδηλώσα, δηλαδή τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν μετριοπάθειαν, τὴν συντριβήν. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὁ Χριστὸς παρηγγεῖλεν εἰς τοὺς μαθητάς του λέγων Β 'Εάν δὲν ἀλλάξετε φρονήματα καὶ πορεῖαν εἰς τὴν ζωὴν σας καὶ δὲν γίνετε ὅσοι ὡς τὰ παιδιά, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».¹¹ Ἀπέκτησα, λέγει, τὴν ταπεινοφροσύνην, ὅσπῃ ἔχει τὸ παιδί, τὸ ὅποιον κρέμεται κάτω ἀπὸ τὸν μαστὸν τῆς μητρὸς. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνο συγκρατεῖται ἀπὸ τὴν μητέρα του, εἶναι ταπεινὸν καὶ καθαρόν ἀπὸ κάθε φλαζονεῖαν καὶ ζῇ μαζί με τὴν ἀφέλειον καὶ τὴν ἀπλότητα, ἔτσι ἦμουν καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν διαρκῶς ἐξηρητημένος ἀπὸ αὐτόν.

Τὸ παιδί, τὸ ὅποιον ἀπεκόπη ἀπὸ τὸ γάλα τῆς μητρὸς, δὲν ἐνεθυμήθη τυχεῶς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δεῖξῃ τὴν θλιβὴν, τὴν στενοχωρίαν καὶ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τὸ παιδί, τὸ ὅποιον μόλις πρὸ ὀλίγου ἀπομακρύνθη ἀπὸ τὸν μαστὸν τῆς μητρὸς, δὲν ἀπομακρύνεται οὕτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ αὐ-

10. Ἡδὲ παραβάλλεται ὁ πατριάρχης πρὸς τὸ θῆρος, τὸ ὅποιον ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν θηλὴν τοῦ μητρικοῦ μαστοῦ καὶ πίπτει εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς. Τοιοῦτοτρόπος καὶ αὐτὸς ἀσπάζοντο πρὸς τὸν Θεόν.

11. Καὶ θεότατος ἦμουν... εἶναι ἐπεὶ τοῦτο εἰ μὴ ταπεινοφρόνουν καὶ ἦσαν τὸ ἐλ' μὴ εἶναι ὅσοι καὶ ἑσθ' ὅσοι ἄνθρωποι καὶ ἔχει δοκιμαστικὴν σημασίαν.

12. Ματθ. 18, 3.

τὴν, ἀλλὰ με κλάματα, με στενογμούς, με στενοχωρίαν. Οὐ μὲ θορυβῶμαιν καὶ κλαυθυμίσματα πίνονται ἀπὸ αὐτὴν καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀπομακρυνθῇ, ἔτσι καὶ ἐγὼ, λέγει, εὐρισκόμενος μέσα εἰς τὴν θλίβην, τὴν στενοχωρίαν καὶ τὰς πολλὰς δοκιμασίας συνεκρατούμην ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐάν δὲν εἶχον συμπεριφερθῇ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἀνταποδοθῇ, λέγει, εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὡς τιμωρηθῶ, λέγει, με τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν.

«Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὡς ἐλπίζῃ εἰς τὸν Κύριον ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἕξῃς πάντοτε».¹² Βλέπετε ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπα, ὅτι δηλαδὴ διαρκῶς πρέπει νὰ καυχᾶται κανεὶς καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ὑπάρχῃ αἰτία διὰ τὰ ζητήματα τῆς πίστεως καὶ τῶν θαυμάτων καὶ ὁποῖος δὲν καυχᾶται χάνεται. Ἀντιθέτως διὰ τὰ κατορθώματα τῆς ζωῆς μας καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ καιρὸς ἀποαῖτῃ, δὲν πρέπει κανεὶς ποτε νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν καύχησιν. Ὁ Ποιὸς καιρός; Πολλοὶ καὶ ποικίλοι, ἕνας ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ ἀκροατοῦ. Τοῦτο λοιπὸν καὶ αὐτὸς γνωρίζων καὶ θέλων νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δι' αὐτὸν τοῦ λόγον διηγείται τὰ κατορθώματά του, διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν ἀκροατὴν τὸν αὐτὸν ζῆλον, προσέθεσε τὰ λόγια «Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὡς ἐλπίζῃ εἰς τὸν Κύριον ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἕξῃς πάντοτε». Καὶ ἂν, λέγει, συμβοῖν συμφοραί, στενοχωρία, πόλεμοι, αἰχμαλωσίαι καὶ διωγματοὶ ἀπροσδόκητον κακόν, οὐ διατήρησε τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν καὶ τὴν προσδοκίαν ἐκείνης καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἐπιτύχῃς καλὸν ἀποτέλεσμα, διότι ὁ Θεὸς θὰ σοῦ ἀνταμείψῃ τὴν καλὴν αὐτὴν ἐλπίδα Ε με τὴν λυτρώσιν ἀπὸ τὰς δοκιμασίας διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει δόξα καὶ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

12. Δι' ἡλικίαν διαβάσεις τοῦ ἀτόμου ἀπομακρύνονται εἰς δὲν τὸ ἔθνος. Ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ τοῦ ἐλπίστῃ γίνεται καθολικὸς καὶ ἐθνικὸς.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΑ΄ (131) ΨΑΛΜΟΝ

372 **A** «Εν θυμῷ σου, Κύριε, τὸν Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν ἀνεξίκακίαν καὶ εὐσεβειάν σου, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη εὐάρεστος ἐνώπιόν σου».¹

Ἄλλοι θεοσίως ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ σωθοῦν μόνον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν προγόνων. Ἐδῶ δὲως διηγούνται τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ τὴν αἰτίαν ὅλων τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἐπιεικίαν, τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν πραότητα διὰ τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν ἐθαυμάζετο καὶ ὁ Μωϋσής. **B** «Ἦτο, λέγει, περισσότερον πρῶτος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ ὅτι ἦρχον εἰς τὴν γῆν».²

Μερικοὶ δὲως αἰρετικοί, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ζωὴν τοῦ καὶ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶχεν εἶπει, λέγουν. Τί λέγεις; Πραότατος ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μὲ λακτισμοὺς ἐκτύπησε τὸν Αἰγύπτιον καὶ τὸν ἐφόνευσε.³ Αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐγένισε τοὺς Ἰουδαίους μὲ αἷμα καὶ ἐμφυλίου πολέμου; Αὐτός, ὁ ὁποῖος διέταξε νὰ διαπραχθοῦν φόνοι συγγενῶν; Αὐτός, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ διήρεσε τὴν γῆν καὶ προεκάλεισε κεραυνούς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἄλλους μὲν καταπόντιος καὶ ἄλλους κατέκαυσε; Ἐάν αὐτός ἦτο πρῶτος, πῶς εἶναι ὀργίλος καὶ σκληρός; Πᾶυσε λοιπὸν καὶ μὴ λέγῃς περὶ τὰ πράγματα.

⁴ Ὅτι ἦτο πρῶτος καὶ ὁ προκάτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀν-

1. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι ἀγνώστος. Πολλοὶ ἀναγινώσκουσι τὸν συγγραφεὴν εἰς παλαιότερους χρόνους. Φέρεται ὅς συγγραφεὺς ὁ Δαβὶδ, ὁ Σολομὼν, ὁ Χορροθάϊ ή ὁ Τυχώνας. Ἀνάγκη εἰς προσημιολογισμὸν ἐπιχρῆν. Εἶναι ὁ μόνος ψαλμὸς, ὁ ὁποῖος μνημονεύει τὴν Κιβωτὸν τοῦ μαρτυρίου καὶ ἔχει Μωσαϊκὸν χαρακτῆρα.

2. Ἀριθρ. 12, δ.

3. Ἀναφέρεται εἰς τὸ περιαιρετικὸν καὶ ὁ Μωϋσής. Ἰφώνευεν Αἰγύπτιον, ὁ ὁποῖος συμπεριφέρετο μὲ σκληρότητα πρὸς τὸν Ἰσραηλῆτην καὶ ἔντοτε φερόμενος τὴν γῆν πρὸς Θεοῦ ἀπέβηκεν εἰς τὴν γῆν Μεδιάν, ὅπου ἐπαμειβίθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἱερέως Ἰεθέρ.

θρώπους καὶ τῶρα ἰσχυρίζομαι καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ ἐπιμένω εἰς αὐτὰ καὶ ἂν θέλετε. **C** θὰ προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω τὴν πραότητα τοῦ **Δ**χι μὲ ἄλλας ἀποδείξεις, ἀλλὰ μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ.

⁵ Ἄν καὶ ἡμπορούσα νὰ ἀναφέρω, ὅσα εἶχεν εἰπεῖ αὐτός περὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ εἰς τὸν Θεόν, τὴν ἱκεσίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀποστολικά λόγια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀντάξια τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν μετριοφροσύνην, μὲ τὴν ὁποίαν φιλοῦει πρὸς τὸν λαόν. Ἦτο δυνατόν καὶ αὐτὰ νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἀποριθυμῶ. Ἀλλὰ, ἐὰν ἐπιθυμῇτε, ἀφίγοντες αὐτὰ κατὰ μέρος, ἐμπρός ἄς ἀποδείξωμεν, ὅτι ἦτο πραότατος ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἐλέγχθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τοῦ καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων μερικοὶ νομίζουν, ὅτι αὐτός εἶναι θαυρός, σκληρός καὶ ὀργίλος. **D**

Κατὰ ποῖον τρόπον δὲως θὰ ἀποδείξωμεν αὐτό; Ἄν προηγουμένως κάμωμεν διασάφην καὶ δώσωμεν ὁρίσμον, τί τέλος πάντων εἶναι πραότης καὶ τί σκληρότης. Διότι τὸ νὰ κτυπήσῃ κανεὶς κάποιον δὲν εἶναι γνώρισμα σκληρότητος οὔτε τὸ νὰ λυπῇται κανεὶς αὐτὸν εἶναι γνώρισμα πραότητος. Πρῶτος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὑποφέρῃ τὰς δοκιμασίας, αἱ ὁποῖαι τοῦ συμβαίνουν καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος βοηθεῖ τοὺς ἀδικουμένους καὶ γίνεται σφοδρὸς ἐκδικητὴς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι περιφρονοῦν καὶ ὑβρίζουν. Διότι, ὁποῖος θεοσίως δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ εἶναι νωθρός, νωσταλέος καὶ ἀπαθέστερος τοῦ νεκροῦ, δὲν εἶναι οὔτε πρῶτος οὔτε μετριοπαθής. Τὸ νὰ ἀδιαφορῇ κανεὶς δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀδικοῦνται, τὸ νὰ μὴ στενοχωρῇται δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μαστιζοῦνται ἀπὸ τὴν ἀδικίαν καὶ νὰ μὴ ὀργίζεται ἐναντίον ἐκείνων. **E** οἱ ὅποιοι περιφρονοῦν καὶ ὑβρίζουν, δὲν εἶναι γνώρισμα ἀρετῆς, ἀλλὰ κακίας καὶ ἐπομένως **Δ**χι πραότητος, ἀλλὰ ἀδρανείας καὶ νωθρότητος. Συνεπῶς λοιπὸν αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποδεικνύει τὴν πραότητά τοῦ καὶ ὅτι τὸσον πολὺ ἐφλέγετο ὥστε ταχέως νὰ σπεύδῃ, ὅταν ἐθλεπεν ἄλλους νὰ ἀδικοῦνται, διότι, δὲν ἡμποροῦσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ὑπὲρ τοῦ δικαίου. Ὅταν δὲως ὁ ἴδιος παρεβλόπτετο ἀπὸ κάποιον κακόν, δὲν προέβαιεν εἰς ἐκδίκησιν, οὔτε ἀντεπετίθετο, ἀλλὰ ἀντιμετώπιζε τὴν κατάστασιν συνεχῶς μὲ φιλοσοφικὴν ἀταραξίαν.

373 Α Διότι εάν ήτο σκληρός και όργιλος, δεν θα ήμπορούσε να ήσυχάση, όταν εθίγοντο τα προσωπικά του ζητήματα, αυτός, ό οποίος τόσοσν εφλέγετο και εξήπτετο διά τα ζητήματα των άλλων, αλλά ήτο δυνατόν τότε πολύ περισσότερον να εξαγριωθή. Γνωρίζετε θεαταίς, ότι σπενχωρούμεθα περισσότερον διά τα ίδια μας πράγματα παρά διά τα ξένα. Εκείνος, όταν σί άλλοι έδοκιμάζοντο, επιμώρει τους παραθλάσσοντας όχι όλιγώτερον από εκείνους, που ύφίσταντο τό κακόν. Τα δεινά, που επισυνέβαινον εις θάρος του, παρήγαγο με πολλήν καρτερίαν και εις την κάθε περίπτωση ελώμεσαν ενόχον θεόν και έπεδεικνυν εις μέν την πρώτην την άπέχθειαν προς την κακίαν, εις δέ την δευτέραν την μακροθυμίαν του.

Και τί έπρεπε να κάμη, ειλέ μου; Έπρεπε να άνέχεται να γίνετα ή αδικία και τό κακόν να μεγαλώνη; Β Τοσσο όμως δεν ήτο γνώρισμα ανθρώπου, ό οποίος κυθερνά λαόν, ούτε κανενός μακροθύμου και άνεξικάκου, αλλά ανθρώπου νωθρού και όκηρου.

Και ας δεν κατηγορείς τον Ιατρον, ό οποίος με την έγχειρήσιν έμποδίζει την σήψιν να εισχωρήσιν εις όλόκληρον τό σώμα, αλλά ισχυρίζεσαι, ότι είναι σκληρότατος εκείνος, ό οποίος ήθέλησεν με ισχυρότερον κτύπημα να ανακόψη ασθένειαν, ή οποία είναι πολύ σφαυτέρα από την σήψιν και μεταδίδεται εις όλόκληρον τον λαόν. Άλλά αυτά είναι γνωρίσματα άσυνέτου δικαστοδ. Ό άργων ενός τσούτου λαού, ό οποίος κυθερνά έθνος τόσοσν σκληρόν, τραχύ και άδόμαστον, έχει όπωρρώσιν έξ άρχής να αναστέλλη και έγκαίρως να ανακόπη τό κακόν, ώστε να μη προχωρή περαιτέρω. C

Άλλά κατεθύθισε, λέγει, τον Δαθάν και Άθερρών. Τί λέγεις; Έπρεπε να άνέχεται να καταπατήται ή ιερωσύνη, να άνατρεπώνται οι νόμοι του Θεού και να διαλύεται αυτό τό όποιον όλα γενικώς συγκρατεί, δηλαδή τό αξίωμα της ιερωσύνης και να κόμουν τα άδύνα εις όλους προσιτά, και από την άδιαφορίαν προς αυτούς να επιτρέψη να καταπατούν, όσα θέλουν, τους ιερούς περιβάλους και να γίνονται τα πάντα άνω κάτω. Αύτά όμως δεν είναι έκδήλωσης πραότητος, αλλά άπανθρώπιος και σκληρότητας, τό να άνέχεται δηλαδή τόσοσν μεγάλο κακόν να αόξάνη και να χάση τόσοσν χιλιάδας, έπειδή λυπείται διακοσάσεις.

Ειπέ μου λοιπόν, D όταν διέταξε να σφάζουν τους συγγενείς, τί έπρεπε να κάμη, ενώ ό Θεός ήτο άργισμένος, ή ασθένεια εξηπλώνετο και κανείς δεν είχε την δύναμιν να άποσπάση αυτούς από την όργην του Θεού; Όφειλε να αφήση την εκ των ούρανών πληγήν να επέση έφ' άλλων γενικώς των φυλών, να παραδώση τό έθνος εις την καταστροφήν και να επιτρέψη μαζί με την τιμωρίαν να γίνετα ή άμαρτία άθεράπτευτος; Η Όφειλε με την τιμωρίαν και τον φόνον άλλων ανθρώπων και τό άμάρτημα να εξαλείψη και την όργην να έμποδίση και τον Θεόν να κάμη εύμεν ή εις εκείνους, οι οποίοι όποπιήτουν εις τοιαύτα άμάρτηματα. Άγ κατ' αυτόν τον τρόπον εξετάζης τα έργα του δικαίου. E από τα έξής θα άντληήθης, ότι αυτός ήτο κατ' έξοχην πραότατος.

Άλλά ύστερα από όσα ελέχθησαν, αφού αφήσωμεν αυτά να τα εξετάζουν οι φιλομαθείς, διά να μη άσχοληθώμεν περισσότερον με άντικείμενα πέραν του κυρίως έργου μας, άς επανέλθωμεν εις την υπόθεσιν μας. Ποία είναι ή υπόθεσίς μας; Ε'Ενθυμήσου, Κύριε, 376 Α τον Δαθιδ και όλη την άνεξικακίαν και εύσέδειαν του, διά των όποιων κατέστη εύάρεστος ενώπιόν σου. Ένθυμήσου, πώς έδωκεν ένορκον υπόσχεσιν εις τον Κύριον, πώς έκοιμεν εύχήν και τάξιμον εις τον Θεόν του Ισραήλ, Ένώ είχε πρόθεσιν να όμνήσιν περί πραότητος, έγκατέλειπε την διήγησιν, ή όποια αναφέρεται εις τον Σαούλ, εις τους άδελφούς, εις τον Ιωνάθαν, εις την μακροθυμίαν προς τον στρατιώτην, ό οποίος του προσήμεν άπειρον έντροπήν, και άλλα μεγαλύτερα από αυτά, στρέφει τον λόγον προς άλλο κεφάλαιον, τό όποιον είχαν έδύγως Ιδιαίτερον ένδιαφέρον. Διατί κόμνει αυτό; Διά δύο λόγους. Αφ' ενός μέν, διότι με αυτό ευχαριστείτα κατ' έξοχην ό Θεός, προς παλιν λέγει να ρίψω τα θλέμματα μου παρά εις τον πρσόν και εις τόν ήσυχον και εις εκείνον, ό οποίος φοβείται τους λόγους μου. Β Αφ' έτέρου δέ, έπειδή κατεπειγον έργον ήτο ή άνέγκη του ναού και ή άνακοδόμησις της πόλεως και ή άποκατάστασις της παλαιάς πολιτείας, στρέφει με συντομίαν προς αυτό τό σημείον τον λόγον και παραλείπει άλλα μέν ως γνωστά και παραδεκτά, τό δέ θέμα της πραότητος άς φανερόν εις όλους. Εκείνο λοιπόν, τό όποιον είχαν άνάγκη

κην εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν, ταῦτο φέρει εἰς τὸ μέσον.

Τί ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἴδουν; Τὸν ναὸν νὰ ἀνεγείρεται καὶ ἡ παλαιὰ ἀγίατις νὰ ἀποκαθίσταται. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατ' ἐξοχὴν διέπρεψεν ὁ Δαβὶδ εἰς αὐτὸ, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὡς ἀμοιβὴν τῶν προσπαθειῶν του τὴν ἀνικοδόμησιν τοῦ ναοῦ καὶ λέγει: «Ἐνθυμήσου, Κύριε, τὸν Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν ἀνεξικακίαν καὶ εὐσεβείαν του, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη εὐφραστός ἐνώπιόν σου. Ἐνθυμήσου, πῶς ἔδωκεν ἑνὸς υἱοῦ σου εἰς τὸν Κύριον, πῶς ἔκτισεν εὐχὴν καὶ τάξιμον εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ. Δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας κατοικῶ, οὐτε θὰ ἀνοσθῶ εἰς τὴν κλίνην, τὴν ὁποίαν χρησιμοποίησας ὡς στρωμνὴν μου, οὐτε θὰ παραδώσω τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς ὕπνον καὶ τὰ βλέφαρά μου εἰς ὑσταγμὸν, οὔτε θὰ δώσω ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς κροτάφους μου ἕως ὅτου εὕρω τόπον κατὰλληλον διὰ τὸν Κύριον, κατοικίαν διὰ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ». Ποῖον σθένος ἔχει αὐτὸ μὲ σένας; Διότι, λέγει, εἰμαι ἀπόγονος ἐκείνου καὶ, ἐπειδὴ ἔδεδυθες ἐκεῖνον, Θεέ μου, λόγω τῆς δράσεώς του εἴπες, νὰ ἀπορβῶς τὸ ἔθνος καὶ τὸ βασίλειόν του, δι' αὐτὸ τώρα ζητοῦμεν αὐτὰς τὰς συμφωνίας. D

Δὲν εἶπε «μέχρις ὅτου ἀνικοδομήσω» (διότι τοῦτο δὲν ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτόν), ἀλλὰ «μέχρις ὅτου εὕρω κατὰλληλον τόπον διὰ τὸν Κύριον καὶ κατοικίαν». Ἐπειτα ἐκείνους, ὁ ὁποῖος θὰ οἰκοδομήσῃ, τὸν ἀντιπαρέχεται καὶ φέρει εἰς τὸ μέσον τῆς συζητήσεως ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν ὑποσχέσεις, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ, πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ ὁρμὴ σκέψεως καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ὁ Θεὸς συνήθως ὀρίζει τὴν ἀμοιβὴν ἀναλόγως πρὸς τὴν ὁρμὴν σκέψεως καὶ τὴν καλὴν θέλησιν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐνθυμεῖται περισσώτερον αὐτόν, διότι περισσώτερον αὐτὸς εἶναι ὁ οἰκοδόμος παρὰ ὁ υἱός. Ὁ πρῶτος ὑπεσχέθη, ὁ δεῦτερος διετέλεσεν. Καὶ πρόσθετε τὴν προθυμίαν του. Εἴ «Ὅχι μόνον εἰς οἰκίαν ἱσχυρίζεται, ὅτι δὲν θὰ εἰσέλθῃ,

δ. Ὁ Δαβὶδ διαπιστώνει ἀπὸ ἑνὸς ὅριον καὶ ὁρίζεται, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτελέσῃ ἡ κατασκευὴ εἰς τὸν ναὸν του μέχρις ὅτου κατασκευάσῃ οἶκον διὰ τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ.

ε. Ἡ ἐρρημεία τοῦ ναοῦ ἀνακαθίσταται καὶ ἀλλοιοῖ ἀποδοῦναι κατὰ τὸ Παύλινον ὑπὸ Π. Ν. Τριημιλίου, Ἰαββαί 1935.

ζ. «Σκεψάμεθα οἶκον» εἶναι τριπλὴν περιγραφή καὶ σημαίνει ἀπλῶς «οἶκος». «Ἐλθέτω στρωμνὴ» ὁρίζεται περὶ ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ κροτάφου μου» σημαίνει δὲν θὰ κοιμηθῶ ποτέ.

οὔτε εἰς κλίνην θὰ ἀνασθῇ, ἀλλὰ οὔτε τὰ φυσικῶς ἀναγκαῖα θὰ ἀπολαύσῃ με ἀνεκτῶν, μέχρις ὅτου εὕρῃ τὸν κατὰλληλον τόπον διὰ τὸν Κύριον καὶ κατοικίαν διὰ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ. Αὐτοὶ προσέβαλον τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἔλεγε: «Σεῖς μὲν κατοικεῖτε εἰς θολωτάς οἰκίας καὶ ἡ ἰδική μου οἰκία εἶναι ἔρημος». Μέχρις ὅτου εὕρω κατὰλληλον τόπον διὰ τὸν Κύριον, κατοικίαν διὰ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ. 377 A

Βλέπε πάλιν καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία μεριμνᾷ. Ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἐξουσιάζει τῶν ἀνθρώπων, λέγει, μέχρις ὅτου εὕρω κατὰλληλον τόπον διὰ τὸν Κύριον, κατοικίαν διὰ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ. Δὲν ἤθελεν ἀπλῶς νὰ οἰκοδομήσῃ, ἀλλὰ εἰς καταλλήλοτον τόπον, ὁ ὁποῖος κατ' ἐξοχὴν ἀρμόζει εἰς ναὸν καὶ εἶχε ἀνάγκην ἐπισταμένης ἐρεῦνης. Ἀπὸ τόσον ἀγρυπνῶν ἐνδιαφέρον διεκατεῖχτο. «Ἡκούσαμεν, ὅτι ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης ἦτο εἰς Εὐφραθὰ καὶ τὴν εὕρομεν εἰς τὰς βασίσεις πεδιάδας τῆς Μαρσβακρείμ».

Τώρα διηγείται τὰ παλαιὰ καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ προηγουμένως ἡ κιβωτὸς ἐπὶ πολλὸν χρόνον περιεφέρετο, μετακινουμένη ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἡκούσαμεν, ὅτι ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης ἦτο εἰς Εὐφραθὰ». Β. Αὐτὰ δηλαδὴ μᾶς διηγῆθαι οἱ πρόγονοί μας καὶ αὐτὰ ἐκ πληροφοριῶν γνωρίζομεν, ὅτι δηλαδὴ καὶ τότε περιήρχετο παντοῦ εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς ἀγρούς καὶ μετὰ ταῦτα εὕρεν ἔδραν μόνιμον. Αὐτὸ λοιπὸν ὡς γίνῃ καὶ τώρα. Εὐφραθὰ ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, εἰς τὴν ὁποίαν μετεφέρθη ἔπειτα ἀπὸ πολλὴν περιπλάνησιν.

«Τώρα δὲμος θὰ εἰσέλθομεν» εἰς τὰ ἐν Σιών σκηνώματα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐστάθησαν οἱ πόδες του καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ ὅπο-

8. Ἄγγ. 1. 4.

9. Ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης μέχρις τότε ἦλθετε συνεχῶς τόπους διαμονῆς, ἀπὸ Σηλὸν μετεφέρθη εἰς Βαβυλῶνα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κεϊτῶν, ἐπεστράφη εἰς Βηλὸν ἐπὶ Πάρι, μετέβησαν εἰς χεῖρας Φιλισταίων, ἔφθασε μέχρις Ἀρκαίου, κατόπιν Ἀσσυρίων, εἰς τοὺς Ἀσσυρίωντας καὶ ἐπειτα εἰς Κερμασσοῦν. Ἐκτοτε ἤρκεν ὅτι ἔχῃ μόνιμον κατοικίαν εἰς Ἱερουσόλημ. (Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ὁ — Ὁ Πάρι, ἔκδοσις 18^η ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Πάρι, σελ. 672).

10. Εἶναι μεγάλη ἡ χωρὰ τῶν Ἱερουσαλῶν καὶ, ἡσυχία ἡ κιβωτὸς εἰς διαθήκης ἐπίκειται εἰς τὰ Ἱερουσαλῶν, εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς.

πόδιον τῶν ποδῶν του.¹¹ ἡ ἱερὰ κιθαρὰ τῆς διαθήκης·

Εἶδες πόσον χονδροειδὲς λέξεις χρησιμοποιοῖ λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπαιδευσίως ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀκούουν, μετὰ τὴν ἀναφέρει κατοικίας τοῦ Θεοῦ καὶ πόδα καὶ τόπον, ὅπου στηρίζονται τὰ πόδια; "Ὅλα αὐτὰ προσδιορίζουν τὸν τόπον τῆς κιθαρᾶς, διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἐξήρχοντο αἱ φρικταὶ φωναὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἰουδαίων, ὅι οἱ ὅποιοι ἡρμήνευσαν τὰ ἀσπρὰ καὶ προέλεγον τὰ μέλλοντα. «Ἐγέρθητι, Κύριε, ἵνα ὑπάγῃς εἰς τὸν τόπον τῆς μονίμου κατοικίας σου, εἰς τὸν ἁγίον ναὸν τῆς Σιών, τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεώς σου, σὺ καὶ ἡ μέγρι ταῦδε μὴ ἀναπαυομένη, ἀλλὰ διαρκῶς μετατοπιζομένη κιθαρὰς, τὴν ὅποιαν ἀγιάζει ἡ παρουσία σου». "Ἄλλος «ἡ ὅποια φανερώνει τὴν δύναμιν σου». Καὶ τὰ δύο εἶναι ὁρθά. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἀπέρρευν ἡ ἀγιοσύνη καὶ τὰ γράμματα, τὰ ὅποια ὑπῆρχον μέσα εἰς αὐτὴν ἐπέφεραν δύναμιν καὶ ἀγιοσύνην.

Ὁρθῶς λοιπὸν ὠμύλησεν ἔτσι. Ὁ Θεὸς ἐξεδήλωσε δι' αὐτῆς τὴν μεγάλην αὐτοῦ δύναμιν, μίαν φοράν, δύο καὶ πολλὰς ἄλλας, ὅπως, ὅταν κατελήφθη ἀπὸ τοῦς Ἀζωτίους, ὅταν συνέτριψε τὰ εἰδωλά, ὅταν ἐκτύπησεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὴν ἠρπάξαν, ὅταν ἔπαυσε τὴν τιμωρίαν. Δι' αὐτοῦ ἀπεδόθη καὶ πάλιν ἡ κιθαρὰς καὶ διὰ τῶν ὑπολοίπων, τὰ ὅποια εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἔκαμεν, ἀπεδείκνυε τὴν δύναμιν του.

Π σημαίνει «Ἐγέρθητι, Κύριε, καὶ ἀναπαύσου εἰς τὸν τόπον τῆς μονίμου κατοικίας σου»; Κάμε, ὥστε ἡμεῖς νὰ παύσωμεν νὰ πλανώμεθα, λέγει, καὶ ἡ κιθαρὰς νὰ περιφέρεται καὶ τέλος ὡς ἡσυχάζῃ καὶ αὐτῇ.¹² "Οἱ ἱερεῖς σου ὡς φέρουν ὡς ἐνδυμα τὴν δικαιοσύνην».¹³ Ἄλλος γράφει «ὡς περιβληθὸν τὰ ἱμάτια» καὶ ἄλλος «ὡς ἐνδυθὸν», τὸ ὅποιον εἶναι κατ' ἐξοχὴν σαφέστερον διότι εἶναι λόγια προσευχομένου καὶ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος

11. Ἡ κιθαρὰς χρησιμεύει ὡς ἀνατύπων τοῦ Κυρίου, διότι ἐκείνη παύει διὰ τὴν ἡσυχίαν, καὶ τὸ ὅποιον ὁ Κύριος ἔκαμε τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἀνακαινιστικὰς του. («Οἱ Παλμοὶ Ἰωάν. Γεωργίου, σελ. 518).

12. Ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα οἱ λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι ἀναπαύοντες καὶ νὰ περιπαλοῦνται μετὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν γίνεσθαι ἡσυχίαν ἀρετῆν. Εἰς ἄλλην ὁμιλίαν του περὶ ἱερουσύνης, ἡ ἱερὰς ἀναπαύσεως λέγει, ὅτι ἡ ἱερουσύνη εἶναι χρέος διὸν ἀρετῶν εἰς ἀγγελίαν ἡ εὐδοκίαν ὅταν ἀγγελοῦν «ἡ ἱερουσύνη τελείωται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν δὲ ἀποστόλων ἔχει παρηγοῖαν».

ἐπιθυμῇ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ οὐκ ἀποφύγει. Δικαιοσύνην ἐδὼ ἔννοει τὴν ἀγιότητα, τὴν ἱερουσύνην τὴν λατρεῖαν, τὰς εὐσεΐας, τὰς προσφορὰς καὶ μαζὶ μετὰ αὐτὰ τὸν τέλειον τρόπον ζωῆς, διότι ἰδιαίτερος ἀπὸ τοῦς ἱερεῖς πρέπει νὰ ἀπαιτῆται ὁ ἐνάρετος θίος. Ε

«Καὶ οἱ ἀφωσιωμένοι εἰς σὲ εἶθε νὰ σκιρτοῦν ψάλλοντες ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει», ὅταν δηλαδὴ αὐτὰ πραγματοποιοῦνται. Βλέπε, ὅτι αὐτὸς δὲν ζητεῖ ἀνέγερσιν πόλεως, οὐτε ἀγαθὰ ἀφθόνων ἀγαθῶν, οὐτε τὴν ἐξ ἁλλῶν πραγμάτων εὐτυχίαν, ἀλλὰ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ, τὴν ἡσυχίαν τῆς κιθαρᾶς, τὴν πλήρη τελειότητα τῶν ἱερῶν, τὴν ἀγιοσύνην, τὴν λατρεῖαν καὶ τὴν ἱερουσύνην.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐξήγησεν αὐτὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν ἐνοχοὶ διὰ πολλὰς ἀμαρτίας, ὁ ψαλμωδὸς καταφεύγει πάλιν εἰς τὸν πρόγονόν των λέγων χάριν τοῦ Δαβὶδ, τοῦ πιστοῦ δούλου σου, μὴ ἀποκρούσῃς καὶ μὴ ἀποστραφῇς τὸ πρόσωπον τοῦ διαδόχου σου, τὸν ὁποῖον σὺ ἔχρισες βασιλεῖα.¹⁴ Π σημαίνει «χάριν τοῦ Δαβὶδ, τοῦ πιστοῦ δούλου σου»; "Οχι μόνον, λέγει, λόγῳ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, οὐτε ἐπειδὴ ἐξεδήλωσε τὴν δραστηριότητα διὰ νὰ ἀνεγείρῃ τὸν ναόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐβώσας ὑποσχέσεις πρὸς αὐτόν. Χάριν τοῦ Δαβὶδ, τοῦ πιστοῦ δούλου σου, μὴ ἀποκρούσῃς καὶ μὴ ἀποστραφῇς τὸ πρόσωπον τοῦ διαδόχου σου, τὸν ὁποῖον ἔχρισες σὺ βασιλεῖα. Περὶ ποίου ὁμιλεῖ; Περὶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τότε ἐχρίσθη, ἐκυβέρνησε τὸν λαόν καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ.¹⁵

«Ἐβώσεν ἔνορκον καὶ ἀληθὴ ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ δὲν βὰ παραβῇ αὐτήν. Ἰδοὺ αὐτὴ ἐκ τῶν ἀπογόνων σου θὰ ἀναβιβάσῃ διαδόχους ἐπὶ τοῦ θρόνου σου».¹⁶ Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐκθυμώθη τὸν Δαβὶδ καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ. καὶ διηγῆθη τὰς πάλαιας ἀναμνήσεις καὶ ἔκρινε ἀξίον νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν αὐτοῦ, παρουσιάζει αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἔχει μεγάλην σημασίαν, δηλαδὴ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποῖα εἶναι αὐταί;

13. «Τὸ Χριστὸν σου». Ὁ Χριστὸς οὗτος εἶναι ὁ δὲ ἱερὸς ἐλάλει χριστὸς βασιλεὺς. «Χριστὸν ἐννοεῖ τὸν βασιλέα καὶ. ὅπως ἐκεῖνος εἶπε οἱ βασιλεῖς κτλ. ἦσαν ἡμεῖς διὰ τὸν Δαβὶδ ὁμοῦ καὶ ἀποστέλλει τὴν βασιλείαν τὴν γῆν. (Ἡσυχίασθαι).

14. Ἀναφέρεται ἡ σκέψις τῆς παλαιᾶς διαθήκης τοῦ Ἰουδαίου Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ. Π παρουσιάζει αὐτὴ ἐκτελεσμένη διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κατέστη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ.

«ἐκ τῶν ἀπογόνων σου θά ἀναστῇ θάζω διαδόχους ἐπὶ τοῦ θρόνου σου». Αἱ ὑποσχέσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ἐδόθησαν ἀνευ ὄρων, ἀλλὰ ὑπὸ κάποιαν προϋπόθεσιν. Ποία ἦτο ἡ προϋπόθεσις; Ἀκουσέ την ἀκολουθεῖ. «Ἐὰν φυλάξουν οἱ ἀπόγονοί σου τὴν διαθήκην μου καὶ τὰς μεμαρτυρημένας ὑπ' ἐμοῦ ἐντολάς αὐτάς, τὰς ὁποίας θά τοὺς διδάξω, τότε καὶ οἱ ἀπόγονοί των θά κάθηνται αἰωνίως ἐπὶ τοῦ θρόνου σου».¹⁵ C

Αὐτὰς λοιπὸν τὰς ὑποσχέσεις ἀφοῦ ἔβρισεν ὁ Θεός, παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ χειρόγραφον. Καὶ ἐκεῖνοι πάλιν ἔλεγον: Ὅλα ὅσα εἶπεν ὁ Κύριος, θά κάμωμεν καὶ θά ἀκούωμεν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ βλέπει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι παρέθεσαν τὰς συμφωνίας, φέρει τὴν συζήτησιν εἰς τὸν γάρον τῆς Σιών καὶ χρησιμοποιεῖ παντοειδῆς λόγους παροκλήσεως, λέγων: «Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐξέλεξε δι' ἐαυτὸν τὴν Σιών, προετίμησεν αὐτὴν διὰ νὰ εἶναι κατοικία του. Αὕτη εἶναι ὁ τόπος τῆς παντοῦνός μου κατοικίας, εἰς τὸν ὅποιον θά παραμείνω αἰωνίως. Ἐδῶ θά κατοικήσω, διότι τὴν ἐξελέξα καὶ τὴν ἠγάπησα. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸν τόπον αὐτὸν δὲν ἐξελεξεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀπεφάσισε περὶ αὐτοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, παροδλέπων τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν. D

Τὰ λόγια τοῦ ψαλμῶδου ἔχουν τὸ ἐξῆς γενικῶς νόημα. Τὸν τόπον, τὸν ὅπου οὐκ ἐπροτίμησεν, τὸν ὅποιον ἐξελέξα, περὶ τοῦ ὁποίου ἀπεφάσισεν, ὁ ὅποιος ἔκρινεν, ὅτι εἶναι κατάλληλος, μὴ ἀφῆσιν νὰ καταρρεῖ, μήτε νὰ χαθῇ. Διότι ἔλεγε τὰ ἐξῆς: «Ὅτι ἐδῶ θά κατοικήσω. Ἀλλὰ ταῦτα ἐλέγοντο ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι θά τηρηθοῦν καὶ αἱ ὑποσχέσεις ἐκεῖνων. Ποῖα εἶναι αὐταί; Ἀν φυλάξουν οἱ υἱοί σου τὴν διαθήκην μου. Θά πληθύνω τὰς τροφάς. Ἄλλος γράφει, τὴν τροφήν. Τροφάς ἐννοεῖ τὴν ἀφθονίαν τῶν τροφίμων, τὴν καλὴν συγκομιδὴν καὶ εὐχεται ὅλα εἰς αὐτοὺς νὰ ρέουν ὡς ἀπὸ πηγῆς. Διότι οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι ἔκαμαν τοιαύτην ζωὴν, ὥστε νὰ μὴ ἀντιλαμβάνονται φυσικὰς ἀνάγκας, ἐφ' ὅσον εἶχον τὴν εὐθειαν τοῦ Θεοῦ. E

15. Τίθεται ὁ γὰρ ὁ ὅρος τῆς κατὰ τὸν νόμον ἐκπλήρωσης τῆς προφητείας, ἐν ᾗ οἱ Ἰουδαῖοι φανόντες εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς περιπτώσιν ἀπειρίας τὴν ἡ προφητεία θά ἐκπληρωθῇ μετὰ τὴν ἐκ τῶν κατὰ τὸν νόμον Ἰουδαίων εἰς τοὺς κατὰ τὸν νόμον Χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁ Χριστὸς θά ἔσται κατὰ τὸν νόμον, ὁ ὅστις εἶπε: τὴν ἐκπλήρωσιν του ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν.

Δὲν παρατηρήθῃ ποτὲ εἰς αὐτοὺς ἑλλειψίς αἰτοῦ, οὔτε πείνα, οὔτε λοιμός, οὔτε πρόωρος θάνατος, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀπὸ ὅσα συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὅλα δι' αὐτοὺς ἀνεβλάζον ὥσαν ἀπὸ πηγῆς, διότι τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ διώρθωνε τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων.¹⁶ Τὸ ἐξῆς λέγει ἐδῶ, ὅτι δηλαδὴ ὑπεσχέθης νὰ εὐλογῇς πλουσίως τὰς τροφάς των, δηλαδὴ νὰ δώσῃς με μεγάλην ἀσφάλειαν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς.

270 A. «Τὸς πτωχοὺς τῆς θά χορτάσω με τροφάς. Τὸς ἱερεῖς τῆς θά περιβάσω με σωτηρίαν δύναμιν καὶ οἱ ἀφωσιωμένοι τῆς ἀνθρώπου θά σκιρτοῦν ἀπὸ χαρῶν καὶ ἀγαλλίαςιν. Ἐκεῖ, εἰς τὴν Σιών δηλαδὴ, θά κάμω νὰ ἀνατελῇ ἰσχυρὰ βασιλικὴ δύναμις προερχομένη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ.» Ἐχὼ ἀκόμη προετοιμασίαν ὡς λύχνον λαμπροτάτου φωτός ἕνα ἐκ τῶν διαδόχων του, ὁ ὅποιος ἐχρίσθη βασιλεὺς.¹⁷ Τὸς ἐχθροὺς τοῦ χρισθέντος τοῦτου βασιλεὺς θά κατεντροπιάσω, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον θά ἀντίξῃ καὶ θά ἐδωδιάξῃ ἡ ἀγιότης μου.»

Βλέπε, ὅτι ἀπὸ παιτοῦ ἀναδύεται εὐτυχία ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν λείπει τίποτε ἀναγκαῖον, οἱ ἱερεῖς εἶναι ἀσφαλεῖς, ὁ λαὸς εἶναι χαρούμενος καὶ ὁ βασιλεὺς ἔχει δύναμιν. Λύχνον λοιπὸν ἐδῶ ἐννοεῖ, ἡ τὸν βασιλέα ἢ τὴν εὐθειαν ἢ τὴν σωτηρίαν ἢ τὸ φῶς καὶ με αὐτὰ τὴν μεγιστην μορφήν εὐτυχίας. Καὶ ποῖα εἶναι αὕτη ἡ εὐτυχία; B. Νὰ ριφθοῦν οἱ ἐχθροὶ εἰς ἀφανισμόν καὶ κανεῖς νὰ μὴ καταστρέφῃ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ. Καὶ δὲν δυνάμεισιν ἀπλῶς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ ἀπώλειαν, ἀλλὰ ἐντροπὴν, διότι ἤθελεν ἐν ὅσῳ ἀκόμη ζοῦν νὰ κρύπτανται καὶ νὰ ἀφανίζονται καὶ νὰ ἀποδεικνύουν με τὰ κατήματα των

16. Τίθεται ὁ ὅρος τῆς ἐκπλήρωσης τῆς προφητείας, ἐν ᾗ οἱ Ἰουδαῖοι φανόντες εἰς τὸν νόμον μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς περιπτώσιν ἀπειρίας τὴν ἡ προφητεία θά ἐκπληρωθῇ μετὰ τὴν ἐκ τῶν κατὰ τὸν νόμον Ἰουδαίων εἰς τοὺς κατὰ τὸν νόμον Χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁ Χριστὸς θά ἔσται κατὰ τὸν νόμον, ὁ ὅστις εἶπε: τὴν ἐκπλήρωσιν του ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν.

17. Ὁ ἀλλοτρίος βασιλεὺς ὁ Κύριος τὸν ἐκπληρῶν εἶναι τὸν Δαβὶδ. 18. Ὁ λόγος συμβαίνει τὴν χρόνον διότι οὐκ ἔστιν ἐκπληρωθὴς ἐν τῇ ἐκπλήρωσιν τοῦ νόμου ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν νόμον Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν νόμον Χριστιανῶν, ὁ ὅστις εἶπε: τὴν ἐκπλήρωσιν του ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν.

19. Προβλεπόμενα περὶ τοῦ κατὰ τὸν νόμον Χριστιανῶν, οἱ πιστοὶ ἐκπληρῶντες τὴν προφητείαν τοῦ Δαβὶδ. 20. Ὁ λόγος συμβαίνει τὴν χρόνον διότι οὐκ ἔστιν ἐκπληρωθὴς ἐν τῇ ἐκπλήρωσιν τοῦ νόμου ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν νόμον Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν νόμον Χριστιανῶν, ὁ ὅστις εἶπε: τὴν ἐκπλήρωσιν του ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν.

τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. «Εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ἴδιον θὰ ἀντίξῃ καὶ θὰ εὐωδιάξῃ ἡ ἀγιότης μου». Τί σημαίνουν αἱ λέξεις «εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον»; Εἰς τὸν λαὸν μου. Ἄλλος τὴν ἀγιότητα διώμασε δὴναμιν. Ἄλλος ἐκλογὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλος εὐνοίαν του. Ποῖον τέλος πάντων εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πράγματι ἐλέχθη; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἐννοεῖ τὴν εὐτυχίαν, τὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἰσχύϊν, τὴν βασιλείαν. C Ὅσα ἐξ ἀρχῆς εὐμένως παρεχώρησα εἰς αὐτόν, ὅλα αὐτά, λέγει, θὰ παραμένουν ἀνθρώπῳ, ἀφθονοὶ δὲν θὰ μαραζίνωνται καὶ οὔτε θὰ χάνονται, ἀλλὰ ὅλα αὐτά θὰ ὑπάρχουν, διότι θὰ παραμένῃ ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον προηγουμένως εἶπα. Ποῖος εἶναι αὐτός; «Ἐάν οἱ ἀπόγονοί σου τηρήσουν τὴν διαθήκην μου». Διότι δὲν παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ μόνον αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, ἐάν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐκτελοῦμεν τὰ καθήκοντά μας· οὔτε πρέπει ἀποθελόντες εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ὁ Θεός, νὰ παραμένωμεν ἀδρανεῖς καὶ ἀδιαφοροί. Διότι πολλὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ὁ Θεός, δὲν δίδει, ἐάν εὐρὴ ἀναξίους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν τὰς ὑποσχέσεις του.

Καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν πραγματοποιεῖ καὶ τὰς συμφοράς, τὰς ὁποίας ἠπειλήσεν εἰς ὁδὸς ἐκείνων. D οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξώργισαν καὶ ἐπειτα μετεμελήθησαν καὶ ἀπεμάκρυναν τὴν ὀργὴν του. Ἐχόντες λοιπὸν αὐτὰ ὅπ' ὅψει, αὐτοὶ νὰ ἀδρανεύωμεν ἐξ αἰτίας τῶν ὑποσχέσεων, διὰ νὰ μὴ περιέλθωμεν εἰς καταφοράν, οὔτε νὰ ἀπειλιζώμεθα ἐξ αἰτίας τῶν ἀπειλῶν, ἀλλὰ νὰ προσπαθώμεν νὰ μεταβάλλωμεν σκέψεις. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν αὐτὸν θὰ ἡμπαρσώμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει δόξα καὶ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΑΒ' (132) ΨΑΛΜΟΝ

Β «Τί ὠραιότερον καὶ τί τερπνότερον ὑπάρχει παρὰ νὰ συγκατοικοῦν οἱ ὁμογενεῖς ἀδελφοὶ ἐν ὁμονοίᾳ».¹

Ἐκ τῶν πραγμάτων πολλὰ εἶναι ὠραία, δὺς δὲν φέρουν εὐχαρίστησιν. Ἄλλα μὲν πάλιν εἶναι εὐχάριστα, ἀλλὰ στεροῦνται ἐντιμότητος. Δὲν εἶναι εὐκολον νὰ συνυπάρχουν συγχρόνως καὶ τὰ δύο. ¹⁸⁰ **A**

Ἀλλὰ εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἐλέχθη, συνυπάρχουν καὶ τὰ δύο αὐτά, καὶ ἡ εὐχαρίστησις δηλαδὴ καὶ ἡ ἐπίσημη ἐντιμότης. Αὐτὸ τὸ γινώρισμα ἔχει ἰδιαίτερος ἡ ἀγάπη. Μαζί μετὰ τὴν ὠφέλειαν συνδυάζει καὶ μεγίστην ἄνεσιν καὶ εὐχαρίστησιν. Αὐτὴν λοιπὸν καὶ ἐδὼ ἐξυμνεῖ. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς νὰ συγκατοικοῦν οὔτε νὰ ἱσθῶν μαζί κάτω ἀπὸ μίαν στέγην, ἀλλὰ νὰ κατοικοῦν «ἐπὶ τὸ αὐτό», δηλαδὴ μετὰ ὁμοφωνίαν καὶ ἀγάπην. Διότι αὐτὸ ἐπιτυγχάνει τὴν ψυχικὴν ἑνώσιν. Ἐπειτα μετὰ τὰς λέξεις ὠραιότερον καὶ τερπνότερον κάμνον τὸν λόγον σαφέστερον προβάλλει αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπε διὰ παραδείγματος καὶ ἐκθέτει ἀκόμη σωματικὰς εἰκόνας, οἱ ὁποῖαι ἡμποροῦν νὰ δώσουν εἰς τὸν ἀκροατὴν σαφέστεραν ἀντίληψιν.² **B**

1. Ὑπογραμμιστέον εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι ὁ ψαλμὸς ὅπως συντάχθη καὶ τοῦ Δαβὶδ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιστροφῆς ἐκ τῆς αὐχμητικῆς, ἐκείνην ἢ συνθέσεισιν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα, οἱ ὅποιοι πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας εἶχαν διασκοπῆθαι, ἀλλὰ δὲ καὶ πάλιν ἀνεναντιώθησαν καὶ ἀπέρριψαν εἰς τὴν ἐρήν τὰς κακὰς ἀρχὰς καὶ τυραννίας. Ἡ δὲ ἀνωμαλία προσέκρουεν πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ εἰς Ἱερουσόλῃμ κατὰ τὰς πρῶς μεγάλας ἐορτὰς Πάσχα, Πεντηκοστῆς καὶ Ἑκτηκοστῆς. Ἄλλαι συνηθισμέναι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ψαλμοῦ τοιοῦτον τὴν συγγραφήν του εἰς τοὺς μετὰ τὴν Παύλου ἀρχαίους χρόνους.

2. Ὑπάρχει ἀντιθετὴ ἡ ἀρετὴ τῆς ἀγάπης, τῆς ὁποίας ἡ πληρότης ἰδιαίτερος τοῖς ἐκ τῆς Κεντρικῆς Διαθήκης, ἐξιννομένη καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀκόμη. «Ἀγαπήτω τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν» (Λουκ. 6, 27). Τὸν ὅμον τῆς ἀγάπης συνθέτει καὶ ὁ Ἀποστόλος Παῦλος εἰς τὸ 17^{ον} κεφ. τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ὁμιτολογῶντος τοῦ: «Ἐάν τοις ἔχουσιν τὸν ἀνθρώπον λαλῶ καὶ εὖν ἀγγέλου, ἀρετὴν δὲ μὴ ἔχον, γέγονα χαλὰς ἔχον ἢ κήρυλλον ἀλαλῶν».

Πρόσεχε ποίαι είναι οι εικόνες «Είναι όπως το άγιον μύρον, το οποίο χύθη επί της κεφαλής του αρχιερέως Άσαρων, καταβήκε εις τόν πωγωνία να εις τόν πωγωνία αυτού, και φθάνει μέχρι τας κροσπέδας τού άνθιματός του» Δ ότι αυτός έπειδή ήτο άρχιερεύς έχριετο μέ το μύρον τούτο και περιεβρέχετο από παντού και ήτο πλήρης χάριτος διόλου τόν θέλεπον και γλυκίς και άγνόητος εξ αιτίας τής χριστιάς ταύτης.³

Όπως άκριβώς λοιπόν εκείνος, λέγει, ο οποίος έχει χρισθή μέ αυτό το μύρον, το οποίο τα ριζάζει εις τήν ζωήν του, έχει χαρούμενον πρόσωπον εις α πλημμυρισμένον από ευωδία και ευχαρίστησι δούλι τόν θέλεπον. κατ' αὐτόν τόν τρόπον και τούτο είναι ωραίον. C "Όπως έκείνο το θέλημα δέ είναι μόνον ωραίον ως προς τήν να τόν θέλεπον κανείς, αλλά ευχαρίστησι και τήν θέλεψαν, τήν αυτοτροπία και τήν ευθύνη, εις τήν ψυχήν ευχαρίστησι. «Είναι, όπως την δρόσον τού θρόνου, Αερμών, ή οποία κατέρχεται μέχρι τας όρη τής Σιών». Και άλλην εικόνα παρουσιάζει, ή οποία προκαλεί μεγάλην ευχαρίστησιν και παρέχει εις τόν θεότην, ικανοποίησιν. Δεν έκαμιν αυτά κατά τύχην, αλλά έπειδή πρό τής αλήθειας, οι δώδεκα φυλαιο ήσαν διεσπαρμένα και τούτο έγινετο άφορη μεγάλη παρουσίας και ένεβολαν αυτούς εις έπαναστάσεις και φιλονεικίας και πολέμους. Παροτρύνει, να μή γίνονται αυτά και συμβούλευει, να μή διασπείνται, ο λαός εις τήν έξλη, αλλά να κατακοιτι εις τόν αυτόν τόπον, να συνάπτονται νόμο και να πεθαίνουν εις ένα άρχοντα και βασίλεα. D και ή άγάπη να πλημμυρίζη τας ψυχάς των από την άρχην μέχρι τού τέλους όπως ή δρόσος διατνέει τήν πάντα Παρομοιάζει τήν άγάπην προς τόν μύρον και τήν δρόσον έπιθυμώ να παραστήση δια τού μύρου την ευωδία και δια τής δρόσου την άνάπτυξιν και τήν ευχαρίστησιν. «Δότι εκεί ο Κύριος ήπε-

3. Τό άγιον μύρον ήταν μίγμα ελαιού με άλκα, άρωματικό υλίο, δά τόν περφόσαν αν άν έσταιν. Τούτο χυνόσασιν επί τής κεφαλής τού άρχιερέως καταβήκεσιν επί τόν πωγωνία του άρχιερέως, μέχρι τας κροσπέδας τού άνθιματός του. Δ ότι αυτός έπειδή ήτο άρχιερεύς έχριετο μέ το μύρον τούτο και περιεβρέχετο από παντού και ήτο πλήρης χάριτος διόλου τόν θέλεπον και γλυκίς και άγνόητος εξ αιτίας τής χριστιάς ταύτης.

4. Όπως εκείνος, λέγει, ο οποίος έχει χρισθή μέ αυτό το μύρον, το οποίο τα ριζάζει εις τήν ζωήν του, έχει χαρούμενον πρόσωπον εις α πλημμυρισμένον από ευωδία και ευχαρίστησιν. Δ ότι αυτός έπειδή ήτο άρχιερεύς έχριετο μέ το μύρον τούτο και περιεβρέχετο από παντού και ήτο πλήρης χάριτος διόλου τόν θέλεπον και γλυκίς και άγνόητος εξ αιτίας τής χριστιάς ταύτης.

σέθη τήν ευλογίαν, δηλαδή ζωήν άτελεύτητον». Ποιό έκαί, Είς κατοικήσιν αυτού τού είδους εις αυτού τού είδους συμφωνίαν εις αυτού τού είδους άμόνοιαν εις αυτού τού είδους άσπεγασιν. Αυτό θεόσως είναι ευλογία όπως τόν άντιθέτον είναι κατάρτα. Διά τούτο και κάποιος έπαίει αυτό μέ τήν έξλη λόγια. «Αγάπη τών αδελφών, άμόνοια τών πλησίων και ή άγάπη και ή σύζευξις, οι οποίοι μετά κοπιανήσας συνεννοούνται». E. Και άλλος δηλώνει κατά τρόπον άλληγορικό τήν δύναμιν τής άγάπης, λέγει. «Εάν κοιμούνται δύο μαζί, θερμαίνονται και τόν τριταύτην σχο νισιν δέν θραύεται εύκόλως». Και έδω παρουσιάζει τήν ευχαρίστησιν και τήν δύναμιν τής άγάπης και άποδεικνύει ότι μεγάλη ευχαρίστησις υπάρχει και εις έκείνους οι οποίοι άναπαύονται και μεγάλη δύναμις εις έκείνους οι οποίοι ένεργοῦν. Και πάλιν άλλος λέγει. «Ο αδελφός όταν βοηθήται από τόν αδελφόν άμοιάζει μέ άχραντόν πόλιν». Και ο λαός, λέγει, 381. A «Όπου υπάρχουν δυο ή τρεις συγκεντρωμένοι εις τόν όνομά μου, εκεί είμαι ανάμεσά των». Και ή B α ή φως τήν αὐτήν άλήθειαν έχε. Δι' αυτό και κατ' άρχην ο Θεός όταν έπλασε τόν άνθρωπον έλεγεν. «Δέν είναι ωραίον να είναι ο άνθρωπος μόνος». Και όταν έδημιουργήσεν αυτό τόν άν, δηλαδή τήν γυναίκα τήν συνέζει με τόν άνδρα εξ άνάγκης συνδέων ήμους μετ' ας, μας δ' άπευρών τράπου.

«Και ζωήν άτελεύτητον». Ορθώς προσέθεσε τούτο. Δ ότ, όπου υπάρχει άγάπη, εκεί υπάρχει πολλή άσφαλεια και μεγάλη ή θαύσασιν τού Θεού. Αυτή είναι ή μήτηρ τών άγαθών, αυτή είναι ή ρίζα και ή πηγή αυτή είναι ή άποτροπή τών πολέμων και ή έξαφάνισις τών έρδων. Διά τούτο και όταν έδήλωσεν αυτά προσέθεσε. B «Και ζωήν άτελεύτητον». Όπως ή επανάστασις και ή φλογειναι έπιφέρουν τούς θανάτους και μόλι στα θανάτους θιούσας, τοιαυτοτρόπως ή άγάπη και ή άμοφονία έπιφέρουν ειρήνην και άμόνοιαν. Όπου βασίλει με ειρήνη και άμόνοια, ή ζωή πορεύεται χωρίς φόβους και με κάθε άσφάλειαν. Δ ά τούτον λόγον πρέπει να λέγομεν τήν

φώνη κατά συνέπειαν άποφύγετε τήν κακήν και τήν άσφαλήν ζωήν, εις μετά τήν άποφύγετε τήν κακήν και τήν άσφαλήν ζωήν.

3. Έκεί, 4, 12.

6. Παροιμ. 18, 19.

7. Ματθ. 18, 20.

8. Ιων. 2, 18.

ρόντα. Αὐτὴ μὰς χαρίζει τὸν οὐρανὸν τὰ ἀνασθημενὰ
ἀγαθὰ καὶ εἶναι ἡ βασιλεία σου τῶν ἀρετῶν.

Ἔχοντες λοιπὸν αὐτὰ ὡς, ὡς ἐπιδοσκῶμεν αὐ-
τὴν με ἐπιμελείας, διὰ τὰ ἀπολαύσασθαι καὶ τὰ παρόντα
καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Εἴθε δλοι μὰς νὰ ἐπιτῶμεν
αὐτὰ με τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλοφρονείας
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Ὁποίου
εἰς τὸν Πατέρα ἔ· καὶ αἰετοχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα
ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένεται

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΑΓ (133) ΨΑΛΜΟΝ

«Ἴδοὺ λοιπὸν δοξολογεῖτε τὸν Κυ-
ριοὶν ὅλο· σε ἵς οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι
ἵστασθε καὶ ὑπηρετεῖτε Αὐτὸν εἰς
τὸν ναὸν τοῦ·»

Ἐδῶ ἐτελεῶσε τοὺς ψαλμοὺς περὶ τῶν ἀνασθημενῶν,
ἀφ' οὗ ἐκλείσσει τὴν ὁμιλίαν τοῦ με ἀφαιρέτατον τέλος δη-
λαδὴ με ἔπεισαν καὶ δοξολογῶν. Ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι δο-
λοῦ τοῦ Κυρίου, ὅχι μόνον διὰ τῆς γνώσεως τῶν δογμά-
των, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας τῆς ζωῆς. Δι' αὐτὸ καὶ
προσέθεσεν «Οἱ ἱερεῖς οἱ ὅποιοι ἵστασθε ὀρθοὶ καὶ ὑπηρε-
τεῖτε ἐν τῷ τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου» καὶ εἰς τὰς αὐλὰς
τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. II Ἀλλ' ὅσοι οὐκ ἀκράτος καὶ
ὁ θεόφλος δὲν εἶναι ὅσον νὰ πατῇ τοὺς ἱεροὺς περιβά-
λους. Ἐπομένως, ὅσοις εἶναι ἀξίως νὰ εἰσέλθωσι εἰς
τοὺς ἱεροὺς χώρους, εἶναι ἀξίως καὶ νὰ ἀνυμνῇ τὸν Θεόν.

Διότι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ὁμοιάζει με τὸν οὐρανὸν καὶ,
ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀνάσσει νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ οἰαδήποτε
ἀντιποιλὸς δύνανται, καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν ἐπιτρέπεται
νὰ εἰσέλθῃ θεόφλος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Σκέψου, ἀν-
θρώπε, πόσον μεγάλην ἀξίαν ἀπολαύεις καὶ ὅταν σὺ ὁ
ἴδιος ἔγνης καὶ πόσον καθαρότητα ὑποχρεοῦσαι νὰ ἐ-
πιθεκνῇς. Καὶ πῶς θὰ ἡμπορούσας νὰ ἐκδηλώσῃς τὴν
καθαρότητα αὐτήν. II Ἐὰν ἀπεμάνωμεν καὶ πονηρὰν
σκέψιν ἔαν ἔκαμεν τὴν γῶρην τῆς διανοίας σου ἀπρὸς τὴν
λαστον εἰς διαβολικὰς ἐνεργείας, ἔαν ὅπως εἰς τὰ ἀγα-

I Πρόξω αὐτὸν περὶ τῆς τελευταίας ὡδὲς ἐκ τοῦ 13 ἀνασθημενῶν Προ-
σταυρῶνται οἱ ἱερεῖς, καὶ ἡ λαοὶ τῶν ὁποίων εἰς ὁμοίαν, αὐτὸν καὶ
καὶ ὅν προσκυνῶν. οἱ ἱερεῖς, ὅν ὅλας τὰς ἐξουσίας εἰς τὸν ναόν.
τὴν τέλει τῆς ἀρετῆς, ἀποδείξωσι, ὡς καὶ ἐν ταῖς νῆσιν ἐκτελεῖται ἐκείνη.
τὰς μελῶν, ὡς εἰς τὰς ἀνυμνήσαν τὸν Ἰησοῦ. I. καὶ λαοὶ εἶναι
κατὰ τὸν προσκυνῶν, καὶ με ἀνυμνῶν, ἀποδείξωσι τὴν κατὰ τὸν
ἡολοκλήρως κατὰ τὸν ναόν, ὡς ἀνασθημενῶν. II. Ὁ ἱερεὺς, ὡς ἐν τῇ
μου ἐκ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀρετῆς. II. Ὁ ἱερεὺς, ὡς ἐν τῇ
μου ἐκ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀρετῆς. II. Ὁ ἱερεὺς, ὡς ἐν τῇ

2 Πρόξω καὶ προφανῶς περὶ τῶν ἐρῶν καὶ λαοῦ, ὡς ἐν τῇ
μου ἐκ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀρετῆς. II. Ὁ ἱερεὺς, ὡς ἐν τῇ

προϋποθέσεις προς ἀσέβειαν τὰ δάση αἱ πηγαί, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄρη ὅταν εἰς τὰς κορυφάς αὐτῶν προβαίνουν εἰς θυσίας καὶ σπονδὰς. **Δ** αὐτὸ καὶ θεωρεῖ ἀέριοι θανόντων ἐκείνων, ὁ ὅποιος θυσιάζει κάπου ἔξω ἀπὸ τοῦ ναοῦ, μὲ τὸ να λέγει «Ὁ ὅποιος δὲν φέρει τὸ σφάγιον ἐμπροσθέν της σκηνῆς διὰ να προσφέρῃ αὐτὸ ὡς θυσίαν εἰς τὸν Κύριον, θα λαγ σθῇ ἔνοχος αἱματοχυσίας».⁴ Δὲ αὐτὸν τὸν λόγον συγκεντρώνει αὐτοὺς ἀπὸ παντοῦ ἐκεῖ εἰς τὸν τοπὸν αὐτοῦ, ὃ α να συνελθῶνται ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ να ἀπομακρυνῶνται ἀπὸ ἐσφαλμένων ἀντιληψεῶν.

Συμβούλευε ἀκόμη νὰ ψάλλουν, να ὑμνοῦν καὶ να προελογοῦν, διότι οἱ ὕμνοι, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεὸν παρέχοντες αὐτοὺς θάσιν εὐσεβείας μὲ τὰς πολλὰς διηγήσεις τὰς σχετικὰς μετὰ τὴν Αἴγυπτον, μετὰ τὴν ἔρημον, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, κατὰ ποῶν τρόπον ἐδόθη ὁ νόμος, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ ὅρου Σινᾶ καὶ μετὰ τὰ πολεμικὰ γεγονότα. Καὶ ἡ ἰδία ἐνέργεια ἀπετέλε, ἀφ' ἑνὸς μὲν δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεόν, **Β** ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφορμὴν ὁ δασκαλίας διὰ τῆς ὁποίας ρυθμίζεται ἡ ζωὴ καὶ ὁδηγεῖται ὁ ἀνθρώπος εἰς ἀρετὰς σκέψεις.

«Λινεῖτε τὸν Κύριον, διότι εἶναι ἀγαθός», ἄλλος λέγει, διότι εἶναι χρηστός. Ἐκεῖνο ποῦ κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἀγαπῆτον εἰς τοὺς ἀκροατὰς, τοῦτο συνεχῶς χρησιμεύει· δηλαδὴ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὴν χρηστότητα.

«Ψάλλετε ὕμνους εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διότι τὸ να εἰ μὴ τις τὸν Κύριον εἶναι ὀφειλόμενον καὶ τερπνόν». Τοῦτο λέγει διὰ να ἀποδείξῃ δι' ἡ ὑπόθεσις ἔχει κάποιον καθ' αὐτὸ εὐχαρίστησιν, συλλογισμένην μετὰ ἀφέλειαν.⁵ **Α** Ἡ σπουδαιότερα ὀφέλεια αὐτοῦ εἶναι, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀναπέμπει δοξολογίας πρὸς τὸν Θεόν ἐξαγνίζε, τὴν ψυχὴν του ἀνατείνει, τὴν σκέψιν του, ἀσκέτται εἰς τὴν ἀκριβῆ σκέψιν καὶ φιλοσοφίαν διὰ τὴν παρουσίαν καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Προκαλεῖ δὲ ἀκοιμὴν ἐπὶ πλεον αὐτῶν ἐξ αἰτίας τῆς μελωδίας καὶ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ κάποιαν περιηγορίαν καὶ ἀνεσιν καὶ καθιστὰ σεβάσμιον ἐκείνους ὁ ὅποιος ψάλλει. Καὶ ὅτι κάμνει τοὺς φιθρόνους τοσούτοι γάθους εἶναι φανερόν ἀπὸ τοῦ ὅτι ὁ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐρημνεύτας εἶπεν «ὅτι εἶναι ὠραῖον» ὁ δὲ ἄλλος εἰδὼς εἶναι

⁴ **Β** **Λευτ.** 17: 4

εὐχαρίστον. Καὶ αἱ δύο λέγουσι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἂν ἀπεριωρῆς ἡμάρτησεν ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ψάλλει τὸν ψαλμὸν κατακοιμῶν τὸν αἰθένην τῆς αἰσθητικῆς. Καὶ ἂν ἀκόμη θαρύνεται **Β** μετὰ ἀπείρους συμφορὰς καὶ κατεχεται ἀπὸ θαθείαν λυπὴν μετὰ τὴν εὐχαρίστησιν θελγόμενος ἀνακουφίξῃ τὴν σκέψιν ἀναπτερῶν τὸν νοῦν καὶ ἀνατε νει τὴν ψυχὴν πρὸς τοὺς οὐρανοὺς.

(⁶ **Ψάλλετε αὐτὸν**), διότι ὁ Κύριος ἡμῶς τοὺς ἀπαγόνους τοῦ Ιακώβ ἐξέλεξεν ὡς λαὸν του. ἡμῶς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐπρωτὶ μῆσαι ὡς ἰδιαιτέρων του περιουσίαν.⁷ Δὲν ἀναφέρει τὰς κοινὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔχουν ἀπὸ κοινού μετὰ τοὺς ἄλλους λαούς, ἀλλὰ ὅτι εἶναι κατ' ἀποκλὲς σπεκτικότητα καὶ ἐξαιρετικὴν εἰς αὐτοὺς. Καὶ τοια εἶναι αὐτὴ ἡ ἰδιαιτέρα εὐεργεσία αὐτῶν, «ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελέξε τὸν λαόν αὐτὸν καὶ ἀνέλασεν ὁ ἴδιος τὴν προστασίαν του καὶ ἐπέβειξε ἰδιαιτέρως εἰς αὐτόν, παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους κάποιαν προνοίαν. Καὶ πανταῦ καμνοὺν αὐτὸ οἱ προφῆται συνθέτουσι δηλαδὴ τοὺς περισσώτερους λόγους τῶν ἀνταλόντων ἀπὸ τὰς εὐεργεσιῶν, αἱ ὁποῖαι προσεφέρθησαν πρὸς αὐτοὺς. **Γ** Τὶ σημαίνει ἐπρωτὶ μῆσαι ἡμῶς ὡς ἰδιαιτέρων του περιουσίαν. **Σ** Σημαίνει ὡς πλούσιον, ὡς τερπνόν. Ἄν καὶ τὸ ἔθνος μας εἶναι μικρόν, ἐπρωτὶ μῆσαι αὐτὸ ὡς πλούσιον διὰ τὸν ἑαυτοῦ του, σπιρζόμενος ὅχι εἰς τὴν δαλνκαριθμῶν ἀλλὰ εἰς τὴν ἀρετὴν πρὸς τὴν ὅπου ἐπιθυμῶν νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς κοίμει τὴν ἐκλογὴν, διότι οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι δὲν τοι παρέχουν τόσον πλούσιον, ὅσον αὐτὸς ὁ λαός, καθ' ὅσον τοῦτο ἐπετεύχθη καὶ ἀπὸ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξελέξε καὶ ἀπὸ τῆς ἀπαιδαγωγίας αὐτῶν. Διότι συνηθίξε, ὁ Παῦλος νὰ ὀνομάζῃ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων πλούσιον, ὅπως ὅταν λέγῃ «ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Κύριος ὅλων πλούσιος εἰς ὅλους, ὅσοι τὸν ἐπικρατοῦνται».⁸ Καὶ πάλιν λέγει «Ἄν θα σταθῇ ἡ θά πειρη ἀφορὰ εἰς τὸν ἰδικόν του Κύριον».⁹ **Δ**

Βλέπετε πῶς ἀπέδειξε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τὴν προνοίαν τὴν φροντίδα, τὴν διαθεσίαν ἐφ' ὅσον ὠνόμασεν αὐτοὺς ἰδιαιτέρων του περιουσίαν. Καὶ μετὰ τὰ

⁴ «Σε προσέλετο κυρὰς ὁ Θεὸς τοῦ εἶναι αὐτὸς καὶν περιουσίαν» (ἀμν. 7, 6 «καὶ εἰς τὸ πρὸς τὸν» **Α** Πέτρ. 2: 9)
⁵ **Ρωμ.** 10: 12
⁶ **Ρωμ.** 14: 4

ρανόν. Διὰ ποῖον τέλος πάντων λόγον, ὁ οὗ ἐκεῖνα μέν, ὃν καὶ ἦσαν μεγάλα, δὲν ἦσαν φανερά εἰς τοὺς πολλοὺς. **Ε** Αὐτὰ δὲ μὲν, ὅν καὶ εἶναι μικρότερα, εἶναι φανερά καὶ τὰ βλέπουσι ὅλοι. Ἔτε δὲ λαὸν ὁ λόγος τοῦ ἀπηλυθύνετο πρὸς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν ἡσυχασμένοι διὰ τῆς πίστεως, ὥστε νὰ ἀντ'λαμβάνοντα τὰ ἀφανῆ ἀλλὰ κατηνυθύνοντο ἀπὸ τὰ ὁρατὰ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ συνθέτε. τὴν ὁμίαν καὶ ἀρχίζει τὴν διδασκαλίαν καμνῶν καὶ αὐτὰς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον αὐτοῖς ἐκείνη νὰ κάμνουν οἱ ἄλλοι. Καὶ ποῖον εἶναι αὐτὸ. Νὰ ἐπαινῇ τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ νὰ ἀπειθῇ νῆ εἰς αὐτὸν δοξολογίας μὲ τὸ νὰ γινώσκῃ κάθε δημιουργημά ται καὶ νὰ ἀναπέμῃ ὕμνους διὰ κάθε ἐν ἐξ αὐτῶν. **386 Α**

Μὲ τὴν παρακαλεῖν τοῦ περὶ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ συνεχῶς ἔλεγε. «Αναπέμπετε ὕμνους πρὸς τὸ "Ὄνομα τοῦ Κυρίου, δοξολογεῖτε αὐτὸν οἱ δοῦλοι τοῦ Κυρίου". Τοῦτοτρόπως δηλώνει, κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει καλεῖς νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ παρακολουθῇ δηλαδὴ ὅλοι τὸν κόσμον τῆς δημιουργίας καὶ νὰ ἀπορῇ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὴν σοφίαν, τὴν φροντίδα, τὴν δυνάμιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρει. Ἀπὸ ἐδῶ πληροφοροῦμεθα ὅτι δὲν ὑπάρχει, μόνον ἡ Ἰδική μας θάλασσα, ἀλλὰ πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἀπέραντα πελάγη. Ὅτι εἶπεν «εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς βλάας τὰς ἀβυσσοὺς τῶν ὠκεανῶν». Ὅτι καὶ ἡ Κίαντικα θάλασσα καὶ ἡ Ἰνδική καὶ ἡ Ἐρυθρὰ εἶναι σχεδὸν χωροσμένοι ἀπὸ αὐτὴν καὶ περιβαλλόντα ἐξωπερικλῶν ἀπὸ τὸν ὠκεανόν. **Β**

«Αὐτὰς ὑψώνει τὰς νεφέλας ἀπὸ τὰς ἐσχάτας τοῦ ὀρίζοντος τῆς γῆς». Ἄλλως, γράφε «ἀναθίσκει» καὶ ἄλλως «ἀνασείρει» ἀπὸ τὰς «αἰρινὰς χώρας». Ἄλλως «ἀπὸ τὰς χώρας». Τοῦτο ἐλέγχῃ καὶ εἰς τὸ εἰσελθεῖν τοῦ Ἰωὼ ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος συλλέγει τὸ ὕδωρ εἰς τὰ νερὰ τοῦ καὶ ὁ Σολομών «ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἐδέσμευσε τὰ ὕδατα εἰς τὸ ἐνδυμῆνός του» **387**

Καὶ ὁ προφήτης δὲν λέγει τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ ἄλλο θαυμάσιον. Ποῖον εἶναι λοιπὸν αὐτό. Ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἀνεμὸς εἶναι πυκνότερος, ἀκολουθεῖ τὴν πρὸς τὰ ἔνω φερόν καὶ κρατεῖται εἰς τὸ κενόν καὶ σπένδεται, τὸ ἄερος τοῦ διακινῶν ἀντίθετοι δρόμου θαυμαστὸν ἀκόμη εἶναι ὅτι διατηρεῖται τὸ ὕδωρ μέσα εἰς αὐτόν καὶ

ἀκόμη αἶσαν ἀπορίας εἶναι, τὸ ὅτι φυλάσσεται εἰς κατὶ, το ὅποιον εἶναι ἀνέλαφρον. Καὶ τὸ παράδοξότερον ἀκόμη εἶναι. ὅτι τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον φυλάσσεται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀνεμὸν ὅταν χωροσθῇ ἀπὸ τοῦ νεφους, δὲν συγκρατεῖται πλέον ἀπὸ τὸν ἀνεμὸν ὁ ὅποιος ἀκολουθεῖ. ἀλλὰ χύνεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πίπτει εἰς τὴν γῆν.

Βεβαίως, ἐάν τὸ ὕδωρ ἐκαστάζετο εἰς τὸ κενόν κατὰ τρόπον φυσικόν, ἔπρεπε καὶ εἰς τὸν ἀέρα νὰ στερεάνετα. Ὅπως ἀκριθὺς, ἐν κενεῖς ἀφηνει εἰς τοὺς ἀέρα ἐνὸς ἀσκόν γεμᾶτον μὲ ὕδωρ καὶ ἐν αὐτῷ νεφεῖ παρέρχεται τὸν ἀέρα, θα μετεφέρετο καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον μέσα τοῖ ἐβάσταζεν, ἐάν ὁ ἐρρει ἀπὸ τὸν ἀσκόν. Ἔτσι καὶ ἡ περιπτώσις αὕτη θὰ ἦτο συνεπὴς πρὸς τοὺς προηγουμένα. Ἀλλ' ὅμως βλά εἶναι πλήρη θαυμάτων καὶ γίνονται κατὰ τρόπον παράδοξον πέραν ἀπὸ κάθε λογικὴν συνέπειαν. Ὅλα αὐτὰ γίνονται μὲ δυνάμιν ἀνωτέραν τῆς λογ. κτῆ. Διότι τὸ ὕδωρ, που θαυμάζεται μέσα εἰς τὰ νεφῆ, δὲν συγκρατεῖται πλέον ἀπὸ τὸν ἀέρα, ποὺ ἀκολουθεῖ. Ὁ Εἰς δὲς παράδοξον πρᾶγμα καὶ κατὰ ποῖον τρόπον, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οἱ ἄλλοι θεωροῦν καὶ τώτερον, ἀπεδείξεν, ὅτι εἶναι θαυμαστόν, ἔπειτα καὶ ἄλλο ἐξωθαυμάσιον παρουσιάσει, μὲ τὸ νὰ λέγῃ «ἀπὸ τὰς ἐσχάτας τοῦ ὀρίζοντος τῆς γῆς ἡ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς». Διότι δὲ ἀνεβαίνει, μόνον, ἀλλὰ καὶ προχωροῦν. Ὅπως ἀφηνει τὴν θρογγὴν, ποὺ ἐμφανισθεῖν ἀλλὰ πολλὰς ἀφοῦ προσπεράσκει πολλοὺς τόπους ἀλλοῦ ροποῦν τὴν θρογγὴν καὶ μάλιστα ἀφοῦ περάσκει πόλεις καὶ λαοὺς. Καὶ τὸ περιεργὸν δὲν εἶναι μόνον ὅτι ἀνέρονται εἰς τὰ ἔνω ἀλλὰ καὶ ὅτι θαλάζου ὅπως εἰς τὰ ὑπερώα, μολονότ φέρουν μετὰ τῶν πόσων ὄγκων ὕδατος. **388**

«Τὰς ἀστραπὰς μετοτρέπει εἰς θρογγὴν» **1** Βλέπετε καὶ ἄν ἄλλο θαύμα καὶ ὅτι σικυπάρχοι ν' σπυρίει ἀντίθετον φύσεως. Ἐνῶ δὲν ὑπάρχει τιποτὲ περισσύτερον πυρρινὸν ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν οὐτὲ περισσύτερον μυχρὸν ἀπὸ τὰ ὕδατα, ὅμως αὐτὰ ἀναμεγνύνονται καὶ δὲν ὑφίστανται σὺν χυρὸν οὐτὲ κρᾶσιν ἀλλὰ τὸ κάθε ἑν φυλάσσει τὰ αὐτὸ

¹ ὁ αὐτὸς ἱερογράφος ἔχει ἀπὸ αὐτῶν μυστήριον, εἰς τὸ ὅτι τὸ πῦρ εἰς ἀστραπὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἐπὶ τὴν θρογγὴν.

² «Προμηνέει» ἐν τῷ αὐτῷ ἑρμηνεύει, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀστραπῶν καὶ ἀπὸ τῶν ὕδατων ἐκτείνεται τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, γὰρ τὸ ἀστραπὴν ἐκτείνεται πρὸς οὐτὲ κρᾶσιν ἀλλὰ τὸ κάθε ἑν φυλάσσει τὰ αὐτὸ.

προνοίαν τοῦ Θεοῦ περὶ ἀποκλήρου τῆς οἰκουμένης με-
τὰς ἀστραπῆς μετὰ τοὺς ἀνέμους μετὰ τὸν ἄερα μετὰ τὰ νε-
φη μετὰ τὰς θροῦναις καὶ ἤλεγξε τὴν φύλακάν ἐκεῖνων, οἱ
ὅποιοι λοχυρίζονται, ὅτι ὑπάρχει πρόνοια μέχρι τῆς σε-
λήνης, εἰσέρχεται εἰς τὰ μερὲς, τὰ ὅποια ἀναφέρονται
εἰς τοὺς Ἰουδαίους. **Β** Ὅτι μὲν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ
ἅλα τὰ ὁρατὰ ἀπολαύουσι τῆς φανερῶς ἐλεγχθῆσαν
ἀπέδεξε μετὰ ἐκείναις, τὰ ὅποια προηγουμένως ἐλέγχθησαν
ἀλλὰ διὰ τὰ καὶ τὸν τοῦ Ἰουδαίου περὶ σότερον εὐγνώ-
μονας, διηγείται καὶ τὰ μερικὰ ἀποδεικνύων τοιαῦτα
τρόπως, ὅτι ὁ τῶν πάντων Θεὸς ἐνὶ πρόνοιᾳ περὶ ὅλων
γενέως, ἔκαμε πρὸς χάριν αὐτῶν ἰδιαίτερας εὐεργεσι-
ας. Παρα ταῦτα ὅμως καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔγινον χάριν
αὐτῶν εἶχον πάλιν καθολικὴν σημασίαν. Διότι ἡ προτί-
μιος αὐτῶν ἐναντὶ τῶν ἄλλων ἀπάν πορεκίνει ἐκεῖνους
πρὸς ζηλοτυπίαν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδείξῃ ὁ
Παῦλος λέγει, «διὰ τοῦ ὁμιλητήματος τῶν ἡλθεῖν ἡ σω-
τηρία εἰς τὰ ἔθνη, ὅ ἀνακίνησιν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἱσ-
ραηλῶν»¹⁵

Ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατὴρ ἀπὸ τὰ τέκνα, τὰ ὅποια ἐ-
ποικρύνονται ἀπὸ αὐτῶν, ἵνα ἀφοῦ λάθῃ ἐν τῷ φέρει εἰς
τὰ γονάτα τοῦ καὶ δὲν κάμνῃ αὐτὸ διὰ τὸ παρὰ τοῦτο.
ἀλλὰ πολλοὶ περισσότεροι διὰ τὰ ὑπόλοιπα, ὥστε παρα-
κινουμένοι ἀπὸ τὴν τιμὴν αὐτῶν νὰ τρέχουν πρὸς τὰ πα-
τέρα καὶ νὰ ἀπολαύσουσι τὴν ἰδίαν θωπεσίαν καὶ τὴν ἰδίαν
τρόπον καὶ ὁ Θεὸς ἐνήργησε ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων. Διότι
ἀφοῦ ἐσήκωσεν αὐτοὺς ὅχι ἐπὶ τῶν γονάτων ταῦ, ἀλλὰ
ἐπὶ τῶν γαστρῶν ταῦ (ὅπως λέγει ὁ προφήτης) καὶ τοὺς
μετέφερεν ἐπάνω εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ, χαρίζει εἰς ἐκεῖνους,
δοῦναι ἐπιθυμῶν, διηλαθὴ τὸν θυμὸν τὰ ὅποια ἰδαντι-
κῶς ἐξήρτων μετὰ πολλὴν προθυμίαν, προστάσαντες κατὰ
τοὺς πολέμους, ἱκας, τρώματα. **Δ** ἀφθονίαν τῶν γυναικῶν
πραγμάτων καὶ εὐφορίαν καρπῶν, ὥστε μετὰ ὅλα αὐτὰ
ἐκεῖνους μὲν νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ εὐεργετήσῃ καὶ τοὺς
ἄλλους νὰ διηγῇ εἰς ζηλοτυπίαν. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦς ἐπρό-
κειτο νὰ γίνῃ φαῦλοι, ὅτι συνεχῶς ἐκολακεύοντο ἀπὸ
αὐτῶν, συνετίζει αὐτοὺς διὰ τῶν τιμωρῶν. Εἶναι ἀληθῶς

15. Ρωμ. 11, 11
16. 2ο 1, 9
17. Δευτ. 32, 11

μεγάλη ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς περιπτώσεις ἀνηγα-
νίας εὗρισκε διέξόδους.

Προσέχει τὴν συνέσιν τοῦ προφήτου. Ἀφοῦ ἔφερε τὸν
λόγον ἀπὸ τὰ γενικά εἰς αὐτὰ ἐβδὶ τὰ μερικά διὰ τὰ
μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀνόητος, ὅτι ὁ Θεὸς μεροληπτεῖ. ἔπαι-
νον ἐπανήλθει εἰς τὰ γενικά, τότε ἐμμελεῖ περὶ τῶν ἐξῆς καὶ
λέγει, «Αὐτὸς ἐπάταξε διὰ θανάτου τὰ πρωτότοκα τῆς
Αἰγύπτου» **Ε** Ἀρὰ γε δὲν νομίζετε, ὅτι αὐτὰ ἔχουσι γί-
νει περισσότερον δὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ἄν λοιπὸν ἀπο-
δείξω, ὅτι αὐτὰ ἔγινον καὶ δι' ὅλους, τί θα εἴπουν ἐ-
κεῖνοι, οἱ ὅποιοι λοχυρίζονται, ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν
εἶναι καθολικὴ. Πῶς εἶναι δυνατόν, λόγον νὰ ἀποδεχθῇ
αὐτὸ, Ἐπαρκεῖ θεότικως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος σα-
φῶς δηλοῦναι αὐτὸ καὶ λέγει, «Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς σὲ ἀνι-
μῶσα διὰ τὰ δεῖξαι διὰ σοῦ τὴν δύναμιν μου καὶ νὰ δια-
λαλῇ τὸ δυνάμι μου εἰς ὅλην τὴν γῆν»¹⁶ **Α**

Εἶπες, ὅτι ὁ θάνατος γίνεται κατὰ ἀγγελία καὶ ἡ
θεοστασία ἐκείνη πληγὴ κηρύγμα, τὸ ὅποιοι περιέρχε-
ται παντοῦ καὶ διαλαλεῖ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Πρόνοι-
α λοιπὸν ὁ Θεὸς δι' ὅλην γενέως τὴν οἰκουμένην καὶ ἔπαι-
νον ἀκόμη κατεβλήθη τοὺς Ἰουδαίους. Ἄν καὶ ἔλαθε γινώ-
σιν θεότικως τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ παλαιότεροι,
ὅπως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Ἀβραάμ, τῶρα
ὁμοῦς ἐγνώρισεν αὐτὴν σαφέστερον. Κατὰ πόσον τρόπον;
Τότε μὲν μετὰ εὐεργεσίαν ἀργότερα δὲ καὶ διὰ τιμωρίας.
Καὶ δὲν ἔπαυσεν, ὅπως προηγουμένως παλαιότεροι εἶπον,
συνεχῶς καὶ καθ' ἑκάστην γενεάν νὰ ἀναδεκνῇ τὸν ἐ-
αυτὸν τοῦ καὶ νὰ τὸν καθ' ὅσα γνωστὸν δι' ἔργων. Καὶ
δὲν κάμνῃ αὐτὸ πάντοτε καθ' ὁμοῦν τρόπον ἀλλὰ δια-
φόρως καὶ ποικιλοτρόπως. **Β** Τότε μὲν μετὰ τὴν γυναῖκα
τοῦ Ἀβραάμ, τῆς ὁποίας κατενίκησεν τὴν στερρότητα, ἀρ-
γότερα μὲν τὴν πεῖναι καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν ἔ-
πειτα ἀπὸ αὐτὰ μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους τιμωρίας.

Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἀπέδιδον εἰς τὸν Θεὸν ἀδυναμίαν καὶ
μόνον τῶν ἐφόνευσι τὰ πρωτότοκα τέκνα καὶ μετὰ αἶμα
ἔβαπτον τὸν ποταμὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀποδεικνύ-
ει εἰς αὐτοὺς κατὰ μυστικὸν τρόπον τὴν δύναμιν τοῦ Αἰ-
μαίου δηλαδὴ τῶν Αἰγυπτίων, ἐπεὶ δὲ περιεφρόνησαν τὰς
σκληρὰς ἐκείνης διαταγὰς καὶ δὲν ὑπελόγησαν τὴν ἀλη-
θεῖ ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ λέως ἔτυχον ποῖρα τοῦ Θεοῦ με-

16. Ἑβρ. 9, 16 καὶ Ρωμ. 9, 17

γάλης ευεργεσίας. Και τὰ δύο αὐτὰ γεγονότα ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Ἐ. Καί, τοῦ διηλαθῆναι γυναῖκες ἀνεδίλγθαι περισσύτερον ἀνδρεῖα ἀπὸ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι φοροῦν τὰ δὲ αἰτήματα καὶ τοῦ διὰ τὴν δώσειν εἰς αὐτάς τας ἀμνησίας καὶ τοῦ διὰ αὐταὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθους τοῦ λαοῦ.

Διότι τὸ «ὅτι ὁ Θεὸς εὐεργετὲ τὰς γυναῖκας»¹ σημαίνει, διὰ ἐμμετάλλωσιν ἢ οἰκογένειαν αὐτῶν. Διότι ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐλάμβανον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀμνησίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν διὰ ἐφάνεον τὰ τέκνα αὐτῶν, ὁ Θεὸς ἐχορίζεν εἰς αὐτάς πολλά παιδιά. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενον νὰ συμπεριφέρωνται ἀκόμη ἀνοήτως, ἐπέφερε μεγαλειότεραν τιμωρίαν καὶ ἐδιδάσκετο ἢ οἰκομένη καὶ ἐδιδάσκοντο καὶ οἱ Ἀγγελοι. Ὁ Καὶ ἐκέλευεν ἐδιδάσκετο ἐξ ἀκοῆς αὐτοὶ δὲ μέσαι εἰς τὰς συμφοράς τῶν ἐβλεπον τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν θλιμμάτων τῶν καὶ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐμπειρίας. Διὰ αὐτὸ καὶ προσέλεγεν εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ μὴ θεωρήσων τὴν τιμωρίαν ὡς κάποιαν συμπτῶσιν ἢ καὶ ὡς κοινὴν θάνατον. Αὐτὸ τὸ ὅτι εἰς ἄλλο μέρος λοιποὶ ἐλέγχθη περὶ τοῦ Σωτήρος, τὸ αὐτὸ πρῶτον καὶ ἐδῶ νὰ λεχθῇ. Ποῖον εἶναι τοῦτο. «Θα σιλευε εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν σου»². Δὲν τοὺς ἀδήγησεν εἰς τὴν ἐρημίαν οὐτε εἰς ἄλλο τὸ μέρος, ἀλλὰ μέσαι εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν ἐπέφερε τὴν τιμωρίαν.

Βλέπε ὁμοίως διὰ καὶ μέσαι εἰς τὴν τιμωρίαν ὑπάρχει ἀνοήτης. Διὸ ἤρξατο πρῶτον ἀπὸ τῶν ἱδρῶν καὶ ἔπειτα ἐπροχώρησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐ. Ποῖος λοιποὶ δὲν θὰ ἐθαυμάζε τὴν δύναμιν τοῦ, κατὰ ποῖον τρόπον εἰς μισιστὶ μὴν χρόνον ἐπέτυχεν ὅλα ἐν γενέσει τὴν ἐπίεικται καὶ τὴν ἀνέκφραστον σοφίαν. Οὐτε πρῶτον αὐτὴν τὴν τιμωρίαν ἐπέβαλε, διότι ἐπέθυμε νὰ διορθώσῃ αὐτοὺς μὲ ἄλλας προηγουμένους οὐτε πάλιν ἐπέβαλε αὐτὴν, χωρὶς προσδοκίαν.³ 390 Α.

Διὰ ποῖον τέλος πάντων λόγων, διὰ νὰ σιλευσῇ αὐ-

19 17, 23. 1 20.

21 Φαλμ. 10 2.

21 Ὁ Θεὸς ἐπέβαλε διαφόρους τιμωρίας ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐκ ἔφη ἀντιμεταβῆναι τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐκ ἔφη ἀντιμεταβῆναι τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐκ ἔφη ἀντιμεταβῆναι τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου.

τοὺς μὲ τὰ λόγια καὶ νὰ μὴ λάθουν τὴν ἐμπειρίαν τῆς πραγματικότητος. Οὐτε πάλιν, ἐπειδὴ δὲν δὲν ἐβλάστησεν, ἐπέτρεψε νὰ ἐκδηλωνέται ἡ τιμωρία κατὰ τρόπον ἀμφιβολίας. Διὰ νὰ μὴ θεωρήσῃ λοιποὶ κατὰ αὐτὴν συμπτῶμα κἢ ἢ ὡς ἡ ἐπιδημία πρὸς ἐκεῖ, πόσα γίνονται. Πρῶτον εἰς διάστημα μίας νυκτός προσεβλήθησαν ὅλοι. Δεύτερον ὅλα τὰ πρωτότοκα παιδιά. Ἐοῖς λοιποὶ, ἡτο ἐπιδημία δὲν θὰ προσέβαλε μόνον ὅλα τὰ πρωτότοκα καὶ θὰ ἐλυνεῖτο τὰ δευτερότοκα. Ἀλλὰ θὰ προσέβαλεν ὅλοις ἀδελφοῖς. Τρίτον, εἰς ἡτο ἐπιδημία δὲν θὰ ἀπεμακρυνετο ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ θὰ προσέβαλε μόνον τοὺς Αἰγυπτίους. Β. Ἀλλὰ θὰ ἐπιπράξει πολλὰ περὶ σὺς πρὸς ἐκεῖνα τὰ σώματα τὰ ὅποια εἶχον καταπονηθῇ μὲ κόπους καὶ ταλαιπωρίας καὶ τούτους συμφοράς καὶ τούτων πολλὰ ἐξηπληθῆσαν μέσαι εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πείναν. Δὲν θὰ ἐπιπράξει τοὺς βασιλεῖς οὐτε ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἔζων μέσαι εἰς τὰ ἀξιώματα καὶ εἶχον μεγάλην ἀνεσιν καὶ ἐτύγγανον παλαιπλῶν περιποιήσεων. Ἐάν ἡτο ἐπιδημία δὲν θὰ ἐξεδηλωνέτο αἰφνιδίως, ἀλλὰ, ἀφοῦ παρουσιάσετο προηγουμένως ὅλα τὰ συμπτώματα τῆς ἐμφανισέως τῆς. Τώρα δὲ ὅλα αὐτὰ ἐπέρχονται ἀπὸ κοινού, διὰ νὰ τιμωρηθῇ ἡ ἀγαρίστα τῶν Αἰγυπτίων. Διὸ καὶ μετὰ ἀπὸ τῆς τιμωρίας αὐτῆς καὶ ἀφοῦ σαφῶς πλέον ἐντελέφθησαν διὰ τὴν τιμωρίαν ἡτο θεοσταλτοὺς, κατεδωκὸν τοὺς Ἰουδαίους μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν. Ἐ. πρῶτον τὸ ὅτι ἀποδεικνύει τὴν ἐσχάτην ἀγωνισμένην καὶ τὴν μεγίστην ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ σταματήσῃ τὰς ἀποδείξεις εἰς τοσοῦτον σημεῖον ἔκοψε τὴν διακοπὴν ὥστε δ' αὐτοῦ διὰ καίωτο διὰ ὅσα προηγουμένως ἔκαμιν, εἰς ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ προσέξουν. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ καὶ οὐκ ἔφη ποῖον τέλος πάντων λόγων τιμωροῦνται ὅλα, ἐνῶ δὲ θαύματος κρατεῖ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὑποπτεῖ εἰς σφάλματα. Διὰ τοὺς τελευταίους λύει τὴν ἀπορίαν αὐτῆν. Κατὰ ποῖον τρόπον ἐπὶ αὐτὴν τὴν ἀπορίαν διὰ τοῦ πλεοναξίου τούτου, Διὸ ὅταν ἀπέθανον τὰ πρωτογενήτα παιδιά αὐτῶν ἐκεῖνο, πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ αὐτοὶ ἐφίνα τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπομένως, εἰς ἐπὶ αὐτοὺς ἐξ ἄρ-

22 Ὁ Θεὸς ἐπέβαλε διαφόρους τιμωρίας ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐκ ἔφη ἀντιμεταβῆναι τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐκ ἔφη ἀντιμεταβῆναι τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τὸν λαόν τῆς Αἰγύπτου.

χής, θά ἤμπορούσαν νά ἐπιβληθοῦν ἐπ' αὐτοῦ. Συνεπῶς δὲν ἤμπούσαν τοὶ βασιλεῖς ὅχι διότι δὲν ἤμπορούσαν, ἀλλὰ διότι δὲν ἠθέλουν. **Δ** Καὶ ἡ καταδικάζει τῶν ἰουδαίων ἡ ὁποία ἐγένινεν ἔπειτα ἀπὸ αὐτᾶ ἐπαυρῶνε, τὴν ἐνοχλήν των.²³

Τοῦτο ὡς γνωστὸν συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλεῖος Σαουλ. Ὅταν ἔπρεπε νά ἀπολλοῦν τὸν υἱόν, ἔλδο, ἀπὸ κοινῆς μετὰ καλακείας πρὸς τὸν βασιλεῖα ἐρωσαν αὐτόν, ὅτι καὶ παρενόησαν.²⁴ Ὅταν ὅμως ὁ βασιλεὺς ἤθελε νὰ σφαιρίσῃ τὸς ἱερεῖς, δὲν εἶπον οὔτε λέξιν οὔτε βοήθειαν προσέφeron. Ἐάν τότε ἐδοῦντο πρὸς τοῦτο ἡ σὺ γγενεῖαι καὶ ἐδῶ ἐδοῦντο, ἡ φύσις τοῦ δικαίου, ὅτι ἦσαν ἱερεῖς καὶ ἡ σφαιρὴ ἦτο παράνομος καὶ ἡ ὀργὴ δὲν προήρχετο ἀπὸ ὀρθῆν κρίσιν. **Ε** Ἀλλὰ αἱ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἦτο ἡ ἀδιαφορία καὶ τὸ ὅτι δὲν ἐλυποῦντο πολὺ διὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἱερέων.

Βλέπετε λοιπὸν ποια συμφορὰ ἐμάστιζον αὐτοὺς μετὰ ταῦτα. Διὰ τὴν ἀμέλειαν ἐκείνην δὲν ἔλαβον τυχαίαν τιμωρίαν. Ὅταν λοιπὸν γίνεται κατὰ παράνομον κατεῖς νὰ μὴ εἶναι ἀπαθὴς ἀλλὰ νὰ γινεταὶ καυστικωτερός ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ νὰ μὴ στενοχωρῆται ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἀδικουμένους καὶ κατ' αὐτόν τὸν τρόπον θά ἀναχαιτισθῇ τὰ περισσότερα κακά.

« Ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων μέχρι τοῦ ζώου. » **29** Ἀ διὰ τοῖον λόγον τέλος πάντων καὶ τὰ ζῶα, Ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ἐδὴν οὐραγήθησαν χάριν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνθρώπου τιμῶρε, αὐτὰ, ὥστε νὰ ἐπιτείνῃ τὸν φόβον νὰ διευρυνῇ τὴν συμφορὰν καὶ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ πλὴν ἔιναι θεόσταλτος καὶ ὅτι ὁ πόλεμος ἐρχεται ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς.

« Αὐτὸς ἔστειλε θαύματα μικρὰ καὶ μεγάλα εἰς τὸ μέσον σου, Αἴγυπτε. » **31** σημαίνει, εἰς τὸ μέσον σου, « Ἡ ἐννοεῖ τὸν τόπον ἢ τὸ ὁλοφάνερρον. Διότι αἱ λέξεις ἐν μέσῳ δηλώνουν τὸ φανερόν καθὼς εἰς ἄλλο μέρος λέγει ἐμπραγματοποίησε τὴν σωτηρίαν εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς. » **32** Τὸ μέσον εἶναι, ὁλοφάνερρον εἰς ὅλους γεν κῶς. « Ἐστει-

²³ Ὁ ἐν οἱ ἰουδαῖοι εἶδον προσηγορίας. Ἐπὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον αὐτοὶ ἔσαν ἐστειλε καὶ ἐστειλε τὴν φωνὴν ἐκείνου ἡ φωνὴν μετὰ τοῦ ἡσίου. ὅτι ἐπὶ ἐστειλεν εἰς αὐτοὺς τὴν φωνὴν τοῦ καὶ ἐστειλε μετὰ ἐστειλε πρὸς αὐτοὺς.

²⁴ Ἀ. Βασ. 11. 13 καὶ 22. 17

²⁵ Ἡσ. 78. 12

λεν αὐτὸς θαύματα μικρὰ καὶ μεγάλα εἰς τὸ μέσον σου, Αἴγυπτε. Εὐλόγως, διότι ὅσα ἐγένοντο ἀπέβλεπον εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὰ τὰ ἰδοὺ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ὠφέλιον νὰ ἀποκομισοῦν κέρδος. **Β** Καὶ δὲν ἐπραγματοποιεῖντο τυχαίως, ἀλλὰ μετὰ τρόπον πολὺ θαυμαστόν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκπαλιάν καὶ μετὰ τὸν θαυμασμόν τὰ ἐπὶ φέρουσι διπλὴν ὠφέλειαν.

« Κατὰ τοῦ Φαραὼ καὶ ὅλων τῶν δούλων των. » Εἶδες τὴν ἀνεκφραστον διπλῆν. Κατὰ ποῖον τρόπον ἐνθὺ δὴ λαοὶ ἦσαν ὅλοι, καὶ ἡ τιμωρία προσέβαλεν αὐτοὺς καὶ ἐκεῖνο μὲν ὠφελαντο τὰς δοκιμασίας, ἐνθὺ οἱ ἄλλοι, ἀπεκομίζον τὴν ὠφέλειαν. Κατὰ ποῖον δὲ τρόπον ἐννοεῖ τὸ « καὶ ὅλων τῶν δούλων των, » Καὶ δὲν εἶχον θεσβαίως ὅλοι πρωτογέννητα τέκνα, ἀλλὰ ἐννοεῖ τὰ ὑπόλοιπα μικρὰ θαύματα καὶ ὅτι ἐνθὺ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπλητύνοντο αὐτοὶ οἱ ἰουδαῖοι, ὡφέλουτο καὶ ἐνθὺ εἰς τὴν ἔρημον εὐηργετοῦντο οἱ ἰουδαῖοι, ἄλλοι ὡφέλουτο **Γ** καὶ τὰς μὲν τιμωρίας ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἐχθρούς, τὰς δὲ εὐεργεσίας ἐλάμβανον αὐτοὺς ἐνθὺ ὠφέλειαν ὅλους καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δε καὶ ὅτι δὲν εὐεργετῆται καὶ αὐτοὺς, **Δ** ὅτι οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι συνήζον νὰ ἀναγνωρίζουν τὸν θεόν περισσότερον ὅταν πληττῶνται, παρὰ ὅταν εὐεργετοῦνται. Ἐπεὶ δὴ θεσβαίως αὐτοὺς δὲν ἐπέθυμε νὰ τὴν μωρὴν ἐκείνου, πρόσθε δὲ αὐτὸς συνεχῶς ἀπομακρύνει τὴν τιμωρίαν καὶ ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν δι' ἀμφοτέρων τῶν περιπτώσεων. Θὰ ἦτο ἀρκετὸν θεσβαίως, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτην τιμωρίαν, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς ὁλοσχερῶς ἐπεὶ δὴ ἔπαυον ἀπὸ ἀνίστης νοσον ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησε. **Δ** Ἰὰ τοῦ προσέβαλε τὰ μέλλοντα καὶ ὅτι δὲν θά γινον καλύτεροι οὔτε μετὰ τὴν πέμπτην τιμωρίαν οὔτε μετὰ τὴν ἕκτην οὔτε μετὰ τὴν δεκάτην, δὲν ἔπαυε νὰ τοὺς ἀνέχετο μετὰ μακροθυμίας.

Διὰ αὐτὸν τὸν λόγον ἀρξέται νὰ θαυμάζῃ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν φροντίδα καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν καλωσύνην. Τὴν δύναμιν διότι ἐπέβαλε τὴν ποινήν τὴν φροντίδα, διότι ἐπέμεινε τὴν σοφίαν ὅτι ἐφήρμοξε τὸ σχέδιόν τοι ἐνθὺ προσέβαλε τὰ μέλλοντα. Καὶ τούτο μάλιστα εἶναι γινώσκουσα τῆς φιλανθρωπίας, τὸ ὅτι δηλαδὴ κάμνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὰ μικρότερα καὶ τὰ ἀλογα βῆτα. Μετὰ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου προσέβαλε καὶ τὸν θασι λεία, πράγμα τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν, διατερόως νὰ δα-

δοθούν αυτά τὰ ὅποια συνέβαινον. Διότ, ὅσα συμβαί-
νουν ἐπὶ τῶν ἰδιωτῶν φυσικόν εἶναι καὶ ἀφευγούτῃ τῆς
προσοχῆς τοῦ κοινού. Ε.

Ἢ ὅταν ὁμοῦ δεχέται τὴν ποινήν ἀνθρώπος ἐπιφανοῦς
θέσεως, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ κωλοφορήσῃ παντοῦ ἢ
φῆμῃ τοῦ γεγονότος. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξέθεσε τὸν λόγον
διὰ τὸν ὅποιον ἐπλήξε τοὺς Αἰγυπτίους ἀναφέρει καὶ τὰς
ἐπιβληθείσας τιμωρίας καὶ δὲν μνημονεύει αὐτὰς ἐπανε-
λημμένως οὔτε ἀποκρίθαι τὰ εἰρη τῶν, ἀλλὰ με μισαί λέ-
γειν ἀφοῦ ὑπηνίχθη ὅλας αὐτὰς τὰς ἀντιπαρήλαθ' με τὸ
νὰ εἴπῃ ³⁹² Α. «Αὐτὸς ἔστειλε θαύματα μὲ κρὰ καὶ με-
γάλαις τῷ μέσῳ σοὶ ὦ Αἰγυπτί»

Ἐπειτα παύει ὁδηγεῖ τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον
εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀποδεικνύει παντοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς δι-
εὐλόγησε εἰς τὸν μέρος τοῦ κόσμου οὐτε παρομένω. εἰς μὲν
χώρῳν ἀλλὰ ἀνήκει εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Διὰ τοῦτο
προσέθεσε λέγων «αὐτὸς ἐπάταξε διὰ θανάτου πολλὰ ἐ-
θνη καὶ ἐφόνησε πολλὰς δυνατοὺς βασιλεῖς». Καθ' ὅ-
λην τὴν ἀρκείαν τῆς πορείας ποικιλοτρόπως περὶ αὐ-
τὸν ἐγγυήσεις τῆς δυνάμεως τοῦ καὶ κατήλθον τὸν
λαὸν μετὰ τὴν διδασκίαν αὐτὸν διὰ τῆς πραγματικότητος.

Διότ, καὶ προηγουμένως ἐδίδασκε διὰ τῶν πολέμων
ὅτι οὗτοι δὲν διεξήγοντο οὔτε ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ ἀέρος,
οὔτε ἀπὸ τῆς δυνάμει τῶν στοιχείων, ὅτε ἀπὸ τῆς πο-
τείας παρὰ τοὺς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς στρατηγικῆς χεῖρας τοῦ Θεοῦ,
ἢ ὅποια ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολέμων.
Διὰ τῆς μὲν περὶ τῶν ποταμῶν ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίου διὰ τῶν
γεγονότων τῆς Αἰγύπτου τὰ γεγονότα τῆς ἐρήμου καὶ
διὰ τῶν γεγονότων τῆς ἐρήμου τὰ γεγονότα τῆς Αἰγύ-
πτου. Διὸ ὅταν αὐτοὶ χωρὶς βίβλου καὶ στρατιωτικῆς τὰς
ἐξιν καὶ μάχην κατεπείθον τοὺς ἐχθρούς, τῷτο ἀπεδει-
κνύει εἰς αὐτοὺς, ὅτι καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐκμησεν αὐ-
τὰ ἐκ τῶν ὄντων, ὅγ' ἔπειθ' ἐσπερέτω στοιχείων ἀλλὰ
ἐπεὶ δὲ ἐπεθύμει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν δυνάμειν τοῦ κατὰ πο-
ταμῶν καὶ διαφόρους τρόπους ἐχρησιμοποιοῦν τὰς δυνάμειν
τῶν ὁδηγῶν.

Ἐπὶ τῶν Σημῶν θαυμάσιον τῶν Ἀμορῶν καὶ τῶν Ὠγίων
βασιλεῶν τῆς χώρας Βαβυλῶν ³⁹³ Δὲν ἀκολουθεῖ τὰς πόλεις
οὔτε καὶ ἑλθὼν στὸν ἀναφέρει τὴν παρατάξιν. Ὁ ἀλλὰ πό-
λιν μετὰ μεγαλοφυγίαν ἀντιπαρήλαθ' αὐτὸν πληθὺς

392 Οἱ δὲ οὐκ ἐπὶ τῆς ἐξουσίας ἀμείβονται τὸν Ἰσραήλ.

θαυμάτων. Ἐνῶ ἡμποροῦσε νὰ ἐπιμενῇ καὶ τὴν τραγω-
δίαν ἐκείνην νὰ διατρανώσῃ δὲν καίγει αὐτὸ, ἀλλὰ εὐ-
ρισκόμενος μέσῳ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἔργων τὰ ὅποια ἐ-
δημιούργησεν ὁ Θεός, παρατρέχει. βλαβερῶς καὶ συ-
νεχίζει. Ἄν καὶ οἱ ἐχθροὶ ἦσαν ἐξωπλισμένοι καὶ κατὰ
κοινὸν εἰς πόλεις μετὰ ἰσχυρὰ τεῖχη καὶ εἶχον μελετήσῃ τὴν
τακτικὴν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ φυγάδες Ἰουδαῖοι δὲν εἶ-
χον πολεμικὴν ἐμπειρίαν καὶ μόλις εἶχον ἀπαλλαγὴ ἀπὸ
μακροχρόνιοι δουλείαν καὶ τυραννίαν, ἀφοῦ ἀνηλώθη-
σαν ἀπὸ τῆς πέναν καὶ τὴν θλίψιν, ὁ ἔκτεθε μένοι εἰς
καθε κίνδυνον παρὰ ταῦτα ὁμοῦ ἦσαν ἰσχυρότεροι ἐξ
ὅλων λόγῳ τῆς χεῖρός, ἢ ὅποια κατηνύθειν αὐτοὺς.

Ἢ τὰ ἀκόμῃ καὶ δικαίος ὁ πόλεμος. Δὲν ἐπετίθεντο
οἱ Ἰουδαῖοι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐκείνοι παρείχον
ἀφορμὰς κλεινότες εἰς αὐτοὺς τὸν ὄλεθρον, πρῶτα τὸ
ὅποιον ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην ἀποκρίσιν. Καὶ δὲν ἐπέ-
τρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ προχωρήσῃ εἰς πόλε-
μον. Διὰ τὴν μὲν ἀναβαρύνουσιν μετὰ τὴν αἰγὴν καὶ ἔπειτα
ἀπὸ αὐτὰ πάλιν ἐπιτεθοῦν, ἀλλὰ νὰ γινώσκουν τοῖς
πρέπει νὰ πολεμοῦν καὶ ἀπὸ τοῖς νὰ ἀπέχων. Εἰς τὴν
ἐρήμον κάμνει τοῦτο, ἐκ τῶν πραγμάτων δηλαδὴ νομο-
θετεῖ κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἐ-
κείνοι, οἱ ὅποιοι προστρέχουν πρὸς αὐτοὺς.

Καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θαυμάσιον τῶν κρατιδίων
κατακλινῶν. Εἶδες, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ ὁ δάσκειται ὅλην ἐν γένει ἡ
οἰκουμένην, διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ πῦρ πρὸς τὰς ἀκα-
θαρσίας, τοιοῦτοτρόπως ἐπετέθησαν τῶν ὅλων καὶ κατέλ-
θον ἡμποροῦσε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ.

Ἀκούε λοιπὸν τί ἰσχυρίζεται ὁ Βασιλεὺς ἀφοῦ ἐδ-
δοχθῇ ὅγ' ἀπὸ τοὺς προφήτας καὶ τῶν Μωσέως, ἀλλὰ
ἀπὸ τῆς πραγματικότητος ἐπὶ ἔθνος αὐτὸ θὰ διδάξῃ με-
τὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ ὅλου τοῦ κόσμου. ³⁹⁴ Εἶδες ποῖα σπου-
δαία μεταφορὰ ἐλέγχῃ. Δὲν εἶπεν, ὅτι θὰ πολεμήσῃ, θὰ
καταβάλῃ, ἀλλὰ ὅτι θὰ δάξῃ μετὰ τὴν γλῶσσαν. ἐπεὶ δὲ
ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀκοίτην νῆσιν ³⁹⁵ Α καὶ ὅτι τὰ
τρόπαια ἐπετέθησαν χωρὶς αἱματοχυσίαν καὶ ὅτι οἱ
ἐχθροὶ ἐπέσθον ἀπὸ μόνῃ τὴν ἐπιδρομὴν. Δὲν ἔχουν
ἀνάγκην λέγει παρατάξιν καὶ συγκρούσεως ὅρκε
μόνην νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ βλαβερῶς καταστράφηται καὶ
ἐποχωροῦν. Δὲν ἔκρινε θεοῦ αὐτοὺς νὰ νικῶν μόνον

394 Ἀριθ. 22 4.

«Τούτο θα γίνει, ὁ γὰρ ὁ Κύριος θα κρίνῃ καὶ θα ἐκδικῇ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ τοῦ καὶ θα κάμπτῃ ἐπὶ τὰς θεμέσις τῶν». Ὁ ἑλπίς δυνατόν να ἀποδώσῃ καλῶς καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἰς τὴν λαοφιλικὴν λαὸν, ὅτ' ἀλλοῦθ' ὁ Θεὸς θὰ τιμωρῇ καὶ ἔπε τα ἐπὶ ὑποχωρήσῃ καὶ θὰ ἀνακτήσῃ αὐτῶν ἢ να τὰ ἀποδώσῃ χωριστὰ, τὸ μὲν «θὰ κάμπτῃ με τὰς θεμέσις τῶν» εἰς τὸν λαόν, τὸ δὲ «θὰ κρίνῃ καὶ θὰ διεκδικῇ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ τοῦ» εἰς τοὺς ἑβραῖους. Ἀλλοῦθ' ἐκείνων μὲν θὰ ἀνακτήσῃ αὐτοὶ ἐπὶ τοῖς ὅμοις σημείοις, τὸ «θὰ κάμπτῃ με τὰς παρακλήσεις» «θὰ κρίνῃ καὶ θὰ διεκδικῇ τὰ δίκαια τοῦ λαοῦ τοῦ» σημειώσῃ, θὰ ἐπὶ ἐπὶ τιμωρῇ ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὁ ἔπειτα ἐπεὶ οὐδὲν ἡμποροῦσε νὰ ἀναφέρῃ τὰ κατὰ νόμους τὰ τοιαῦτα ὑποθέσεις, αὐτοὺς διὰ τὸν δ' κωδικισμὸς τοῦ λόγου, μὲ τὸ ὄνομα ἐγκρίσει τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῶν δοῦλων. Ὁ Μὲ τοὺς νὰ εἴπῃ «οἱ θεοὶ καταπίπτει εἰς τὰς δεξιὰς τῶν» ἀπέδειξεν τὴν συνδυαστικὴν διάθεσιν τῆς φιλοανθρωπίας τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐχὶ τὴν ἀξίαν ἐκεῖνου· διότι, ὅπου ὑπόσχεσι, παρακλησις ἔκει· ὑπάρχει· καὶ ἀνάγκη συλλογισμῆς καὶ βίου ὑπάρχει· ἀνάγκη συγγνώμης δὲν ὑπάρχει ἀξίαν κακορθωμένην, ἀλλὰ καὶ καὶ καὶ φιλοανθρωπίας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶπεν σωτέρω «θὺ μνημονεύεσσα μέ
εὐλόγησαι ἀπαρκῶς ἀπὸ τῆς μᾶς γενεᾶς εἰς τὴν ὀλίγην
καὶ μόνην αἰῶνα ἐκ τῶν ἑλλών ἐθνῶν ἐπιστρέψον τότε εἰς
τὸν Θεόν τοῦ ἐξῆς περὶ τὸν ἑνὸς διὰ τοῦ στοιχίου αὐτοῦ,
ὅτι δηλαδὴ ἡ σωτηρία ἡ ὅποια ἐδόθη ἐς τὸν λαόν, ἀπο-
δεκτικῶς τὴν δόξαν περὶ σοῦ ἐκ μέρους τῶν πολλῶν ἀν-
θρώπων. Δ. Δ. ο. τ. ἡ φύσις. ὑπαρχουσιν δόξαι μέναι, ἀμείω-
ται, ἀκατάλυτος καὶ ἀναλόγητος καὶ ἐν κακῶς ἀκό-
μῃ δὲν τὴν καλλιεργῇ Ὁ θεὸς ἀπαντος τῶν πολλῶν θα-
ύποισθαι καὶ ἀπὸ τῆς ἰδικτῆς μας σωτηρίας, ἀφοῦ ἐπι-
ραμὲν πόλιν τὴν πόλιν μας καὶ το ἱερὸν καὶ τὸν κyon καὶ
ἀποκαταστήσῃ καὶ πόλιν εἰς τὴν προηγούμενην μας
ζήτην

«Τὰ εἰδωλὰ, τὰ ὁποῖα λατρεύουν οἱ ἄλλοι λαοὶ εἶναι ἀργυρὸς καὶ χρυσὸς, ἔργα ἀνθρώπων χειρῶν. Εἰπε-
δι ἐκ τῆς ἀρχῆς, τοῦ ψαλμοῦ ἔλεγεν ὅτι ὁ Ἰδὸς μου
Κύριος ὑπερέχε ἀπὸ ὄλου τοὺς ἄλλους ψευδεῖς θεοὺς»³⁸

32 'Αυτοὶ δὲ πρὸς τὸν θεὸν τῶν Ἰσραηλινῶν. ὁ θεὸς ἐ-
ναι, τὸς αὐτοὺς ἐλάλει καὶ καὶ ἀνταποκρίσας· ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ-
τοὺς ἐλάλει τῶν Ἰσραηλινῶν.

καὶ φέρων ἐπὶ εἰσόδῳ καὶ ἐξόδῳ ὑπεροχὴν συγκριτικῶς
πρὸς τοὺς ἄλλους θεοὺς λόγω δόξας καὶ τοῦ ἀκριστο-
τέρου προσέχει πῶς ἐπιτελεῖ αὐτοὶ τὸ σημεῖον διὰ τοῦ λό-
γου τοῦ Λάμψαντος τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς δυναμὸς τοῦ θεοῦ
καὶ ἀφοῦ ἀνεφανερώθῃ εἰς δύο ὑπεράκτους εἰς τὴν αὐρανὸν,
εἰς τὴν γῆν εἰς τὰς ἀβύσσους εἰς τὰ ἀσχετὰ μὲν τοῦ
οὐρανοῦ, Ὡς εἰς τὰ τῆς Ἰνδίας τινὲς χωρὶς, εἰς τὰ τῆς
Εὐρώπης, εἰς τὰ τῶν ἑθνῶν, εἰς τὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐ-
πε ταῦτα, σφοδρὸν ἐπενέθυμε τὴν χρηστότητα τὴν ἀγαπᾶν τὴν
φρονιτικὴν τὴν σοφίαν, τὴν δύναμιν καὶ ἀπέβλεψεν, εἰς ἐν-
νομὸν καθολικῶς θεοῦ καὶ προνοεῖ περὶ ὅλων τῶν κόσμων,
δὲ ἀκατωράδῃ ἐν συνεχείᾳ τὴν εὐδυναμίαν τῶν θεῶν τῶν εἰ-
δωλολατρῶν καὶ αὐτῶς ἐκ τῆς ἰσῆας φουσὸς καταφέρει
καὶ ἐναγίζον αὐτῶν.³⁹² Ἀ καὶ, μᾶλλον κατηργεῖ καὶ τὸ
ὄνομα ἀρέχων αὐτοῦ. Δὲ οὗ τοῦ εἰδωλοῦ ἐν εἰναι πῆποτε
ἄλλοι, παρὰ κατὰ δὲ νητον καὶ ἀντικείμενον μικρὰς ἀεί-
ας καὶ ἐγε, δύναμις τοῦ ὁποῦν ὑποδυναμικὴ μεγάλῃ δὴ-
ναμικῃ. Δὲ αὐτὸ ἀποκρίθας εἰς αἰτίας αὐτοῦ ἀποκρί.ε. νὰ δὲ
γῆ κατὰ εἰδωλὰ καὶ τὸ ὅποια λατρεύουσιν οἱ ἄλλοι λαοὶ εἴηαι
ἀγνοῦρας καὶ χυρῶς»

Πρώτοι δε είναι ειδώλων δευτεροί δε είναι άμυχ-
χος ύλη και άκακοήθους τρίτοι δε γεγονός είναι
είδωλα δεν έχουν μόνον έγγενή την μικρότητα και
την άβυσσότητα και την εύτλεια, αλλά και εκ μέρους
των ανθρώπων. Δι αυτό και προσέθετον «είναι έργα ά-
θρώπων χειρών». Τούτο άποτελεί την μεν.στην κατι-
γοριαν εις θάρος των ανθρώπων, οι όποιοι τα λατρεύ-
ουσιν. Διότι και ή ύπαρξις αυτών όφειλεται εις αυτός
οί οποίοι στήριζον την έλπίαν της σφετερίας τους εις τα εί-
δωλα. Β' δεύτερα έχουν και δεν δυνατόν να έμυλθον.
όφθαλμοί έχουν και δεν δύνανται να ίδουν, ότα έχουν
και δεν δύνανται να άκούσιν, ότε άνασπύη ύπάρχει εις
το στόμα των. Όμοιοι πρὸς τα άμυχα αυτά είδωλα δε-
γίνονται όλοι εκείνοι, οι όποιοι τα κατασκευάζουσιν και
πιστεύουσιν εις αυτά. Στόμα λέγει έχουν και δεν ήμι-
ρουν να έμυλθον. Είπες πὸς έπίτελν την διακυμώση
και εντόνος ελέγχει το μεθός. Έπε ή λοιπόν πολλήκις
δοξαμένη κινούσιν αυτά, αποκλειπτν την όπκορσίαν και
την προσποίησιν και άποθεκνύε, ότ. δεν ύπάρχει πνοή
εις το στόμα των. C

Δὲ αὖ ποῖον λόγον ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος διαίμων δὲν ἐκ-
 θελῶνεται καὶ δὲν ὁμολαεῖ γωριστὰ ἀπὸ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ

τὰ ἀγάλματα τῶν εἰδώλων παρουσιάζουν τοὺς τύπους τῆς πορνείας, τῆς μοιχείας καὶ ἀπερὸν πλήθος ἀμαρτημάτων, ὃ δαίμων ἐπιθυμῶν νὰ διδάξῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξαπατῶνται καὶ μνησθῶνται μὲ τὸ θέαμα τῶν ξοάνων τὴν πραγματικότητά αὐτῶν, τῶν ὁποίων σχήματα εἶναι τὰ εἰδώλα, παρακάθεται εἰς αὐτὰ, τὰ κ' αὖ καὶ ἐξαπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους.

Μετὰ ταῦτα ὁ προφήτης εἰσάγει ἄλλην μορφήν διακωμωδήσεως καὶ λέγει: «Ὅμοιοι πρὸς τὰ ἄψυχά αὐτὰ εἰδώλα, ὡς γινούν ἐκείνοι οἱ ὅποιοι κατασκευάζουν» Σκέψου, πόσο θεοὶ ὑπάρχουν γύρω σου, ἡ ἐξομώσεως πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποτελεῖ κατάρται. Δὲν συνιστάνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ μὲ ἡμᾶς. Τελευταῖος στόχος τῆς ἀρετῆς καὶ ὁ ὁποῖός μας ἀπεθάρσει πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν. Δ εἶναι ἡ ἐξομώσεως πρὸς τὸν Θεόν καθ' ὅσον θεοθάλας εἶναι, εἰς ἡμᾶς δυνατὸν δι' ἐκείνους ὁμοίως ἡ λατρεία, λέγει, καὶ οἱ Θεοὶ εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὥστε ἡ ἐξομώσεως μὲ αὐτοὺς νὰ εἶναι ἡ μεγίστη κατάρται. Σινεπὶς καὶ μὲ ἐκείνους, τὰ ὅποια εἶναι ἄνωγος ὕλη καὶ μὲ ἐκείνους, τὰ ὅποια γίνονται ἀπὸ τοὺς λατρευτάς των καὶ μὲ ἐκείνους, τὰ ὅποια εἶναι εἰδώλα ἀσχημίας καὶ μὲ ἐκείνους, τὰ ὅποια ἐδρικοῦνται κάτω ἀνοίσθηται καὶ μὲ ἐκείνους πρὸς τὰ ὅποια ἡ ἐξομώσεως ἀπετελεσε κατάρται, μὲ ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύεται ἡ ὑπερβολικὴ πλάνη.

Ἀφοῦ περιέγραψε λοιπὸν τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν τὸ μεῦδος, τὴν πανηρίαν τῶν δομῶνων τὴν ἀπεριστομένην ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κάμνουν αὐτὰ. Ἐ καὶ ἀφοῦ τοχέως ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτὰ κλείει τὸν λόγον μὲ ὕμνον πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν διηγείται πλέον τὰ σχετικά μὲ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐπεὶ δὴ σαφῶς ἀπέδειξεν αὐτὰ ἐνώπιον ὅλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πιστεύουν, ἀπαιτεῖ νὰ ἐξυμνήσουν τὸν Θεόν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὠφελήθησαν ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας του. Δι' αὐτὸ καλεῖ ὅλους εἰς δοξολογίαν λέγων τὰ ἑξῆς: «Σεῖς οἱ Ἰσραηλῖται δοξολογήσατε τὸν Κύριον, οὗτος ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀαρῶν δοξολογήσατε τὸν Κύριον. Σεῖς οἱ Λευῖται δοξολογήσατε τὸν Κύριον καὶ ὅσοι γενικῶς φοβεῖσθε τὸν Κύριον δοξολογήσατε Αὐτόν. Ἀς εἶναι δοξαζόμενος ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς ἀγίας του Σιών ὁ κατοικῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ.» 396 Α

396 Ἡ Σιών εἶναι ἡ ἀρουντιμὴ εἰς τὸ κέντρον καὶ τὸ ὁριζήτρον τῆς θεῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ αὖ ὅς ἐπετελεῖ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. + Ω

Διὰ ποῖον λόγον δὲν τοὺς κατανοοῦμεν, ὅλους μαζί, ἀλλὰ τοὺς διακρίνῃ κατὰ τάξεις. Διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ εὐλογίας, διότι διαφορετικὰ δοξολογεῖ ὁ ἱερεὺς ὁ ἀφορετικὸς ὁ λευῖτης διαφορετικὰ ὁ λαϊκὸς καὶ διαφορετικὰ ὁ πολὺς λαός. Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δοξολογήσατε ἀπέδειξε τὴν εὐτυχίαν καὶ καθαρὰν ἐκκαθάρτησιν. Δοξολογήσατε, λέγει, διότι ἀπηλλάγητε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, διότι ἤλθητε νὰ προσκυνῆτε τοιοῦτον Θεόν καὶ διότι ἐγνωρίσατε τὴν ἀλήθειαν. Ἀεὶ μὲν καὶ αὐτὸς νὰ εὐλογῇται, διότι ἔχει ἐγγενῆ τὴν ἀλήθειαν τῆς εὐλογίας καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐπαίνου ἐκ μέρους ὄλων, ἀλλὰ καὶ σεῖς δοξολογεῖτε τὸν Θεόν ὅχι, ἐπειδὴ προσφέρετε κατὰ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ ὅσοι ἀποκομίζετε μεγάλαν ὠφελείαν. Β

Ἄν καὶ ἐκ φύσεως εἶναι ἡδολογημένος, ὅπως πράγματι, εἶναι ὁμοῦ ἐπιθυμῶν νὰ δοξολογηθῇ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ πάλιν ἐνθυμῶν τὴν Σιών καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπειδὴ ἐκεῖ οἱ ἱσραηλῖται συνεκρότησαν τὴν πολιτείαν των καὶ εἰς αὐτὴν ἐθεμελίωσαν τὴν λατρείαν των καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸν τόπον ἐδιδάσκοντο καὶ ἐκρωθύνον τὴν ζωὴν των ἐπιθυμῶν. Νὰ κἀμὴ τοὺς τόπους αὐτοὺς ἐνδοξοῦν μὲ τὴν ἐπικλησιν τοῦ Θεοῦ ὥστε, ἐπεὶ δὴ εἶναι σεβάσιμα, νὰ παρουσιάζουν δι' αὐτοὺς περισσότερον ἐνδοξόν, ἐπειδὴ εἶναι ἐνδοξοφάντες νὰ προσελκύουν περισσότερον αὐτοὺς ἐπειδὴ δὲ προσελκύουν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς προσελκύνουν εἰς τὴν λατρείαν, τοὺς δὲ ἡγουσιν εἰς μέγαν ὑψέρον ἀρετὴν χάριν τῆς ὁποίας ἔγιναν τὰ πάντα. Γ

Ἄλλα τότε μὲν ὑπῆρχον ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Σιών, σήμερον δὲ ὑπάρχει ὁ οὐρανὸς καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὡς εἰμεθα, παρακαλῶ ἀφωσκημένοι διὰ νὰ ἐπιπύκνωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φυλακῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένουτο.

Μὲν εἰπόντες τὸν ὅσον ἡμεῖς εὐλογοῦμεν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὡς ὅτι ἡμεῖς ἀντιφρονῶντες προσφέρουμε εὐχαριστίαν. Αὐτὸ, ὅτι ὁ ὅς παρὰ τὸν τὴν ἐκκλησίαν ἀντιφρονῶντες θεοδοξοῦμεν.

Παρολογοῦτε μετὰ θαθείας ἐ-
γνωστικῆς τὸν Κύριον, διότι
ἀγαθός, ὅτι πάντοτε καὶ διαρκῶς
ἔλπει καὶ τὸ τέλος τοῦ μένου εἰς
τὸν αἰῶνα.

Ἐποὶ προηγουμένης ὁμιλήσεως περὶ τῆς ὑβέργειας τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία ἐξετέλλθη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμιλεῖ τώρα διὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐσταλαγχίας του δὲν προσηύρατο. Θεωοῦσα ὅτι μέτρησι αὐτὸ διότι οὐτε εἶναι, δυνατόν, ἀλλὰ ἐπειμὶ μετὰ παραστήτη τὸ σπέντατον μέγεθος αὐτῆς καὶ παρακαλεῖ θύους εἰς θαρολογίαν λέγων· «θαρολογεῖτε τὸν Κύριον». Αὐτὸ σημαίνει, εὐχαριστοῦνται καὶ ἐπαινεῖτε αὐτόν. Διότι, ἡ εὐσταλαγχία του παραμένει εἰς τὸν αἰῶνα. Τί σημαίνει, εἰς τὸν αἰῶνα, Διὲν σημαίνει, λέγει, τί ἄλλοτε εὐεργετῇ καὶ ἄλλοτε ἀπαμακρόνητα οὐτε δὲ, ἄλλοτε εὐσταλαγχίζετα καὶ ἄλλοτε οὐχ, πράγμα τὸ ὅτιον συμβαίνει, εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐοῖ οὐτοῖο, ἐπὶ τῶν ζωντῶν ἀπὸ τῆς πάθης διακρίπτονται ἀπὸ τῶν περὶ τῶν καὶ καλωπῶντων ἀπὸ τῶν ἀσυχλῶν καὶ ἀπὸ καταστάσεως αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιτρέπουν Ὁ Θεὸς διῶκε δὲν εἶναι, τοιοῦτος, ἀλλὰ συνεχῶς εὐσταλαγχίζετα, καὶ ποτὲ δὲν παύει καὶ κόμην αὐτὸ καὶ ὅταν ἀκομῇ ἐκδηλῶν τὰς ἐβέργειας του κατὰ τὸ ἀφόρως καὶ πο. κίλους τρόπους. Πάντοτε λοιπὸν εὐσταλαγχίζετα, καὶ ποτὲ δὲν

[illegible]

σταματᾷ τὰς πρὸς τοὺς θηρώοντας εὐεργεσίας. Ἐπει-
τα ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκδηλώνει διαρκῶς τὴν εὐ-
σπλαγχνίαν του ἐκθετε. 397 Ἀ καὶ ἀποδοτεῖς αὐτῆς καὶ
τοὺν εἶ. αὕτη δὲ ἀκόμας συνεχίζεται, χρησιμοποῦν ἀπο-
δεῖξαι ἀπὸ τῆς παραγωγικότητος

διεβείρῃ αὐτοὺς τὴν προσηγορίαν αὐτῆς.
 Καὶ ἐπιβὰς ἀπέβλεπε ταυ ἀδηγῶσθαι αὐτοὺς εἰς τὴν εὐ-
 σέβειαν, πρόθεον πάλιν, πῶς ἄπειθμενα, πρὸς τοὺς θε-
 οὺς τῶν Ἑλλήνων κοινῶν χρῶν· ἡ δὲ αὐτῆς ἐκ-
 τραπεφροσύνη. Τί λέγει· «Δοξολογεῖτε τὸν θεόν, ὁ ποῖος
 ἔξωσάς ἐστι τοὺς θεοὺς τῶν Ἑβραίων» καὶ κλε.ε. τὸν
 καθε' στίχον, μετὰς αὐτῆς· «ὁ ποῖος τὸν ἔλεος τοῦ μένει, εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» Καὶ ἐπὶ δόξα, τοῦ τῇ Κυρίῳ
 τὸν Δεσποτῆν, καὶ κυριαρχοῦν πανταὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ἁρ-
 χόντων κα· κυρίῳ· Εἰς μὲν τὸν προηγουμένον ψαλμὸν
 ἔλεγεν, ὅτι, ὁ θεὸς ἐξῆλυσάς, ὅλους τοὺς θεοὺς κα· ἐῷ
 προσέτι, ἐπὶ πλεόν, ὅτι εἶνα Δεσποτῆς καὶ κυριαρχος
 πανταὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ἁρχόντων κα· κυρίῳ εἶπε ἑνωσθεῖς
 εἰδούλας εἶπε δαίμονας. ■

“Αν καὶ οἱ δαίμονες ἔχουν στερηθῇ τῆς τιμῆς καὶ θ-
χού, ἔαθε, εἰς ῥῆν, πρὸς τὸν Θεὸν θμας εἶναι δοῦλα καὶ
ὕποτακτοι εἰς αὐτὸν Δ' αὐτὸ λαλοῦν, λέγειν, δο-
ξολογεῖτε τὸν θεοφάνει ἐν γλῶσσῃ σου, διὰτ ἔχετε Θεὸν
ἀνωτερον ὧν τοῦ ὅποιου θμοος δὲ, ὑπαρχῇ, Δεσπο-
την καὶ κυρίαρχον τῶν πάντων. Ἀν καὶ ὀνομάζεται Θε-
ὸς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶναι, εὐαρεστοὶ πρὸς αὐτὸν, ὅπως
πυνάγεται, ἀπὸ τοῦ χωρίου· Εὐὸ εἰμὰ ὁ Θεὸς τοῦ Α
θρασκ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ.”
Πᾶς λαὸς ἐδὼ ἠγορεύετο, ὅτι εἶναι Θεὸς τῶν δομῶ-
ν, Διόφορος εἶναι, ἡ περὶ ταύτας ἐκείνη, καὶ Διόφορος
αὐτῇ. Ἐκεῖ μὲν ἕτε σκοποὶ να παρουσιάσῃ τὴν οἰκί-
αν καὶ τὴν μελλοντὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς, ἐνθ' ἐδὼ
ἔνε, σκοποὶ να ἀποδείξῃ τὴν ὑπερόχην.”

ἐξ ἑστέον, ἀποκρινάμενοι τῇ ἐπιτομῇ τῆς
«ἐξομολογήσεως Αὐτῶν, ὁ ὁποῖος μόνος τὸν ἐπὶ τελευτῇ ἔρ-
γα θαυμαστά διότι τὸ ἑλεός τοι παραμένει· εἰς τοὺς αἰ-
ῶνας τῶν αἰώνων»¹. Ὁ Ἰησοῦς ἠγάπησεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶ-
πε· κυριάρχους καὶ Δεσποτὰς τῶν Θεῶν· εἰς τὴν ἀποφύ-
γην αὐτῆν, οἱ σιγῶντες φέρει ἀποδείξεις καὶ θαυμάσια.

2. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

11. Ἡ ἐκείνη ἀστὴ τοῦ ἔργου ὁ Θεὸς ἐπέχευε λόγους τῶν· χωρὶς ἐξηλλαγμένη
ἐκείνη ἵσθαι καὶ ἐκείνη ἀλλοῦ κατὰ τὴν ἐκείνη, πρὸς τὰ μυσθολογῶνται τῶν
ἐκείνη, ἐκείνη

ταύτην προβάλλων αὐτὸν πάλιν διὰ τῆς δυνάμεώς του. Καὶ δὲν εἶπεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπετέλεσεν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐπὶ τελείᾳ ἀποδείκνυται ὅτι ὁ Θεὸς ἀκαταπαύστα εὐεργετῇ καὶ κάμει. ἔργα θαυμαστά καὶ περίεργα. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ προσθέτουν εἰς τὸν Κύριον ἐξαιρετικά γνωρίσματα. καὶ τὸ ὅτι δημιουργεῖ καὶ τὸ ὅτι μόνος δημιουργεῖ. Μᾶλλον δὲ καὶ τρία καὶ τέσσαρα καὶ ὅτι δηλοῖ ὅτι δημιουργεῖ καὶ ὅτι "δημιουργεῖ" θαυμαστά πράγματα καὶ, καλὰ καὶ μεγάλα θαύματα καὶ ὅτι δημιουργεῖ μόνος του. **Β**

Καὶ αὐτὰ ἐλέγχθησαν ὅχι διὰ τὰ ἀποδεικνύει ὁ Υἱὸς ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς δημιουργίας ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολήν αὐτοῦ πρὸς τοὺς θαύματος. "Ὅς ἴδομεν τώρα ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ θαυμαστά ἔργα τὰ μεγάλα τὰ ὁποῖα μόνος του δημιουργεῖ. "Ὅν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ δὲν μᾶς ἔκαμε λόγοι περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τῆς φιλοφροσύνης καὶ τῆς καλωσύνης. "Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅτι εἶναι ἀγαθός." Κατὰ τοῖον λοιπὸν τρόπον μεταπίπτει ἐδῶ εἰς λόγους περὶ δυνάμεως, Δ ὅτι αὐτὰ τὰ θαυμάσια ἔργα δὲν εἶναι πράγματα μόνον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλοφροσύνης του.

Καὶ διὰ τὰ ἀποδείξει ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ θαυμαστά ἔργα προσθέτει λέγων. **Β** "Δοξολογεῖτε τὸν ποιητὴν τῶν οὐρανῶν, ὁ ὁποῖος με σοφίαν ἔκαμεν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐστερέωσε τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὕδατων." Ἄλλος γράφει. «συνέλεξε τὴν γῆν ἐκ τῶν ὕδατων». Δοξολογεῖτε αὐτόν ὁ ὁποῖος μόνος τοῦ δημιουργοῦ τοὺς μεγάλους ἀστέρας. Τὸν ἥλιον διὰ τὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ φωτός του κατὰ τὴν νύκτα. Αὐτὰ, ἂν καὶ παρουσιάζουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἰδιαίτερος ἀποδείκνυται τὴν μεγάλην φιλοφροσύνην του. Τὸ ὅτι ἐγίναν τόσοι μεγάλοι τόσοι ὄρατοι καὶ τόσοι σταθεροὶ διακηρύσσει τὴν ἰσχυρίαν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ τὸ ὅτι ἐγίναν αὐτὰ πρὸς χάριν μας καὶ ἐξουσιότητι. μᾶς διακηρύσσει τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν δόξα καὶ καλωσύνην του. **198 Α**

Βλέπετε, κατὰ τοῖον τρόπον τὸ τέλος αὐτοῦ παραμένει εἰς τὸν αἰῶνα, Δὲν ἔκαμεν αὐτὰ διὰ δέκα καὶ εἴκοσιν ἔτη, οὔτε διὰ ἑκατὸν καὶ διακόσια καὶ χίλια, ἀλλὰ παρέτεινε τὴν ὑπαρξίν των καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς μας. Δι' αὐτὸ ἐπιθυμοῦμεν νὰ δηλώσῃ τούτο εἰς κάθε

στοιχὸν καταλήγει. «Διότι ἡ εὐσπλαγχνία του παραμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Καὶ τὸ ἐκπληκτικὸν εἶναι, ὅτι, ἐδημιούργησε καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἔθεσε τὰ δημιουργήματά του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δὲν ὁ ἀνθρώπος ἡμάρτησε, δὲν τὸν ἀπέμακρυνεν ἐκ τῶν ἀγαθῶν του, ἀλλὰ, ὅσα ἀκριβῶς παραχώρησε προτοῦ ὑποτέσει εἰς τὸ αὐάρτητα ἐπέτρεψε νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ μετὰ τὴν πτώσιν καὶ δὲν ἀπὸ τῆς ὁρέουσε τὴν χρῆσιν των ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην. **Β** Καὶ δὲν ἐδημιούργησε ἕνα μόνον οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ δευτέρον, θελὼν ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν μᾶς ἀγκαταλείπει εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ θὰ μᾶς μεταφέρῃ ἐκεῖ. "Ὅν δὲν, εἶχε σκοπὸν, νὰ μᾶς μεταφέρῃ ἐκεῖ, διὰ ποῖον λόγοι ἐδημιούργησεν ὁ οὐρανός, Αὐτοῦ τὸ στοιχεῖον δὲν εἶναι χρησίμους εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκην κανενὸς ἀλλὰ προητοίμασεν αὐτὰς τὰς κατοικίας (τὴν οὐράνιον ὅσα λείπει του), ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μεταφέρει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν γῆν ἐκεῖ.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἐπέδωκε γνωρίζει αὐτὰ θαυμάζων τὴν φιλοφροσύνην αὐτοῦ εἰς τὸ τέλος κάθε στίχοι ἐπαναλαμβάνει, ὅτι, ἡ εὐσπλαγχνία του παραμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. «Ὁ ὁποῖος ἐστερέωσε τὴν γῆν ἔπειτα εἰς τὰ ὕδατα» **Γ** Πρόσχευε πάλιν καὶ ἐδῶ τὴν φιλοφροσύνην. Ἐπεὶ δὴ λοιπὸν ἐγεννήθημεν θνητοὶ καὶ εὐρέθημεν εἰς τὸ μέσον πολλῶν ἀναγκῶν, δὲν μᾶς ἐγκαταλείπειν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μᾶς ἔχει δώσει, κατέλληλσεν κατοικίαν διὰ τὸν ἐνδιαμέσον χρόνον καὶ ἐγέμισεν τὴν γῆν μετὰ τόσα θεήματα καλωσύνης, ὥστε νὰ μὴ διανοῖα νὰ τὰ ἀπαριθμήσῃ οὔτε μετὰ τὸν λόγον. Ὁ προφήτης λοιπὸν ἐπεὶ δὴ εὐρέθη μέσα εἰς τὴν δόξασιν τῶν εὐεργετημάτων αὐτῶν καὶ εἶδε τὸ ἀπέραντο πελάγος, ἐσκίρτησεν ἀπὸ χαρᾶς καὶ μετὰ δυνάμιν φωνῇ ἀνεφώνησεν. «Πόσοι μεγάλα καὶ θαυμαστά εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὅλα ἀνεξαίρετως μετὰ σοφίαν τὰ ἐδημιούργησες».

Καὶ διὰ κατεῖς παρατήρησιν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὴν τάξιν τῶν καρῶν. πάλιν θὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀπέραντον ἀγάπην τοῦ Κυρίου. **Δ** Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ συμπλήρη τῶν στοιχείων αὐτῶν εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν διακόσμησην τῆς ζωῆς καὶ εἰς αὐτὴν ἀνάμνησιν τῆς θεολογικῆς

τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Τοῦτο δὲν εἶναι μικρότερον κατόρθωμα ἀπὸ τὸ ὅτι ἐπέρασαν διὰ μέσων τῆς θαλάσσης. Ἄν καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια των ὑπῆρχε γῆ, ἢ ὅποια ἤμπορούσε νὰ ὑποδασιάζῃ τὸν στρατὸν, ὅμως ὑπῆρχαν πολλά ἄλλα, τὰ ὁποῖα πρὸς κάλουν στενωγίαν. Ὅλα εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ ἐξαντλήσουν αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τὸν σκληρότατον θάνατον καὶ ἡ πείνα καὶ ἡ ξηρασία καὶ ἡ δίψα καὶ ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου, ἢ ὅποια ἐπέθετο καυστική. Ὁ ὑπὲρ τὸ θέον καὶ τὰ πλῆθὺ τῶν θηρῶν καὶ ἡ ἑλλειψς ὁλῶν γενικῶς τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς.

Γνωρίζεις, πόσας ἀνάγκας ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἐκεῖνοι ἐστερημένοι δαὼν αὐτῶν καὶ χωρὶς στεγνὴν χωρὶς τροφῆς, χωρὶς ἐπαρτή ἐνθύματα, χωρὶς ὑποδήματα καὶ χωρὶς τιποτέ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀνάγκαια, ὥσπν νὰ ἐχόμενοι εἰς τὰ μέσων τῶν πόνων τοιοῦτοτρόπως ἐθαδίζον διὰ μέσων ὁλῆς ἐκεῖνης τῆς ἐρήμου.

Πρόσχε ἀκομή, σὲ παρακαλῶ πόσα θαυμαστά ἔργα τὰ ὁποῖα ἐγίναν εἰς τὴν ἐρήμον καὶ πόσων ἐτῶν ὑπηρεσία ἀντιπαρήλαθεν ὁ προφήτης καὶ ἐνθυμεῖται. δύο θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐγίναν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βασιλείων ἐκείνων. Καὶ χωρὶς νὰ ἀμύλησθαι διὰ τὴν κακίαν ἐκεῖνην τράπεζαν, ὅ διὰ τὴν παρέρχον στεγνὴν διὰ τὴν φλόγαν, ἢ ὁποῖα οὐδέποτε ἐνεφανίσθη διὰ τὴν διαρκείαν τῶν ἐνδυμάτων, διὰ τὸ ἀσφαρτὸν τῶν υποδημάτων, διὰ τὰς πηγὰς τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἀνέβλυσεν ἀπὸ τοὺς θράχους καὶ διὰ τὰ ὑπόλοιπα καὶ περιεργὰ μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἔκαμε εὐκόλουν τὴν οδοιπορίαν ἐνθυμεῖται μόνον δύο γεγονότα, πῶς κατέβαλεν τοὺς βασιλεῖς τῶν βαρβάρων καὶ πῶς ἀνήγειρε τὸ πρόπαιον καὶ ἐγάρτισεν εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἀναθετεῖ εἰς τὸν ἀκροστῆν μὲ ἐπιμείλειν νὰ ἐπιλέγῃ.

Διὰ τοῦτο λέγει «Αὐτὸς κατέβαλε μεγάλους βασιλεῖς. Αὐτὸς ἐφόνευσεν ἰσχυροὺς βασιλεῖς τὸν Σηὼν τὸν βασιλεὺς τῶν Αἰθιοπῶν. Καὶ τὸν Ὄγ, τὸν βασιλεὺς τῆς Βασιάν». Εἰς τὸ τέλος καθενὸς ἐξ αὐτῶν προσθέτε, «ἐν ὅτ το ἑκάς τοι παραμείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» ἀποδεικνύων ὅτι καθεὶς δὲν ὑπέτασεν αὐτοὺς ἐν ἑνὶ καὶ

Ἰωάννου, τὴν ἑνὴν τῆς ἐπὶ νεύου καὶ τῆς ἐπὶ ἐν ἀκούσῃ ἐστὶ ἐν τῇ αἰσ τῶν ἐν τῇ ἐπὶ.

ἐχθροὺς. ἐδέχοντο ἐχθρούς. Διὰ ποῖον λόγον, διὰ τὴν ἀδικοῦτως ἀπελαύνον τῆς κολλασίνης αὐτοῦ. Αὐτὸ ὑπαινίσσεται μὲ τὸ νὰ ἐπαυλαμύθων συνεχῶς «ὅτι ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ παραμείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

«Αὐτὸς ἐδῶκε τὴν χώραν τῶν λαοκρατῶν ὡς κληρονομίαν. Ἐδῶκεν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς δούλους τοῦ Ισραηλῆτος». Εἶναι διπλὴ ἡ ἐδεργία καὶ διότι ἐνίκησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ διότι ἐγίναν κύριοι τῆς περιουσίας ἐκείνων. Ὅτι καὶ αὐτὸ προϋποθέτε μεγάλην δύναμιν, ὅχι μόνον νὰ ἐκδικήσων αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἡμπορέσων νὰ καταλάβουν καὶ νὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν ξένην χώραν. Ἐπειτα πάλιν θέλων νὰ ἀποδείξῃ σαφέστερα τοῦτο ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐγίναν κύριοι αὐτῶν ἀπὸ τὴν προσωπικῇ των δυνάμειν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κολλασίνην μόνον τοῦ Θεοῦ, προσέθετε, **Δ** «Ὑμεῖς τὸν Θεόν, διότι εἰς πᾶσαν ταπεινώσιν μας καὶ ἐθνικὴν συμφορὰν μᾶς ἐνεθυμήθη ὁ Κύριος». Δηλώνει, ὅτι ἐνθυμεῖται αὐτοὺς ὅχι μόνον εἰς τὰ κατορθώματα καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ταπεινώσιν. Τὸ ἐξῆς εἶναι τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ. «Ἦτο ἀρκετὴ ἡ συμφορὰ καὶ τὰ βασανία μας, δὲ νὰ κάμωμι νὰ αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἡλευθέρωνεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον δὲν εἶπεν ἀληθῶς βεβήστωσα ἀλλαγὴν αὐτῶν πρὸς τὸ καλῦτερον, ἀλλὰ ἀληθῶς εἶδον τὴν ἀλλοτρίτητα τοῦ λαοῦ μου, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον».

«Καὶ μᾶς ἀνηλευθέρωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας». Διὰ νὰ μὴ ἐπαυλαμύθων κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα τοὺς πολέμους. Ἐπὶ τὰς ἐπιθέσεις, τὰς νίκας, τὰς πρόποις πάλιν μὲ μίαν λέξιν παρατρέχει, σφειρὰν κατορθωμάτων καὶ ἀφοῦ παρέλκει τὰ μερικά γεγονότα, πού ἀφορῶν τοὺς ἰσχυροὺς, ἔρχεται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πρόποιαν μὲ τὸ νὰ λέγῃ «Αὐτὸς δίδει τὴν τροφήν εἰς κάθε σάρκα». Ἄλλος γράφει, «αὐτὸς δίδει, ἄρτον» καὶ ἄλλος «ἐδῶκεν ἄρτον». Ἐπομένως τὸ γνησιμὸν σπέρμα τῶν καρπῶν δὲν εὐρίσκεται, οὔτε εἰς τὴν γῆν οὔτε εἰς τὰ ὕδατα οὔτε εἰς τοὺς ἀνέμους, οὔτε εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, οὔτε εἰς τιποτέ ἄλλο, ἀλλὰ ὅλα εὐρίσκονται εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Βλέπε καὶ ἐδῶ ὅχι μόνον τὴν ἰσχύ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπεριγραπτὸν φανερῶσιν. Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον λέγει, ὁ

μας» καὶ ἄλλος «τάς λόρας». Διὰ ποιαν αἰτίαν ἔφερον μαζὶ τῶν τὰ μουσικὰ ὄργανα, εἰς ὧδηγοντο εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν. ἦτο καὶ τοῦτο πρόβλημα τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ὅσαι εὐφροσύναι εἰς τὴν ἐξεντεύξιν, νὰ ἔχουν ἀφορμὰς ἀναμνήσεως τῆς προηγουμένης τῶν ζωῆς καὶ πατρίδος καὶ νὰ στενοχωροῦνται ἀκόμη περισσότερο καθὼς θὰ θλέτουσι τὰ συμβόλα τῆς θρησκείας ἐκείνης. 499 Α. «Καὶ τοῦτο διότι ἐκεῖ μᾶς ἐξήγησαν αὐτοί, οἱ ὅποιοι μᾶς ἠχμαλωτίσαν, ὥστας διὰ τοῦ στόματος ἐν τῇ ἱερᾷ λατρείᾳ ἀδομένους, καὶ αὐτοί, ποὺ μᾶς ἀπήγαγον ἀπὸ τῆς πατρίδος μας, μᾶς ἐξήγησαν ὕμνον μουσικὸν καὶ ἐναρμόνιον τραγουδήσατε πρὸς διασκεδαστὴν μας. ἔλεγον, ἀπὸ τὰ ἄσματα ποὺ ἐψάλλετε, ὅταν ἦσθε εἰς τὴν Σιών». 500 Καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς περιπτώσεως δὲν ἐκέρδιον ὅλγιστα ἀπὸ τὴν καταδ' ὡς ἐν τῷ βασιλείῳ καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν νὰ ἀκούσῃν τὰ τραγούδια τῶν Ἰουδαίων. Πρόσεχε, πόσῃν θειότητι ἐδέχθησαν καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅτι αὐτοί, ἂν καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀλλάξαντες συνήθειας καὶ ἀπὸ τῆς πατροπαράδοτου λατρείας ἀπεσκρπίσθησαν καὶ μὲ κάθε τρόπον τοὺς νόμους κατεπάτησαν, ὅμως πόσῃν προσπάθειαν καὶ ἐπιμέλειαν ἐπέδειξαν εἰς τὴν ξένην γῆν, ὥστε ἂν καὶ ἐπιζῶν καὶ ἡμεῖς καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐπιλόρχοι. Ὡ αὐτοὺς οἱ θεράπαινοι καὶ ἐπεθυμῶν νὰ ἀκούσῃν τὰ ἄσματα τῶν, οὗτε τότε ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των, ἀλλὰ ἐπροτίμησαν τὸν πατρὸς παράδοτον νόμον καὶ τὸν ἐφύλαξαν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Ἀντὶ τῶν λέξεων «αὐτοί, οἱ ὅποιοι μᾶς ἀπήγαγον» ἄλλος εἶπεν «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι αὐθαδῶς συμπεριεφερόντο πρὸς ἡμᾶς», θέλων νὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ πλέον τὸ αὐτὸ. Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἐπετίθεντο ἐναντίον μας καὶ ὠρθοντο ἐναντὶ ἡμῶν μετὰ τὴν παράδοτον τοῦ χρόνου ἔγνων πόσοι πολλοὶ πρᾶσι καὶ προσήκεις καὶ ἡμεῖς, ὥστε νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκούσῃν τὰ ἴδια καὶ ἄσματα. Καὶ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ὑπεχώρησαν.

Εἶδες πόσον ἰσχυροῦς κόμην τοὺς ἀνθρώπους ἡ θλ.

5. Οἱ Βαβυλωνιοὶ νύχθαι ἐκ περ ἔργων καὶ πρὸς διακονήσαντες μὲν λον· παρὰ πρὸς ἡμῶν ἐξήγησαν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων ἃ ψάλλον ἡχοποιεῖν ὄντων καὶ ἐντὶ τὴν πενήμιον τραγουδοῦναι νὰ ψάλλων ἐλπίστας θεοῦ συνδοῦς τῶν ὀργάνων των. Ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἐχόμενοι τῆς παρορμήσεως καὶ ἐξελθόντες ἀπὸ Θεοῦ καὶ δὲν ἔργον· ἃ Ἄγ. α. τοῦ κατόν.

ψικ, πόσον διεγείρει τὴν εὐσεβῆ διαθεσιν, πῶς συντρίβει τὴν σκέψιν. Ὁ Διὸς ἔκλαιον καὶ ἐφύλασσον τὸν νόμον καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐγέλων καὶ διεκωμῶδον καὶ περιέπαζον ὅταν οἱ προφῆται ἔχοναν δάκρυα, αὐτοὶ λοιπὸν τώρα, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ αὐτὰς ἀνελοντο εἰς δάκρυα καὶ θρήνους.

Εἰς αὐτοὺς μεγάλῃ ὠφέλειαν ἀπεκόμίζον καὶ οἱ ἔχθροι, ὅσοι ἐβλεπον αὐτοὺς νὰ στενοχωροῦνται ὅχι διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, νὰ θρηνοῦν ὅχι διὰ τὴν δουλείαν οὕτε διὰ τὴν ξενείαν, ἀλλὰ διότι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν πατροπαράδοτον λατρείαν.

Δι' αὐτὸ προσθέτει «ὅταν ἐνεθυμήθημε ἡμεῖς οἱ αἰχμαλωτοὶ τὴν προσφύλῃ μας Σιών». Δὲν θρηνοῦν ἀπλῶς, ἀλλὰ κόμουν τὸν θρήνον διαρκῆς τραγουδοῦν. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔλεγει «ἐκαθησόμεν καὶ ἐκλαύσαμεν», ὅ δ' αὐτοὶ δηλαδὴ τὰ σκοπὸν συνεκεντρώθημεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὥστε νὰ ἀνακινήσωμεν θρήνους καὶ δλοφύρμους. Διὰ τοῖς λόγοις δὲν ἐπετρέπετο νὰ τραγουδοῦν εἰς τὴν ξένην γῆν. Διότι θεὸς ἐπρεπε νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνα τὰ ἄρρητα ἄσματα θεῖα ὅσα.

«Πῶς θὰ ψάλλωμεν τὴν ἱερὰν ὡδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν.» Τοῦτο σημαίνει, θεὸς δὲν ἐπ'τρέπεται ἡμεῖς νὰ ψάλλωμεν διότι, ἂν ἐξεδιωχθῆμεν ἀπὸ τὴν πατρίδα ἐξακολουθοῦμεν νὰ φυλάσσωμεν τὸν νόμον καὶ νὰ τηροῦμεν αὐτὸν μὲ ἐπιμέλειαν. Καὶ ἂν ἐπομένως δεσμευετέ τὰ σωματὰ μας, δὲν θὰ νικήσετε καὶ τὴν ψυχὴν μας.

Εἶδες εἰς πόσον φιλοσοφικὸς ὕμνος ἀνέτεινεν ἡ ψυχὴ ἐξ αἰτίας τῆς θλίψεως καὶ πόσον ἐγγεν ἀνωτέρω τῶν συμφορῶν. «Ἐάν σέ λησμονήσω, Ἱερουσαλήμ, ἐγὼ ὁ αἰχμαλώτης εἰς τὴν Βαβυλῶνα· οραλήτης, εἶθε νὰ λησμονῇ ἡ δεξιὰ μου, ὥστε νὰ καταστῇ ἀνίκωνος νὰ παύσῃ τὰ ἱερὰ ὄργανα, εἶθε νὰ κολλήσῃ ἡ γλῶσσά μου εἰς τὸν λάρυγγά μου.» Ε.

Πρόσεχε καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὴν μεγάλῃν ἀλλαγὴν. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἦκουσι καθῆμερ νῶς ὅτ' θὰ ἐξορισθῶν ἀπὸ τὴν πόλιν των καὶ δὲν ἐλάμβανον μέτρα προνοίας, τώρα καταρτίζονται τοὺς ἑαυτοὺς των, ἐάν λησμονήσῃ τὴν πατρίδα των. Πι σημαίνει νὰ λησμονῇ ἡ δεξιὰ μου, ἡ ἰσχυρία μου ἐννοεῖ, ἡ δυναμὶς μου, εἶθε νὰ λησμονῇ καὶ νὰ γίνω θουδὸς ἐξ αἰ

Ἄν λοιπὸν τοῦτο ἐκλάβωμεν οὕτως, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἐξῆς, ὅτι, δηλαδὴ μαζὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς, ὅταν εἶναι πορόντες καὶ κάμνουν τὴν ἐναρέτην τῆς τελετῆς, μὲ τὴν προσήκουσαν τάξιν καὶ προηγουμένη αὐτοὶ ἐγὼ θὰ ἀκολουθῶ καὶ θὰ ψάλλω πρὸς σέ. Διότι ἤκουσες ὅλους τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους προσευχομένης σου ἀπηύθυνον μὲ τὸ ἴδιον τὸ σπῆμα μου. Ἐ

Ἐπεὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐχαριστίας, εἶδες τὴν ἔντασιν τῆς προσυχῆς. Ὅχι ὅπως κάμνουν μερικοὶ ναῦτροι καὶ χαλαροὶ οἱ ὁποῖοι προτοῦ νὰ λάβωσι ὅσα ζητοῦν εἶναι κατωρὸς προθύμου, μετὰ δὲ τὴν λήψιν αὐτῶν ἀνοικοὶ καὶ ἀσθενεῖς. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν ναὺτὸν νὰ λάβῃ ἐπιμένει καὶ μετὰ τὴν λήψιν συνεχίζει, διαρκῶς νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν. Ἐξ αὐτοῦ ἀποδεδεικνύεται, ὅτι ἔκαμε προσευχὴν καθεαυτοῦ καὶ ἀριστήν ὅτι, εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεόν. 400 Α. Τοῦτο ἰδιαίτερως συντελεῖ νὰ εἰσακουσθῇ ὅταν ἡ προσευχὴ εἶναι εὐχαριστικὴ εἰς αὐτόν. Ὡστε ἀπὸ ἡμῶν ἐξαρτᾶται, ὅτι ἡ προσευχὴ μας θὰ εἰσακουσθῇ. Ὅταν ζητοῦμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀξιζοῦν, νὰ μᾶς βῶσι ὁ Θεός, ὅταν ζητοῦμεν αὐτὰ μετὰ προθυμίας ὅταν εἰμεθα ἀξιοὶ, νὰ δεχθῶμεν αὐτὰ, εἰσακνοῖται τὰς προσευχὰς μας καὶ, κανονικῶς, τὸ αἰτήματός.

Θὰ προσκυνῶν ἐστραμμένος ψυχῇ καὶ σώματι πρὸς τὸν ὅλον ναόν σου. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ μὴ κρὰ ἀρετῇ νὰ δύναται νὰ εἰσέλθῃται κανεὶς εἰς τὸν ναόν καὶ ὅταν εἰσέλθῃ νὰ λατρεῖ τὸν Θεόν μὲ καθάραι σινεθηρίον. Δὲν ζητεῖται νὰ κάμῃται κανεὶς τὰ γόνατα. Οὕτε νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ εὐρισκεται μέσα εἰς τὸν ναόν μὲ θερμὴν ψυχὴν καὶ μὲ πνευματικὴν περισυλλογὴν. Ὅχι μόνον διὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ψυχῆς. Ἐ Διότι εἶναι μεγάλη τιμὴ νὰ λατρεύῃ κανεὶς τὸν Θεόν τῶν πάντων, καθὼς πρέπει νὰ τὸν λατρεύῃ. Ἐάν λοιπὸν τοιαύτη τιμὴ εὐρισκεται εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν θαυμάτων ὁπωδιήποτε πολὺ περισσώτερον εἰς τὸν Θεόν τῶν ὅλων.

Καὶ θὰ ἀνυμνήσω εὐγνωμόνως τὸ ὄνομά σου διὰ τὸ ἔλεος σου καὶ διὰ τὴν φιλαλήθειάν σου. Τί σημαίνει τοῦτο. Θα σέ εὐχαριστήσω, λέγει, διότι ἐδεχθὴν τὴν προστασίαν σου. Διότι δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ νὰ ἴδω τὸν ναόν μου γὰρ εἰς τὰ ἴδια καὶ κατωρθώμασθε. Ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἰσχύϊ σου ἐσπλαγγνῆσαι καὶ φιλανθρωπεῖν. Διὰ τοῦτο θα σέ λατρεῖ-

σω, διὰ τοῦτο θὰ σέ δοξολογήσω. Ἐ Διότι ἐνῶ ἤμην ἄξιος ποιῆς καὶ πικρῶς καὶ ἦτο δικαίον συνεχῶς νὰ πλανώμην εἰς τὴν ξένην γῆν, ταχέως μὲ ἐπορεύεσθε εἰς τὴν πατρίδα.

Διότι ἀπέδειξες μέγα καὶ θαυμαστόν παραπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Αὐτὸ σημαίνει, τὸ ἐξῆς περὶ που νὲν θὰ σέ εὐχαριστήσω δηλαδὴ μόνον διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀπερίγραπτον δόξαν τὴν ἀπεραντὸν μεγαλωσύνην καὶ τὴν ἀνεκδίηγητον φύσιν σου. Ἀπέβες ἐξ ἰσχύϊ, λέγει, μέγα καὶ θαυμαστόν παραπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. δηλαδὴ μὲ τὰς εὐεργεσίας, μὲ τὰ στοιχεῖα, μὲ ὅσα υπάρχουν εἰς τὸν οὐρανόν, μὲ ὅσα υπάρχουν εἰς τὴν γῆν, μὲ τὰς τιφωρίας, μὲ ὅσα ἔχουσιν εἰς θάρος τῶν ἐχθρῶν, μὲ ὅσα γίνονται εἰς τοὺς οἰκοὺς. Δὲν ὑπάρχει σημεῖον τῶν οὐρανῶν οὔτε τῆς γῆς. Ὁ τὸ ὅποιον δὲν ἐκβάλλει φωνὴν καθαρωτέρην ἀπὸ τὴν τῆς σαλπίνγος ἢ ὅποια διακηρύσσει, τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἐνὶ σπλάγχνος σου.

Καὶ ἂν λοιπὸν ἀναφέρῃς ἀγγέλους, ἂν ἀρχαγγέλους, ἂν βασιμῶνας καὶ ἀνασθῇται στοιχεῖα ἂν λιθίους, ἂν σπορούς, ἂν τὸν ἥλιον, ἂν τὴν σελήνην, ἂν τὴν γῆν, ἂν τὰ πελάγη, ἂν θαλάσσαν νὰ ὄντα, ἂν πτηνὰ, ἂν λιμναῖα, ἂν πηγάς καὶ ἂν ποταμούς, δι' ὅλων αὐτῶν ἀναθεκνύεται μέγα τὸ ὄνομά σου.

Ἄλλος ἀντὶ τοῦ ἀπέδειξες μέγα καὶ θαυμαστόν παραπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, εἰπὲν ἀπέδειξες μεγάλους καὶ θαυμαστόν, ὑπεράνω τοῦ ὀνόματός σου, τὸν λόγον σου. Ἄλλος ἐπὶ τὴν δόξαν σου.

Ἐ Εἰς ὁποῖονδήποτε ἡμέραν καὶ ἂν σέ ἐπικαλεσθῶ, ἐπικάκουσόν με ἀμέσως. Ἄλλος εἰς ὁποῖονδήποτε ἡμέραν καὶ ἂν σέ ἐπικαλεσθῇ μὲ ἐπήκουσες. Τοῦτο καὶ ὁ Θεός ὅπως ἐπὶ λέγων «ὁποῖονδήποτε ἡμέραν καὶ ἂν μὲ καλέσῃς θὰ σέ ἀκούσω καὶ θὰ ἀπαντήσω, ὅταν θὰ μὲ φωνάζῃς. Ἰδοὺ ἐγώ, παρών». Καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ πραγμαζέται. Ταῦτα εἶναι αὐτὰ ψυχὰ αἱ ὁποῖα πιέζονται ἀπὸ κάποιον ὁδόν, ἐπιθυμοῦν ταχύτατα νὰ ἴδωσιν τὴν λυτρωσιν ἀπὸ τὰ δεινά.

Διὰ τῆς δυναμείας σου θὰ μὲ ἐξμύωσθαι καὶ πολλὸ θὰ ἐνθαρρύνῃς τὴν ψυχὴν μου. Ἄλλος ἐνέθελες εἰς τὴν ψυχὴν μου ἐντάμεις. Καὶ τὸ προηγουμένον διὰ τοῦ

«ἐπακούσόν με», ἄλλος εἶπε «μὲ ἐπήκουσες»⁴⁹⁷ Ὁ Ποῖον εἶναι τὸ νόημα τοῦ. Τὰ ὑψηλά καὶ ἀπτόμα λέγονται μετέωρα ἀπὸ τὸ ῥήμα αἰρεσθαι καὶ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ὑψώματα αὐτῶν μετεωροσμοὶ πάλιν ἀπὸ τὸ ῥήμα αἰρεσθαι. Ἐπομένως τὸ ῥήμα «πολυώρησε» σημαίνει, θὰ μὲ σηκώσης, θὰ μὲ ὑψώσης. Τοῦτο ἔχρησμο τοῦ ἦσε καὶ εἰς ἄλλην περιπτώσειν λέγων «συμφώνως πρὸς τὸ ἰδύκον σου ὕψος ἀνέμωσες τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»⁴⁹⁸ δηλαδὴ ἐμεταρρώσες, ἐξυψώσες.

Τοιοῦτοτρόπως τὸ ῥήμα «πολυώρησε»⁴⁹⁹ ἐχρησιμοποίησε διὰ τὴν διδασκίαν ὅτι, θὰ γεμίσῃς μὲ μεγάλῃν χάριτι καὶ θὰ ἐξυψώσῃς τὴν ψυχὴν μου καὶ τὸ σπουδαίωτερον β δῶν δὲν θὰ ἐπιτρέψῃς ἢ μεταρσιώσῃς μοι αὐτὴ καὶ ἡ χάρις μου νὰ γινῇ ἀσθενὴς καὶ ἀτακτος, ἀλλὰ δυνατὴ καὶ ισχυρὰ σταθερὰ καὶ ἀμετακινήτος. Αὐτὸ σημαίνει τὸ «διὰ τῆς δυνάμεως σου θὰ μὲ ἐξυψώσῃς καὶ πολλὴ θὰ ἐνθαρρύνῃς τὴν ψυχὴν μου».

Ἡ σημασία τοῦ τελευταίου τοῦτο εἶναι ἡ ἐξῆς. Μὲ δυναμὶν θὰ μὲ ἐξυψώσῃς, μὲ τὴν ἰσχὺν θὰ μὲ ἐνυψώσῃς καὶ θὰ μὲ θαυμάσῃς. Δι' αὐτὸ καὶ ἄλλος ἐρμηνευτὴς τὸ ἴδιον πρᾶγμα δηλώνων εἶπεν· «ἐνέβαλες εἰς τὴν ψυχὴν μου δυνάμεις». Ὁρθῶς εἶπεν εἰς τὴν ψυχὴν μου πρᾶγμα τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν προσδιδώσκει εἰς τὸν Θεόν· νὰ κερδίσῃ δηλαδὴ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν περίοδον τῶν θλίψεων, ὅπως ἀκριβῶς συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι ὅταν ἐμαστιζόντο. Ὁ ἐπείστροφον χάριτος μὲνοι⁵⁰⁰ ὅ, ὅτι ἐξ ὧν γε τὴν ψυχὴν των. Τοῦτο εἶναι ἔργον κατ' ἐξοχὴν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ περιτρόπως ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺν τοῦ τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ δὲν ἀφήνει τὴν ψυχὴν νὰ καταρρεῖται, ὅταν εὐρακείται εἰς τὸ μέσον τῶν συμφορῶν.

«Ὡς σὲ ὁμιήσουν, Κύριε, ὅλοι οἱ θασιλείς τῆς γῆς, διότι εἶδον τὰς ῥητὰς ὑποσχέσεις σου ἐκπληρουμένας». Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην. Δὲν ἀρκεῖται νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν μόνον, ἀλλὰ παρακαλεῖται πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὴν εὐχαριστίαν ὅλους γενικῶς τοὺς ἀρχόντας, ἀκόμη καὶ αὐτοὺς τοὺς θασιλείς. Ἄν καὶ εἶναι μεγάλη,

497. Ματθ. 11, 9.

498. Τὸ ῥήμα μετεωρῶ ἐμφανίζεται ἐν τῷ βιβλ. 1 Θεοτ. καὶ σημαίνει ἐρεβλῆσαι τινὰ ἐν τῷ τὸν φρονέοντι πάλιν περὶ τῆς ἀντιθέτου τοῦ ἀντιθέτου.

499. Πρὸς 3, 11.

λέγει, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δυνάμις αὐτῶν. ὅλοι βίμως ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ σὲ εὐγνωμονοῦν καὶ ἀκόμη οὐ. ὅσοι ἔχουν γινε εἰς τοὺς ἄλλους. Ὁ Δ' αὐτὸ πρὸς δὴλῶσιν τοῦτο προσέθεσε. «Εἶδον τὰς ῥητὰς ὑποσχέσεις σου ἐκπληρουμένας». Ἄν λοιπὸν εὐγνωμονοῦν τὸν Θεόν, ἀπὸ αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν θὰ ἀποκομίσουν μεγάλαν ὠφελείαν καὶ κέρδη.

Τὰ δῶρα σου αὐτοὶ τοῖς εἰδούς εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὸ μέσον ὅλων, ὥστε, ὅσοι θέλουν δυνατὰ νὰ εἶναι μετοχοὶ αὐτῶν καὶ νὰ τὰ ἀπολαμβάνουν. Καμμίαν ὠφελείαν τῶσόν με γὰρ οὐκ εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτοὺς ἡ θασιλεία, ὅσον τὸ νὰ ἀκούουν τὰ ἰδύκον σου λόγια. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀσφάλεια τῶν αὐτῶν ἡ δυνάμις, αὐτὸ ὁ σολισμός, αὐτὸ ἡ εὐφρόνη, αὐτὸ ἡ θασιλεία. αὐτὸ ἡ χάρις τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ δυνάμις. Ε.

«Ὡς πάλιν οὐκ οὐκ, ὅς καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἱερὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου». Καὶ ἄλλος «ὡς πάλιν τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου». Ἄν λοιπὸν ἔκείνο το ὅποιον πρᾶγμα ἐλέγχῃ εἶναι «εἰς τὰς ὁδοὺς σου» σημαίνει «εἰς τοὺς νόμους σου εἰς τὰ προστάγματά σου». Ἄν δὲ «τὰς ὁδοὺς σου» τὰ κατὰ νόμους σου αὐτὰ λέγει ὡς διηγούντο, ὡς ἐξυμνοῦν, ὡς δοκίμουσιν διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ὡς ψάλλοις». «Διότι εἶναι μεγάλη ἡ δόξα τοῦ Κυρίου». Φαιερὰ δηλαδὴ εἰς ὅλους εἰς ὅλους γεροπιασθὲν εἰς ὅλους προφανῆς προπαρεσκευασμένη διὰ τὴν εὐεργεσίαν γενικῶς ὅλων καὶ καθιστώσα ὅλους μετοχοὺς τῆς χάριτος.⁵⁰¹

«Ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μέγας καὶ ἐπὶ ὅλους τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους». Ὑψηλός, λέγει κατὰ τὴν φύσιν, ὕψηλός κατὰ τὴν ὑπόστασιν. Ἀλλὰ ἐδῶ τώρα φέρεται περισσότερο συγκρατητικὸς καὶ προσηγορικὸς πρὸς ἐμπειρήσιον τῶν Ἰουδαίων. Εἰς τὸ ἐπόμενον καὶ αὐτὸ διαορίζεται καὶ ἐξάγει καὶ τὸν ταπεινὸν ἀκόμη ἀκροατὴν εἰς μεγάλας σκέψεις. Ποῖον εἶναι τοῦτο, καὶ τοὺς ὑπερηφάνους διακρίνει. ὁπότε λέγει «Εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς προγενέσεως τοῦ Θεοῦ ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως εἶναι γνωρίσμα τῆς θείας δυνάμεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν συζητῇ πολλὰς μετὰ τῶν προφητῶν ἐξ αὐτοῦ δρῶντος ἀπεκθύνεται πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι πιστεύουσιν εἰς τὴν πλάνην τῶν εἰδῶν. Ἄλλος «καὶ τὴν ὑπεροψίαν γνωρίζε ἀπὸ μακρόν» Ἄλλος «καὶ τὴν ἐπαύριον» Β.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μέγας καὶ ἐπὶ ὅλους τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, προσέθεσεν ὅτι καὶ

τους υπερήφανους διακρίνει από μακριά, δ' α' να δηλώση ότι, δὲν γινώσκει ἀπλῶς τὴν ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ ὅτι τὴν διακρίνει, προτοῦ ἀκόμη ἐκδηλωθῇ προτοῦ ἀκόμη συντελεσθῇ προτοῦ ἀκόμη πραγματοποιηθῇ.

Ἐάν ἐμπέσω καὶ ἀναγκασθῶ νὰ θαλάσω ἐν μέσῳ θλίψεως θὰ με διατηρήσης σὺ ἐν τῇ ζωῇ. Δὲν εἶπε, ὅτι θὰ ἀπομακρύνῃς τὴν θλίψιν, ἀλλὰ ὅτι θὰ με διατηρήσης εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὅταν εὐρίσκωμαι μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς κινδύνους. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι καὶ ἂν εἰς μεγίστους κινδύνους ἐμπέσω, θὰ ἡμπορέσης νὰ με σώσης. Τοῦτο εἶναι ἰσχυρῶς θαυμαστόν καὶ περίεργον, ὅτι δηλαδή, ἐνῷ ὁλόγισται ἐπιτίθενται θλίψεις καὶ ἔχθροι, θὰ κατὰστροφή ἀσφαλῆ τὸν πολιορκούμενον ἐξ αὐτῶν. C

Ἐναντὶν τῶν ὀργισμένων ἐχθρῶν μου ἡπλώσες προστατευτικὰς τὰς χεῖρας σου. Ἄλλως ἐναντὶν τῶν ἐχθρῶν μου θὰ ἐκπεύνης τὰς χεῖρας σου. Εἶπες εἰς κάθε περίπτωση πόση μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐμὲ, λέγει, θὰ ἡμπορέσης νὰ διασώσης ὅταν εὐρισκώμαι εἰς τὸ μέσον τῶν κινδύνων καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μαινόνται καὶ λυσσοῦν καὶ πύουσι μένεα ἐναντὶν μου θὰ ταπεινώσης καὶ θὰ καταβάλλῃς.

Ἐὰν με διεφύλαξεν ἡ δεξιὰ σου ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Ἄλλως «καὶ θὰ με διαφυλάξῃ ἡ δεξιὰ σου», δηλαδή ἡ δύναμις σου, ἡ ἰσχύς σου. Δ' α' τὸν Θεὸν εὐκόλως ἐξερίσκονται δρόμοι καὶ τρόποι ἐνεργεῖας. D καὶ εἶναι ἱκανὸς ἀπὸ τὴν ἀπελπίσαν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν.

Ὁ Κύριος θὰ με ὑπερασπίσῃ καὶ θὰ ἀποποδώσῃ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν. Ἄλλως «θὰ βοηθήσῃ ἐμὲ». Ἄλλως «θὰ ἐκπληρώσῃ» δηλαδή θὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐχθρούς. Καὶ δὲν εἶπε θὰ ἀποκρούσῃ, ἀλλὰ θὰ με ὑπερασπίσῃ ἀποδίδων τὸ δίκαιον, διὰ νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἂν καὶ εἶμαι ὀφειλέτης, αὐτὸς θὰ με ἀπαλλάξῃ καὶ θὰ ἐξαφάνισῃ τὸ χρέος μου, διότι εἶναι φιανθρωπικὸς. Εἶναι δυνατόν καὶ τοῦτο νὰ λέγεται ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔκαμιν ὁ Χριστὸς πρὸς ἡμᾶς, ὅτι δηλαδή Αὐτὸς προσέφερε χάριν ἡμῶν.

Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἶναι ἀνεξάντλητον καὶ διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ παρίδῃς καὶ μὴ καταφρονήσῃς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Αναφέρει δύο λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιτυχάνει ὁ ἀνθρώπος τὴν φιανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐκαστὸν μὲν Ε' ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐσπλαγχνι-

κός καὶ ἀγαθός καὶ ἡ εὐσπλαγχνικότης τοῦ διαρκούς, διότι ποτὲ δὲν διακοπίζεται καὶ δὲν λήγει. ἢ φ' ἀνθρωπία τοι οὔτε ὑποχωρεῖ. Δεύτερος δὲ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ σπῆς καὶ ἀημουργός.

Ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ σωθώμεθα στὴν ζώμεν, εἰς τὰς ἀνωτέρω ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ καθ' ὁμοίον τρόπον ὡς ἐπιδεικνύεται ἔργον ἀντάξιον τῆς θείας εὐσπλαγχνίας. «Διότι, λέγει, θὰ εἶμαι εὐσπλαγχνός, εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τυχῇ τοῦ Θεοῦ ἑλέους». Ἡ εὐσπλαγχνία δὲν ἐπέρχεται τυχαίως καὶ ἀνευ λόγου. ἀλλὰ ἔχει καὶ αὐτὴ κάποια διακρίσιν. 409 Α' Διότι, ἐάν ἐπῆρχετο τυχαίως κανεὶς δὲν θὰ ἐτίμασται. Δ' αὐτὸ ὡς μὴ καμνόμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρέπει μόνον δ' α' νὰ τύχωμεν τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχομεν δημιουργηθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει τοιοῦτον δημιουργόν καὶ βασιλεῖα. ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ καμνῇ ζωὴν ἀντάξιν τῆς φροντίδος αὐτοῦ καὶ τοῦ τόσου ἐνδ' ἀφέροντος.

Ἐάν πράττωμεν αὐτὰ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος, τὰ ὁποῖα εἶθε ὁλοι μας νὰ λάθωμεν μετὰ τὴν θοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. B Γένοιο.

5

κακός και ὁ ἄλλος πονηρός, ἐκ τῶν πραγμάτων πεθε-
δορθάντων τὴν ἐσφοδωμένην τὴν ἀντιληπὴν ἐπικαλούμενος
τὰς ἀποδείξεις τῆς πραγματικότητος, τὴν ὅποιον φέρει
ἐνώπιον των καὶ προλέγει μὲν προτὺ ἀποδεχθῆ ἢ πρα-
γματὶ κότες, ὅτι ὁ τὰδε εἶναι, ἐνάρετος, ὥστε νὰ μάθουν
τὴν προγνώσιν κὴν τὰς κακότητάς, προσθέτε ὁμῶς καὶ
τὰς πληροφορίες, αἱ ὅποιαι προέρχονται ἀπὸ τὴν πρα-
γματικότητα διὰ τὴν νόμῳ κανὺς ἀνόητος, ὅτι ὁ τὰ-
δε ἔγινε τοιοῦτος λόγῳ τῆς προγνώσεως.⁴ C

Πρόσθετε λαλῶν κατὰ ποῖον τρόπον λέγε τοῦτο ὁ
Παῦλος. «Εὐφρὸν δὲν εἶχον ἀκόμη γεννηθῆ καὶ δὲν εἶχον
κόμην τίποτε καλὸν ἢ κακόν, ὁ ἅ νὰ μὴ μείνῃ ἢ πρόθε-
σις τοῦ Θεοῦ κατ' ἐκλογὴν, ἢ ὅποια δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ
ἔργα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνου, ὁ ὅποιος καλεῖ, ἐλέγχθη εἰς αὐ-
τὴν, ὅτι ὁ μεγαλύτερος θὰ ὑπηρετήσῃ τὸν «κατώτερον».⁵
Ὅστε ἔχε ἀνάγκη νὰ περιμένῃ τὴν ἐκδόσιν τῶν ἔργων,
ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῶν γνωρίζε, ὁ Θεὸς τὸν κακόν καὶ ἐ-
κείνον, ὁ ὅποιος δὲν θὰ εἶναι κακός. «Τὸν δρόμον μου»⁶
καὶ πάσαι τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς μου, οὐ
τὰ παρηκολούθησας καὶ τὰ ἐγνώρισας ἐπακοῦ θῶς».

Ὅπως ἀκριβῶς τὰς ἐνεργείας τῆς καθημερινῆς μας
συνήθειας ὀνομάζει, καθίσταται καὶ ἔργον — καὶ ἡμεῖς
πολλάκις λέγομεν ὁ τὰδε γνωρίζε, πῶς κάθεται, D πῶς
σηκώνεται καὶ βαρύνεται, ἔτσι τὴν ἀκριβὴ του νυν-
αῖν, τοιοῦτοτρόπως δρόμον καὶ πορεῖαν ὀνομάζει. ἔδω
ὁλόκληρον τὴν ζωὴν του δι' αὐτὸ καὶ προσθέτε. «καὶ
ὅλας γενικῶς τὰς παρεῖας μου προσέθε» Καὶ τὸ «ἐπα-
κοῦ θῶς ἐγνώρισας» δὲν κυριολεκτεῖται εἰς ἐκείνον, ὁ ὁ-
ποῖος ζητεῖ, οὔτε εἰς ἐκείνον, ὁ ὅποιος ὁρατῶς, ἀλλ' εἰς
ἐκείνον ὁ ὅποιος γνωρίζε κατὰ μὲ ἀκριβέσιν. Πρὸς ἀπο-
δείξιν αὐτοῦ προσθέτε τὸ «προσέθε» Προτὺ δηλαδὴ
νὰ γίνου, ἐγνώρισας ὅλας τὰς πράξεις καὶ τὰς ποιη-
ράς καὶ τὰς ἀνάσας.

4. Ἡ πρόγνωση τοῦ Θεοῦ δὲν ἀνταρτᾶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου.
Καὶ εἰς τὰς ἀδείας καὶ εἰς τὰς ἀνάσας τοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐλευθερία,
ἐλευθερία διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐκδόσιν τοῦ Θεοῦ. Ἄν ὁ Θεὸς
ἔδειξεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, τότε εἰς τὰς ἀδείας τοῦ Θεοῦ
καρμὶν δὲν ἔδειξεν νὰ ἐνέω ἢ ὁ ὁπείθωνος δι' αὐτὸς.

5. Ρωμ. 9. 11. 13.

6. Τὸ ἔργον καὶ τὸν δρόμον. Τὸ ἔργον ἐν αὐτῇ τῇ δὲν ἐκείνῳ, τὰ, α ἄλλοι.
τὰς οὐσίας, τὰ μὲν ἐκ τῆς ζωῆς, ὅπως, εἰς τὰς οὐσίας τῶν ἐκείνων
ἐκείνων τὰς μετὰ τὰς ἀποδείξεις καὶ σημεῖα τὰς ἀποδείξεις, ἡς, α-
κράς, τὰς ἀδείας.

«Εγνώρισας, ὅτι δὲν ὑπάρχει δόλος εἰς τὴν γλῶσ-
σάν μου» Ἄλλος ἀνελ κρινεῖς. Τοῦτο εἶναι ἡ μεγίστη
ἀποδείξις τῆς ἀρετῆς. Τοῦτο εἶναι ἡ περιλήψις τῶν ἀγα-
θῶν. Τοῦτο εἶναι ἐκείνο, τὸ ὅποιον ἐπιζητεῖ ὁ Χριστὸς λέ-
γων Ε. «Εἰς δὲν μετανόησας καὶ δὲν γινέτω ὡσαύ-
τῃ δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
νῶν» διὰ τὴν ἀπόδειξιν τὸ ἀκακὸν τὸ ἀδολοῦν, τὸ ἀπεί-
ρητον καὶ τὸ ἀφελές. Δ. αὐτὸ ἐξέλεξεν ἀπεφύκει ἰδι-
ώτας καὶ ἔλεγε. «ὡς δοξάζω Πατέρα, ὅτι, ἔκρυψας αὐ-
τὰ ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετόν καὶ εὐφροῦν καὶ τὰ ἐφάνε
ρῶσας εἰς τὰ νήπια»⁷.

Πρόσθετε δὲν εἶπεν, ὅτι, ἐδέχθη καὶ ἀπέδωκε τὸν
δόλον, ἀλλὰ ὅτι, ποτε δὲν ἐφθασέ καὶ δὲν προσέβαλε τὴν
γλῶσσάν μου αὐτὰ τὰ νόσῃμα καὶ ποτὲ ἢ πονηρὰ αὐτὴ
δὲν εἶρε πρὸς ἐμὲ εἰσόδον. «Ἰδοὺ Κύριε, οὐ ἐγνώρισας
ὅλας τὰς προσφάτας καὶ τὰς παλαιάς»⁸ 4. Δ. δὲν ἐγνώρισας
μόνον τὰς σκέψεις μου, λέγει, οὔτε τὰς πράξεις μου, οὔ-
τε τὰς πορείας μου, ἀλλὰ ὅλας, ὅσα ἐγίνον καὶ ὅσα θὰ
γίνον.

«Ὡς μὲ ἐπλάσας καὶ ἔθεσας ἐπάνω μου τὴν προστα-
τεί κήν σου, χεῖρα» Ἀπὸ τὴν προγνωστικὴν τοῦ ἱκανό-
τητα μετέβη εἰς τὴν δημιουργικὴν καὶ ἀπὸ τὴν δημιουρ-
γικὴν πάλιν εἰς τὴν προγνωστικὴν. Διότι δὲν ἐδημιούρ-
γησε μόνον ἡμᾶς οἱ ὅποιοι δὲν ὑπάρχοντες, ἀλλὰ καὶ
μετὰ τὴν δημιουργίαν μας μᾶς ἐξουσιάζει.

Τὸ καθεὶν ἐξ αὐτῶν ὁ Παῦλος ἀποδίδει, εἰς τὸν Χρι-
στοῦ λέγων. «Ἀφροῦ ὁ Θεός, κατὰ πολλοὺς καὶ διαφό-
ρους τρόπους ὁμιλήσας κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, εἰς τοὺς
πατέρας διὰ τῶν προφητῶν, B κατὰ τὰς ἐσχάτας αὐτὰς
ἡμέρας μᾶς ὁμιλήσας διὰ τοῦ Υἱοῦ, τὸν ὅποιον ἔκοιμε κλη-
ρονόμον πάντων», ἐν συνεχείᾳ κατόπιν προσθέτε, καὶ τὴν
δημιουργίαν διὰ τοῦ ὅποιου καὶ ἐδημιούργησε τὸν κό-
σμον»⁹.

Καὶ ὅταν ὁμιλήσας περὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ καὶ
εἶπεν «Ὁ Υἱὸς αὐτός, ὁ ὅποιος εἶναι ἡ ἀκτανοβολία τῆς
δόξης καὶ ἡ σφραγὶς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ» παρουσίαν
καὶ τὴν προγνωστικὴν τοῦ κακότητος μὲ τὸ νὰ λέγῃ «ὁ ὅποι-
ος κρατεῖ τα πάντα διὰ τοῦ παντοδυναμοῦ τοῦ λόγου»¹⁰.

1	Ματθ. 18, 8
2	Ματθ. 11, 25
3	Ἰωάν. 1, 1, 2
10	ἡφ. 1, 8

Καί εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολήν τοι τὰ αὐτὰ ἐλεγεν, «ὅτι δι' αὐτοῦ ἐδημιουργήσαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι. Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ἔχουσι δημιουργηθῆ. Αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλων». Ὁ τοῦτο ἀπαρξὶ εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. Ἔπειτα διὰ τὴν δόξα τὴν προσηγορευμένην αὐτοῦ προσθέτε, «καὶ ὅλα δι' αὐτοῦ συγκρατοῦνται εἰς τὴν ὑπαρξίν»¹¹.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ πάλιν ὁ Ἰωάννης δηλώνων ἐλεγεν «ὅλα ἔχουσιν δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτοῦ τίποτε δι' ἑαυτὸν ἀπὸ ὧν ἔχουσιν γίνεσθαι»¹². Τοῦτο εἶπε διὰ τὴν παρουσίαν τὴν δημιουργίαν. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς τὴν προσηγορευμένην ἐμῶν εἰς Αἰθὺν ὑπῆρχε ζωὴ καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων¹³. Ἰὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐννοῶν καὶ ἐδῶ ὁ προφήτης λέγει «σοὺ μέ ἐπλάσας». Τοῦτο δηλώνει τὴν δημιουργίαν. Ἐμίλησε κατόπιν διὰ τὴν προστατικὴν καὶ ἐθεσας ἐπάνω μου τὴν προστατευτικὴν σοὶ χεῖρα. Τὴ σημαίνει «ἐθεσας», κυβερνᾷς, συγκρατεῖς, τηροῦν καὶ φέρνεις. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος προσάλλων εἶπε «διότι μέσα εἰς αὐτὸν ζῶμεν καὶ ἐκ αὐτοῦ καὶ ὑπαρχομεν»¹⁴. Ὁ

ἔχομεν ἀνάγκην τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ὅχι μόνον διὰ τὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἐπιθώσιν μας. «Μοῦ κινεῖ τὸν θαυμασμόν ἡ γνώσις τὴν ὁποίαν ἔχεις περὶ ἐμοῦ. Εἶναι κραταία καὶ ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερα τῶν ἀσθενῶν, ὁ ἀνοητικὸς μου διέλαμψε δὲν δυνάμει, νὰ τὴν αὐλλάξω». Ἄλλος «εἶναι ἀνωτέρα μου». Ἄλλος ἀντὶ τοῦ εἶναι κραταία καὶ ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερα «εἶναι ἀκόμη ὑψηλότερα». Καὶ τὸ ἐξῆς περὶ τοῦ σημαίνου αὐτὰ. Μιλοῦντι πυχόντων τῶν φροντίζων σοὶ καὶ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι γνωρίζεις ἐκ τῶν προτέρων τὰ πάντα καὶ μετ' ἐδημιουργήσας ἐκ μετ' ὑπαρχόντων, ὅμως δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀποκτήσω ἀκριβῶς καὶ σαφῶς πλήρη γνώσιν περὶ σοὶ. «Μοῦ κινεῖ» τὸν θαυμασμόν ἡ γνώσις τὴν ὁποίαν ἔχεις περὶ ἐμοῦ σημαίνει ὅτι με ὑπερέβαλε, ὅτι ὑψώθη ἀπὸ ἐμὲ ἑ καὶ ὅτι ἐγένετο ἰσχυρότερα ὥστε

11. Κολοσα. 1, 18. 17

12. Κολοσα. 1, 18.

13. Ἰωάν. 1, 9.

14. Ἰωάν. 1, 6.

15. Πράξ. 17, 28.

νὰ αὐτὴ ἡμπορῇ νὰ αὐλληθῇ διὰ τῶν σκέψεών μου. Ἰδὼν πολλὰ εἶναι θαυμασθῇ, τὸσον πολλὰ μεγάλη εἶναι. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι θαυμασθῇ καὶ μεγάλη, ἀλλὰ νὰ δυνατὰ νὰ αὐλληθῇ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον. Καὶ οὐδὲν ἄλλο. Δι' αὐτὸ προσέθεσε «δὲν δύναμαι νὰ τὴν αὐλλάξω» διὰ τὴν μὴ λέγειν αὐτὸ

Ὅταν δι' αὐτὴν περὶ γνώσεως, δὲν ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἔχω γνώσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω πλήρη καὶ σαφὴ γνώσιν αὐτοῦ. Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι θεοῦ καὶ ὑπάρχει ὁ Θεός, τὸ γνωρίζομεν¹⁶. Ἄκουσθαι εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ἀγνωστοῦ. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσέρχεται εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὑπάρχει Θεός¹⁷. Δὲν εἶπε ποῦ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, τοῦτο κανεῖς δὲν τὸ γνωρίζεις. Γνωρίζομεν ὅτι εἶναι φανερό, ὅτι εἶναι χρηστός, ὅτι εἶναι ἀναθὸς ἀγνωστοῦμεν τὸ μέγεθος τῶν ιδιοτήτων. Ὁ προφήτης δὲν ἀφῆκε ἀφῆκε ὅλα αὐτὰ προσάλλει ἄλλην ιδιοτήτα ἢ ὅποια φανερὰ εἶναι. Εὐκολότερα καὶ τὴν ὅποιαν πόλιν ἰσχυρίζεται ὅτι ἀγνοεῖ. Δὲν λέγω ἰσχυρίζεται, ποῖα εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, οὔτε πόσον ἀναθὸς εἶναι. Εἶναι παραδεικνύον, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀκατάληπτα! ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι κατὰ πόσον τρόπον εὐρίσκειται πανταχοῦ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀντιληπτῆς καὶ ἰκανότητος. Β

Δι' αὐτὸ, ὅταν εἶπε «μοῦ κινεῖ τὸν θαυμασμόν ἡ γνώσις τὴν ὁποίαν ἔχεις περὶ ἐμοῦ» προσέθεσε, «ποῦ δύναμαι νὰ ἐκμετασθῶ ὥστε νὰ εἶμαι μακρὸν τῆς γνώσεως σοὶ τοῦ πνεύματος σου καὶ τοῦ νὰ καταφύγω, ὥστε νὰ μὴ παρακαλουθῶμαι ἀπὸ τὰ ἐλαττωματικά σου». Ἐάν ἀνέλθω εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος, τὸν οὐρανὸν εἰσαί, ἐκεῖ Κύριε ἔσον κατέλθω εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τὸν Ἄδην καὶ ἐκεῖ εὐρίσκεισαι. Ἐάν γινώσκω πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε πτωχὸς εἶναι τὴν ἡμέραν νὰ προσάλλω νὰ φθάσω καὶ νὰ κατασκηνώσω εἰς τὰς ἐσχάτας τῆς γῆρος καὶ τῆς θαλάσσης. Ἄλλος γράφει θὰ παραμείνω— καὶ ἐκεῖ ἡ χεῖρ σου θὰ με ὁδηγήσῃ καὶ θὰ με κρατῇ σφικτὰ ἢ δεξιὰ σου»¹⁸.

16. Ρωμ. 11, 6.

17. «ὁ ἀπίστος τὸν Θεόν καὶ ἀκατέληπτον καὶ τοῦτο ἀπὸν κατανοήσαν

τὴν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν καὶ ἀποκαλύψαι ἀποκαλύψαι

18. Ἦταν ἀπὸ τὸν Θεόν εἶναι πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν εἶναι πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν

καὶ ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν εἶναι πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν καὶ ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν

Πνεῦμα καὶ πρόσωπον ὀνομάζει τὸν ἴδιον τοῦ Θεοῦ. Πού δύναμαι δηλαδὴ νὰ μεταβῶ, ὥστε νὰ εἶμαι μακριὰ σου, Ὁ Γεμίεις τὰ πάντα παρειαυσκεῖσαι, ἐν ὧν ὅνθ' ὄχι κατὰ μέρος, ἀλλὰ μὲ πλήρη τὴν ὑπαρξίν σου. Καὶ ἀφοῦ ἀναφέρειν ὅσα εἶναι εἰς τοὺς αὐρανοὺς ὅσα εἶναι εἰς τὸν Ἄδην, τὸ πλάτος τὸ βάθος, τὸ ὕψος δηλώνει, ὅτι ὁ Θεὸς εὐρίσκεται παντοῦ. Δὲν εἶπε θὰ μὲ ἀκολουθήσῃς, ὅποι καὶ ἀν' μεταβῶ καὶ θὰ μὲ κρατῇς σφικτὰ, ἀλλὰ, ὅπου μεταβῶ, ἐκεῖ παρειαυσκεῖσαι. Δηλαδὴ ἐκεῖ σὲ εὐρίσκω, νὰ μὲ προλαμβάνῃς.

Δὲν τοῦτο λέγει «φοῦ κινεῖ τὸν θαυμασμόν» ἢ γνώσῃς, τὴν ὁποίαν ἔχεις περὶ ἐμοῦ; Καὶ ἀν' δὲν γνωρίζῃς ἄκρο θῶς αὐτὴν λέγει, πῶς γνωρίζῃς, ὅτι, εἶναι θαυμαστή. Διότι ὑπερβάλλει τὴν σκέψιν μου, διότι κατανικᾷ τὸν νοῦν μου. Ἀλλ' ὥστε καὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου δὲν ἠμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν μὲ ἀκριβεῖαν ὅμως ἀκριβῶς δ' αὐτὸ ἰσοκράτως τὰς θαλασσίας. Ὁ Κύριε ἀναλογισθὲν συμθαίνει, καὶ μὲ τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ Δὲν ἀγνοοῦμεν αὐτὴν ἐξ ὁλοκλήρου, καθ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός, ὅτι εἶναι φιλόφρων, ὅτι εἶναι ἀγαθός, ὅτι εἶναι χρηστός, ὅτι εἶναι εὐσελογητικὸς καὶ παταχοῦ παρῶν, ποῖα ὅμως εἶναι ἡ οὐσία του ἢ πόσον τὸ μέγεθος τῶν ἀνωτέρων ἰδιοτήτων του ἢ κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι πανταχοῦ παρῶν τὸ ἀγνοοῦμεν.

Αφοῦ λοιπὸν ἐξεθέσῃς, διὰ ποίους λόγους εἶναι θαυμαστή ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ διεκήρυξε τὴν προγνωστικὴν του ἱκανότητα, τὴν δημιουργικὴν του ἰσότητα, τὴν εὐχέρειαν τῆς προνοίας, τὸ ἀκατάληπτον καὶ ἀνερμηνεύτον τῆς ὑποστάσεώς του, διηγείτα πάλιν ἄλλην δύναμιν τοῦ Θεοῦ Ὁ Πλήρης καὶ αὐτὴν ἀπαρτίζῃ ἀν' ἐξητάζετο μὲ τὸ ἀνθρώπινον λογικόν. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτος. Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὕτη, Ἐσοπίεσσα εἰς τὸν στίχον «Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου θὰ μὲ ὀδηγήσῃ καὶ θὰ μὲ κρατῇ σφικτὰ ἢ δεξιὰ σου». Εἶναι δηλαδὴ δυνατόν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ συντρυβῶν οἱ ἀνθρώποι ἀπὸ τὰς συμφορὰς αἱ ἐμπέσουσι μέσα εἰς αὐτάς, ἐντὸς τῶν ὁποίων παγιδεύονται καὶ ἐπιλέκονται.

Τοῦτο ἐρμηνεύων προσέθεσεν «Ἐάν εἴπω ὅς ἐλθῇ λοιπὸν σκότος, δὲν νὰ μὲ σκεπάσῃ καὶ ἡ νύξ' ὅς ἀντικαταστήσῃ τὸ φῶς, ὥστε νὰ τρυφῶ ἀθέατος, ποσὸν θὰ πλάσῃς. Ἄ! Δὲν εἶναι τὸ σκότος δὲν εἶναι σκότος δὲν σὲ καὶ ἡ νύξ' εἶναι ἐνώπιόν σου ὡς ἡμέρα φωτεινὴ. Τὸ σκότος

τῆς νυκτός εἶναι ὅπως καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας» Ἀφοῦ ἐξεθέσῃς προηγουμένως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπηρτίθηναι καὶ καὶ μὲ αὐτὰ ὄχι μόνον ὅτι εἶναι πανταχοῦ παρῶν ἀλλὰ καὶ ὅτι καθοδηγεῖ, ἐξασφαλίζει καὶ ὀχυρῶνε, προσθέτε. Ἐν συνεχείᾳ καὶ τοῦτο, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαρτίζονται τὸ περιεργόν ὅτι δηλαδὴ δὲν ὀχυρῶνε, καὶ ἐξασφαλίζει, ἰδόντων ἀλλὰ κάμνει κατὰ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «ἡ χεὶρ σου θὰ μὲ ὀδηγήσῃ καὶ θὰ μὲ κρατῇ σφικτὰ ἢ δεξιὰ σου» προσέθεσεν «ἐάν εἴπω, ὅς ἐλθῇ λοιπὸν σκότος, διὰ νὰ μὲ σκεπάσῃ» Ἀλλος «ἐάν εἴπω, ὡς σκότος θὰ μὲ σκεπάσῃ» Ἀλλος «θὰ μὲ καλύψῃ» Σκότος, ἐδῶ σημαίνει, θλίψιν. Τοῦτο ἔχει, τὸ ἐξῆς περίπου νόημα. Ἐπὶ ἀρνήθησαν ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ εἶπα μέσα μου, ὅτι τὰ δεινὰ θὰ μὲ καταβάλλουν. Αὐτὸ σημαίνει, θὰ μὲ σκεπάσῃ τὸ σκότος. Ἀλλος λέγει, «τὸ σκότος θὰ μὲ καλύψῃ». Καὶ ἡ σκεπτικὴ νύξ' ὅς ἀντικαταστήσῃ τὸ φῶς, ὥστε νὰ τρυφῶ ἀθέατος». Ἀλλος «φατε γὰρ νύξ' θὰ μὲ περὶ θάλη» Ποῖα εἶναι ἡ σημασία του. Ἐγὼ, λέγει, ὡμολόγησα περὶ αὐτῶν σκεπτόμενος κατὰ τὴν φυσικὴν πραγματικότητα· αἰσθητικῶς τὰ δεινὰ νὰ μετεβλήθησαν εἰς ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἐνὶ ἐξακολουθεῖν νὰ παραμένουν τὰ δεινὰ, ἐγὼ εἶναι ὡσαυτάκι καὶ λαοσύνη. Δὲν εἶπεν, ὅτι ἡ νύξ' ἐξηφανίσθη, ἀλλὰ ὅτι ἡ νύξ' ἦτο φωτεινὴ. Ἐνὶ δηλαδὴ ἡ νύξ' ἔ' παραμένει, νύξ', εἶναι, φανερόν, ὅτι τὰ δεινὰ καὶ αἱ συμφοραὶ (αὐτὰ δηλώνει μὲ τὴν λέξιν νύξ') δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ μὲ καταστῶν ὅσον ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός ἐλαμνε τὸ φῶς δηλαδὴ τοῦ ἐδόθη θεοῦ. Δὲν εἶπε, ὅτι τὰ ἀντιθέτα γίνονται καὶ παρυσιαζόνται μὲ τὰ ἀντιθέτα ὅταν ἐπιθυμῇ ὁ Θεός. Ἡ δὲν εἶδες νὰ ἀνοήτῃ ἡ κόμην σου καὶ νὰ πνέῃ ἡ βρόσχος καὶ σὺτε ἡ πρώτη νὰ σθῇν οὐτε καὶ ἡ δευτέρα νὰ ξηρανεταί ἡ δὲν εἶδες νὰ συμφορεῖται ἡ γάλαξας μὲ τὴν φλόγα. Ἀπὸ τοῦ ἐγένετο αὐτό, εἰπέ μου, κατὰ ποῖον τρόπον ἐγένετο. Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω. Ἡ καλύτερα δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸν τρόπον, διότι δὲν εἶναι δυνατόν πιστεῦναι εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγὼ νῦν καὶ λατρεύω τὸν δημιουργόν μου. Δ

Τὰ περισσότερα ἔργα αὐτοῦ εἶναι κρυφὰ καὶ μυστικά. Δὲν εἶδες, ὅτι, ἐνὶ τῇ ἡμέρᾳ οἱ Αἰγύπτιοι ἐμπλάκουν ὡσὺν εἰς σκότος καὶ οἱ Ἰσραηλιῖται, ἐνὶ τὸ σκότος ἐκάλυπτε τὰ πάντα, ἔβλεπον καὶ ἐνὶ πάλιν εἰς τὴν ἡμέραν

χην τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπῆρχε σκότος, τὸ φῶς ἔλαμψεν ἐν μέσῳ αὐτοῦ. Τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως πάντοτε κυρίαρχος εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὴν φύσιν, ὅχι διὰ νὰ παρᾶγῃ ὅσα δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃ νὰ παρουσιάζωνται διάφορα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παραμένουν εἰς τὴν φύσιν. «Διότι τὸ σκότος δὲν εἶναι σκότος διὰ σέ». Ἄλλος «πλησίον σου». «Καὶ ἡ νύξ εἶναι ἐνώπιόν σου φωτεινὴ ὡς ἡμέρα». Ἄλλος «ἀλλὰ καὶ ἡ νύξ θὰ λάμπῃ ὡς ἡμέρα». «Ὅπως τὸ σκότος τῆς νυκτός ἐστὶ καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας». Ἐ. Ἄλλος «ὅμοιον εἶναι τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς αὐτῆς». Ὁρθῶς εἶπεν «ἀπὸ σέ» δηλαδὴ πλησίον σου, διὰ νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἂν θελήσῃς, τὸ σκότος δὲν θὰ εἴναι πλέον σκότος, ἀλλὰ θὰ βελέῃ τὰ πράγματα τοῦ φωτός. Δι' αὐτὸ προσέθεσε: «Καὶ ἡ νύξ θὰ λάμπῃ ἐνώπιόν σου ὡς ἡμέρα»¹⁹ κάμνων τοιοῦτοτρόπως περισσότερο σαφές αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπε προηγουμένως καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ νύξ θὰ φωτίσῃ τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας ὡς τὰ ἰδικά της.

Διότι, ὅταν θελήσῃ ὁ Θεός, ἡ ἐνέργεια τῶν στοιχείων τῆς φύσεως μεταστρέφεται πρὸς τὰ ἀντίθετα, μετὰ τὴν συγκεκριμένην ἀντίθεσιν. ⁴¹⁴ Ὅπως ἀκριβῶς συνέβη μετὰ τὰ γνωστά μας κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας. Ἐὰν θελήσῃς σύ, τοιαύτη θὰ εἴναι ἡ νύξ καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ διασκεδασθῇ τὸ φῶς, ὅπως τὸ σκότος. Τοῦτο ἐπιθυμῶν νὰ εἴπῃ, προσέθεσεν, «ὅπως τὸ σκότος τῆς νυκτός τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας». Ἀναφέρονται μὲν αὐτὰ κυρίως ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, μεταφορικῶς δὲ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτῶν, ὅτι ὁ Θεός ἔχει τὴν δυνάμιν, ὥστε νὰ παρέχῃ εἰς ὅσους ἐμπέπτουν εἰς θλίψεις τὴν δυνάμιν, ὅσην ἔχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ζοῦν ἀνέτως, διότι ἐν διαφερέντι δι' ὅσους ὑφίστανται δοκιμασίαν.

Θαυμαστόν καὶ περίεργον εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὡς γνωστὸν ἔγινεν ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. ⁴¹⁵ Δὲν ἐνοιοῦθεν ἐκεῖνος τὴν μεγάλην ἱκανοποίησιν καὶ τιμὴν, ὅταν κατοικῶσαν εἰς τὴν πατρικὴν του οἰκίαν, ὅσην ἐδοκίμασεν, ὅταν ἐπωλήθη καὶ ἐξῆλθὲν ὑποθαλασσίᾳ στέγην. Ἀπὸ τοῦς ἰδι-
ους τοὺς ἐχθροὺς ὑφαινετο πρὸς χάριν του τὸ διάδημα

19. Διὰ τὸν Θεὸν τὸ σκότος ἐκτενέσσεται ὡς καὶ ἡ νύξ. «Τίς μὲ ἐρξ; οὐδὲς κινεῖται μὲν... ἀπὸ τῆς Κριτικῆς... κατεσκευάσθη ἀπὸ τῆς κριτικῆς μέτῃ». Σοφ. Σοφ. 23, 18-19.

καὶ παρεσκευάζετο ἡ πορφύρα καὶ ἡ ἀτέμνωσις ἔγινε δι' αὐτὸν ἀφορισμὸς τιμῆς καὶ θαυμάσιος.

Εἴδες κατὰ ποῖον τρόπον ἠρμηνεύσαμεν τὸν στίχον, «ὅτι ἡ νύξ θὰ λάμπῃ ὡς ἡμέρα»; Ὡς πρὸς δὲ τὸν στίχον «ὅπως τὸ σκότος τῆς νυκτός τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας» εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβωμεν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ὅπως τὸ σκότος τῆς νυκτός, ἔτσι θὰ εἴναι καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὅχι μόνον κατὰ τὴν ὁμῶν, ἀλλὰ διότι Σὺ ὁ Κύριος μεταβάλλεις τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων. **Γ**

«Διότι Σὺ Κύριε ἔκαμες κτήμα σου τοὺς νεφροὺς μου, τὸ ἐσωτερικὸν κέντρον τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ συναισθημάτων μου καὶ μετὰ ἀνέλασθες ὑπὸ τὴν προστασίαν σου, ἀπ' οὗτου ἤμην εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς μου». Ποῖον σχέσιν ἔχουν αὐτὰ πρὸς τὰ προηγουμένα; Μεγάλην θεοθαΐως καὶ ἀρρήκτως συνδευμένην. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἀμίλησε διὰ τὴν τὸσον μεγάλην δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύει ἐν συνεχείᾳ, ὅτι χρησιμοποιοῖ τὴν δυνάμιν αὐτὴν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ἀνόητος, τί με ἐνδιαφέρει, ἂν εἴναι μέγας καὶ δυνατὸς καὶ προνοητικὸς ὁ Θεός, ἀποδείξε μου, τί κερδίζομεν ἀπὸ αὐτοῦ, προσέθεσε τὸ «Σὺ ἔκαμες κτήμα σου τοὺς νεφροὺς μου»⁹⁰ ἐννοῶν διὰ τοῦ ἐνὸς τὸν κάθε ἀνθρώπον. Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα πρὸς ἔπαινον τοῦ Θεοῦ καὶ πρόνοιαν, νὰ εἴναι κανεὶς κτήμα του. **Δ** Διότι ὅποιος κάμνει κάτι κτήμα του ἐνδιαφέρεται καὶ προνοεῖ δι' αὐτό. Πρὸς δὴλωσιν τούτου προσέθεσε τὰ ἐξῆς λέγων «μετὰ ἀνέλασθες ὑπὸ τὴν προστασίαν σου, ἀπ' οὗτου ἤμην εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς μου». Συνεχῶς δηλαδὴ μετὰ ἐφραύρησες, προσέθετες καὶ μετὰ ἐξοφάσεις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας μου, ἀπὸ τὰ ἰδία τὰ σπάργματα καὶ ἐκεί-
να, τὰ ὁποῖα εἶπον, μετὰ τὰ ἔργα σου τὰ ἐδίδαξες.

«Θὰ σὲ δοξολογήσω καὶ θὰ σὲ εὐχαριστήσω εὐγνωμόνως, διότι ἐβελήθης θαυμαστός μέχρι σημείου προκαλοῦντος κατὰπλῆξιν καὶ φόβον. Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ ἡ ψυχὴ μου γνωρίζει τοῦτο πολὺ καλὰ ἐξ ἰδίας πείρας». Τί σημαίνουν αὐτά; Μὲ ἐπλάσας, λέγει, ὁ Θεός, δὲν ἔχω μετὰ ποῖον τρόπον μετὰ ἐπλάσας⁹¹ προνοεῖς περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν ἱκανότητα νὰ συλλάβω διὰ τῆς σκέ-

90. (1) νεφροὶ κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν ψυχολογίαν εἶναι ὅρα τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν παθῶν καὶ ἐπερμένων τῶν ὁσίων τοῦ ἀνθρώπου.

φεώς μου δὴν μαζί τὴν πρόνοιάν σου. Ὑπάρχεις πυν-
τοῦ, ἀλλὰ οὐτε αὐτὸ τὸ γνωρίζω καλῶς. Εἰ γνωρίζεις ἐκ
τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ
μυστικά τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ, ἀλλὰ οὐτε αὐτὸ ἔχω τὴν
δύναμιν νὰ ἀντιληφθῶ διὰ τῶν σκέφῶν μου. Διότι με-
ταβάλλεις τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν κἀμνεις,
ἐνῷ ὑπάρχει, ἀντίθετος νὰ ἀποδεικνύεται. Καὶ τὰ ἀντί-
θετα πάλιν μετέτιον τρόπον παρουσιάζεις, ὥστε νὰ μὴ
φαίνονται γνωστὰ καὶ κατὰ τρόπον φυσικὸν κατανεμη-
μένα.

415 Α. Ἀφοῦ λοιπὸν συνεκέντρωσεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἐ-
φλογίσθη ἀπὸ θεῖον πνεῦμα, διὰ μεγάλης φωνῆς εἶπε·
«Θὰ σὲ δοξολογήσω καὶ θὰ σὲ εὐχαριστήσω εὐγνωμό-
νως, διότι ἐδείχθης θαυμαστός μέχρι σημείου προκα-
λοῦντος κατὰπληξιν καὶ φόβον», ἐφάνης δηλαδὴ θαυμα-
στός καὶ εἶσαι θαυμαστός. «Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ
ἡ ψυχὴ μου γνωρίζει τοῦτο πολὺ καλὰ ἐξ ἰδίας πείρας». Καὶ
διὰ τὸ ὁμιλῶ, λέγει, διὰ Σε, ἀφοῦ καὶ τὰ ἔργα σου
ἀπέσποιν μεγάλου θαυμασμοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἄρως
γενικῶς ὅλα νὰ ἀκολουθῶν, ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν προ-
σωπικὴν του γνώσιν λέγων «καὶ ἡ ψυχὴ μου γνωρίζει
τοῦτο πολὺ καλὰ ἐξ ἰδίας πείρας». Δὲν γνωρίζει ἀπλῶς,
ἀλλὰ ὁμιλεῖ μετέτιον καὶ σφοδρότητα. Καὶ ἐν γνω-
ρίσει, πῶς ἔλεγε προηγουμένως ὅτι «ἐδείχθη θαυμαστός
μέχρι σημείου προκαλοῦντος κατὰπληξιν», καὶ ἡ γνώσις
σου ἐνισχύθη, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ τὴν παρακολουθῶ-
σω; Β. Βεβαίως, ἐκεῖνο μὲν ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ καὶ
τοῦτο περὶ τῶν ἔργων του.

Ἀφοῦ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, θὰ
ἤμπορούσαμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι γνωρίζει, ὅτι εἶναι θαυ-
μαστός καὶ ὅτι εἶναι μέγας. Ποῶς ὅμως εἶναι ἡ ὑπόστα-
σις του (θὰ ἐπαναλάβω τὰ ἴδια πράγματα) καὶ ποῖον τὸ
μεγαλεῖον του καὶ ποῖα ἡ φύσις αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐλέ-
χθησαν, ἀγνοεῖ ὅμως αὐτὴ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ
γνωρίσῃ τὸν Θεόν εἶναι ἀπόδειξις γνώσεως, ἀν' αὐτό, τὸ
ὁποῖον ἐλέχθη εἶναι θαυμαστόν. Καὶ ἡ θάλασσα ἀγνοοῦ-
μεν, πόσῃν ἔκτασιν καὶ βάθος ἔχει. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς
δι' αὐτὸ θεσπίζω γνωρίζομεν τὴν θάλασσαν, διότι δὲν
γνωρίζομεν τὰ μέτρα της. Ἄν κανεὶς ἔλεγε, ὅτι γνω-
ρίζει τὸ μέγεθος της, αὐτὸς ἰδιαίτερα θὰ ἠγνόει τὴν θά-
λασσαν. Γ. Ἐπομένως ὑπάρχει ὁμολογία γνώσεως, ἡ ὁ-

ποῖα προδίδει ἀγνοίαν καὶ ὑπάρχει ἀγνοία, ἡ ὁποία ἐπι-
θεθαίνει τὴν γνώσιν.

«Δὲν ἐκρύπτετο ὁ σκελετοῦ μου σκελετοῦ μου»²¹
ὅταν ἤρχισε νὰ διαμορφῶται ἀφανῶς εἰς τὴν κοιλίαν τῆς
μητρός μου, δὲν ἔμεινεν ἀπὸ σὲ ἀφανῆς ἡ ὑπαρξίς μου,
ὅταν ἐκυφορεῖτο εἰς τὸ σκότος τῆς μητρικῆς κοιλίας ὡς
εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς θαμμένης.

Πάλιν περὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ὁμιλεῖ καὶ ἀπο-
δεικνύει, ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει πάντα ταῦτα. Ἡ λοιπὴν
λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅλα τὰ μυστικά τοῦ ἀνθρώ-
που ἢ καὶ ἄλλο ἐννοεῖ, δηλαδὴ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν
δικτασίαν αὐτοῦ καὶ οὐτε ὑπάρχει καὶ, τὸ ὅποιον ἠγνό-
ησας, ὅταν ἐδημιουργεῖτο ὁ ἀνθρώπος. ἀλλὰ ἐγνωρίζεις
τὰ πάντα. Δ. ὅταν ἡ φύσις σιγὰ-σιγὰ καὶ ἀνεπαίσθητως
ἐπλεκε²² τὴν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου, καίτοι ἐλειτούργει
μυστικὰ ὡς νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς. Δι-
ότι διὰ Σε τὰ πάντα εἶναι γυνὴ καὶ ἀνδράς. Ἄλλος δὲ
ἐρμηνευτὴς εἶπεν «δὲν ἐκρύβησαν τὰ ὅσα μου ἀπὸ σέ-
να, διὰ τὸν ὁποῖον κατὰ τρόπον κρυφὸν ἔγινον». Ἄλλος
«δὲν διέφυγε τῆς προσοχῆς σου ἡ διαμόρφωσίς μου, ἡ ὁ-
ποία κρυφίως συνετελέσθη, διεκοσμήθη εἰς τὴν κοιλίαν
τῆς μητρός μου ὡς νὰ ἦμην εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς». Ἄλ-
λος «ἡ δύναμις μου δὲν διέφυγε τῆς προσοχῆς Σου ἢ τὰ
ὅσα μου ἀπὸ τὰ ἐλέμματα Σου, καίτοι ἐπλάσθη κρυφὰ
καὶ ἔλαβον τὴν μορφήν μου εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός
μου, ὡς νὰ ἦμην εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς». Ε.

Ὅλοι ἐπομένως τὰ ἴδια λέγουσιν, ὅτι δηλαδὴ με-
ἐγνωρίζεις μετέτιον, ὅταν διεπλασθῶν καὶ γνω-
ρίζεις τελείως τὴν μορφήν κάθε μέλους τοῦ σώματός μου
καὶ τὴν αὔξησιν αὐτοῦ. Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Χρι-
στός, «ἔσπον ἀφορὰ εἰς σὰς καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
σας εἶναι μετρημέναι»²³. Ὡσαύτως περὶ προνοίας καὶ
γνώσεως γίνεται λόγος εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον. «Τὸ ἀ-
διαμόρφωτον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου ἐμθερυν εἰ-
δον οἱ ὀφθαλμοί σου». Ἡ τὸ ἴδιον πρᾶγμα πάλιν λέγει,

21. Ἐννοεῖ τὸν σκελετὸν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σώματος. Γενικῶς τὸ ἀν-
θρώπινον σῶμα. Ὁ Θεὸς γνωρίζει πᾶσι ἀφορὰ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ
σώματος μου.

22. Ἰσπανιστικὴ τὴν ποικίλιν καὶ πολυχρομίαν τὴν μετὰ τὸ
ἐνδότερον. Ὅπως τὸ ἄσπασμα τεχνουργεῖται καὶ ποικίλλεται, ἔτσι καὶ ὁ
Θεὸς ἔπλεκε εἰς μυστικὸν ἀργαλεῖον τὴν ἀνθρώπινον διαρῆν.

23. Λουκ. 12, 7.

ἔτι δηλαδή με ἀγνώριζες ἀκόμη ἀδιαμόρφωτον, ⁴¹⁶ Α δι-
 ὅτι καὶ ἄλλος εἶπεν ὡς ἑξῆς: «Οἱ ὀφθαλμοὶ σου με εἶδον
 ἀδιαμόρφωτον», ἢ ἀναφέρεται εἰς τὰς πράξεις τοῦ ἀν-
 θρώπου, ὅτι δηλαδή οἱ ὀφθαλμοὶ σου εἶδον ἐκεῖνο, τὸ ὁ-
 ποῖον δὲν διεπράχθη εἰσέτι.

«Καὶ εἰς τὸ βιβλίον σου εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γραμ-
 μένοι προτοῦ νὰ γεννηθῶν. Οὐτοὶ θὰ πλάσθων ἡμέραν
 μετὰ τὴν ἡμέραν καὶ οὐδεὶς θὰ ἀγνοῇ». Εἶναι ἀσαφὲς τὸ
 νόημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν αὐτὸ ἀπὸ τὴν
 συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ τὸν ὅλον ἐρμηνευτὴν. Διότι τὸ
 νόημα τοῦ εἶναι τέτοιο, ὥστε νὰ συμφωνῇ μετὰ τὸ προη-
 γούμενον. Ποῖον ἦτο τὸ προηγούμενον; «Ἀδιαμόρφωτον
 με εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ σου»: χωρὶς δηλαδή ἀκόμη νὰ λά-
 βω συγκεκριμένην μορφήν, ἐνῶ ἀκόμη διεπλασσομένη, ἐνῶ
 ἀκόμη ἐμορφοποιουμένη καὶ τότε με εἶδε με πλήρη μορ-
 φήν, ὅπως βλέπει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει διαμορφωθῇ, ὅ-
 πως ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει διαπλασθῇ, ὅπως ἐκεῖνον, ^Β
 ὁ ὁποῖος ἔχει συμπληρωθῇ καὶ δὲν χρειάζεται πλέον χρό-
 νον διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν του.

Διὰ τὴν ἀντιληφθῆς, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ σημασία του,
 ἀκούσας τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἄλλου, «Με εἶδον ἐκ τῶν προ-
 τέραν οἱ ὀφθαλμοὶ σου ἀκόμη ἀδιαμόρφωτον μαζί με
 ἐκεῖνους ὅλους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπογραφῇ εἰς τὸ βιβλίον
 σου καὶ οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν διάπλασιν των δὲν χρειάζονται
 οὔτε μίαν ἀκόμη ἡμέραν». Μαζί με ἐκεῖνους με εἶδες, λέ-
 γει, με εἶδες ὁμοίως με ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι διαπλάσσου-
 νται κατὰ τὰς ἡμέρας των, ἀπὸ τὰς ὁποίας οὐδεμία ἡμέ-
 ρα ἀλλοίπκει. Λέγει αὐτὰ, ὅχι διότι εἰς τοὺς οὐρανούς ὁ
 πᾶρχει κάποιο βιβλίον, οὔτε διότι μερικοὶ εἶναι ἐγγε-
 γραμμένοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ βιβλίου θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν
 πλήρη γνῶσιν, καθὼς θταν λέγῃ «ἤκουσεν ὁ Κύριος καὶ
 ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον». ⁴¹⁷ Καὶ πάλιν «τὰ βιβλία ἡνώχθη-
 σαν». ⁴¹⁸ C «Ἀπὸ ἐμὲ ὅμως ἐξαιρετικῶς ἐτιμῆθησαν οἱ φί-
 λοι σου, Θεέ μου». Ἄλλος «οἱ φίλοι σου ἐγένον πολυτι-
 μοί». Δὲν εἶναι μικρὰ ἀρετὴ καὶ τοῦτο νὰ τιμῶνται με
 μεγάλῃ τιμῇ οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. Ἐλαφρὲς πρόνοιαν, λέ-
 γει, περὶ ἐμοῦ, με ἐδημιούργησας, ἐνῶ δὲν ὤψαρχα, με
 δικαίως καὶ με συγκρατεῖς καὶ ἐγὼ σοῦ ἀνταποδίδω αὐ-
 τὴν τὴν ἀμοιβὴν μετὰ τὸ νὰ τιμῶ τοὺς φίλους σου. «Καὶ ἡ

⁴¹⁶ Ματθ. 8, 16.
⁴¹⁷ Δαν. 7, 10.

δυναμὶς σου εἶναι ἐξόχως ἰσχυρὰ ὑπὸ τὴν χεῖρα τῆς προ-
 στασίας Σου». Ἐκεῖναι δηλαδή ἐγένον γενναῖαι καὶ ἰσχυ-
 ραί. Ἄλλος λέγει «πόσον μεγάλον τὸ πλῆθος τῶν κεφα-
 λῶν των!». Τοῦτο εἶναι περισσότερο σαφές, δηλαδή τὸ
 ἐπόμενον.

«Προσπαθῶ νὰ τοὺς μετρήσω, ἀλλ' ἔχουν πληθυνθῇ
 περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄμμον». Ἐγὼ θεθαίω τιμῶ αὐ-
 τοὺς καὶ Σὺ τοὺς πολλαπλασιάζεις καὶ τοὺς κάμνεις πε-
 ρισσότερους ἀπὸ τὴν ἄμμον. Δὲν τοὺς κάμνεις μόνον
 πολλούς, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρούς. ^Δ Τὸ ὅτι ἐγένον δυνατοί,
 αὐτὸ σημαίνει. Καὶ θεωρεῖ διπλὴν τὴν εὐημερίαν καὶ διὰ
 τὴν αὐξήσιν εἰς πλῆθος καὶ διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς δύναμιν.

«Κατακλίνωμαι μετὰ τὰς θαυμασίας αὐτὰς σκέψεις: ἐ-
 γείρωμαι καὶ πάλιν εἶμαι μαζί σου σκεπτόμενος». Ἄλ-
 λος «θὰ ἐξυπνήσω καὶ πάντοτε θὰ εἶμαι μαζί σου».

Δὲν εἶναι μικρὰ ἀποδείξεις ἀρετῆς τὸ νὰ διατηρῇ κα-
 νείς τὴν ἀρετὴν, θταν εὐτυχῇ. Πολλοὶ θεθαίω, θταν ἀπο-
 κτήσων τὰ ἀγαθὰ, συνήθως λημονοῦν. Ὅμως ὅχι, ἐγὼ
 λέγει. Μόλις ἐγερθῶ, δηλαδή ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰ δεινὰ,
 θὰ εὐρίσκωμαι πάντα μαζί σου. «Ἐάν παρέδιδες εἰς θά-
 νατον τοὺς ἀσεβεῖς, πόσον δίκαιον θὰ εἴγες;».

Δὲν λέγει τοῦτο, ἐάν δηλαδή φονεύσης τοὺς ἁμαρ-
 τωλοὺς, τότε πάντα θὰ εἶμαι μαζί σου, ἀλλὰ τὸ δεύτε-
 ρον ὑποσχέθη χωρὶς νὰ γίνῃ τὸ πρῶτον. ^Ε Ζητεῖ νὰ γίνῃ
 αὐτὸ, ὅχι διὰ νὰ χάσουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ὑπόστασίν των,
 ἀλλὰ διὰ νὰ μετάβῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πρὸς
 τὴν δικαιοσύνην. Διότι δὲν εἶπεν, ἐάν φονεύσης ἀνθρώ-
 πους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς. Ἄλλος ἀντὶ τοῦ «ἁμαρτωλοῦς»
 εἶπε «τὸν παραβάτην» καὶ ἡγνῶει τοὺς ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι
 λατρεύουν τὰ εἰδωλά.

«Ἄνθρωποι αἱμαθόροι καὶ αἱμοδιψεῖς, φύγετε μα-
 κράν ἀπὸ ἐμέ». Ἄνθρωποι αἱμοδόρους ἐγνοεῖ τοὺς φονεῖς,
 οἱ ὁποῖοι χαίρουσιν μετὰ τὴν σφαγὴν. ⁴¹⁷ Α Δὲν εἶναι δὲ καὶ
 τοῦτο μικρὸν ἔημα πρὸς ἀποκτήσιν ἀρετῆς, τὸ νὰ ἀπο-
 φεύγῃ καὶ νὰ ἀποστρέφεται κανείς τὴν συναναστροφὴν
 με τοιοῦτους ἀνθρώπους. Ἀκολουθεῖ ἡ σιτιολογία. «Δι-
 ὅτι διαρκῶς εἶσθε φιλονεικοὶ καὶ διαλογίζεσθε ἐριδας
 καὶ μάχας». Ἄλλος «οἱ ὁποῖοι ἑστραφῶν ἐναντίον σου

⁴¹⁸ Ἡ. Ἀπὸ προηγουμένης ἀνεφέρθη εἰς τὸ μεταλεῖν τὸς Θεοῦ ἐνε-
 ῖνησιν τοῖς ἀσεβεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχον μόνον ἀνθρώποι, ἀλλὰ διαστρέφον τὸν
 Χριστὸν καὶ ἀνταντιοῖσιν εἰς ἐξέσιν τὴν εὐχὴν νὰ ἐξηφανίσουντο ὅσοι ἐκ-
 ρέου.

τὴν σκέψιν των». Ἄλλος «ὅτι σὲ ἐπὶ κρανὸν με τὴν κακὴν των σκέψιν».

Πρόσεχε, ὅτι δὲν ζητεῖ τὴν ἱκανοποίησιν προσωπικοῦ του συμφέροντος, ἀλλὰ λόγῳ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀδικίας ἀπομακρύνεται καὶ ἀποφεύγει τὴν συναναστροφὴν πρὸς ἐκείνους. Ἀλλωστε τοῦτο ἐγένετο αἰτία τοῦ χαμοῦ τῶν Ἰουδαίων, δηλαδὴ ἡ συναναστροφή των με τοὺς κακοὺς. Διὰ τοῦτο καὶ νόμον ἐλάμβανον καὶ διὰ νόμου ἐχωρίζοντο ἀπὸ αὐτῶν καὶ ἐλάμβανον τὴν ἐντολὴν νὰ ἀποφεύγουν τὴν σύνεσιν γάμων με αὐτοὺς καὶ, ὅταν ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μόνοι των ἀνεδρέφοντο εἰς τὴν ἔρημον. **Β** Δι' αὐτὸ ὁ νόμος ἀνωμαζέτο φραγμός, διότι τοὺς περιέβαλλεν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡμποδίζε τὴν συναναστροφὴν με τοὺς κακοὺς. Εἶχον χαρακτῆρα εὐκόλον εἰς ἀπάτην, εἰς πτώσιν καὶ εὐμετάσθητον. «Θὰ καταλάβουν συντόμως τὰς πῦλεις, αἱ ὁποῖαι σὲ ἀναγνωρίζουν ὡς κυρίαρχον, ἀλλὰ εἰς μάτην». Ἄλλος «ὅψωσαν τὸ ἀνάστημά των ὡς ἀντίζηλοι σου εἰς μάτην», ἄλλος «οἱ ἐχθροὶ σου». Δι' αὐτὸ τοὺς ἀποφεύγει καὶ ἀπομακρύνεται, διότι ἐσήκωσαν ἀνάστημα κατὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, διότι παρενόμουν, διότι ἐξεστῶμιζον θλάσθημα λόγια.

«Δὲν ἐμίσησα, Κύριε, αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι σὲ μισοῦν καὶ ἐκ τοῦ ζήλου μου δὲν ἔλυσα ὡς κηρὸς λόγῳ τῆς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς σου ἀποστροφῆς μου; Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου ἐμίσουν αὐτοὺς καὶ ἔγνων ἐχθροὶ μου». **Γ** Αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ἔδωκεν ὁ Θεός, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐχθρὸς θὰ εἴναι ἐχθρὸς καὶ ὁ ἀντίπαλος θὰ εἴναι ἀντίπαλος. Αὐτὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀποδείξεις φιλίας. Καὶ αὐτὸς λοιπὸν ἀνταποδίδει εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν κάθε περίπτωση. Διότι προηγουμένως εἶπεν «ἀπὸ ἐμὲ ἐτιμώθησαν οἱ φίλοι σου, Θεέ μου» καὶ ἐδῶ «ἐμίσησα ἐκείνους, οἱ ὅποιοι σὲ μισοῦν». Καὶ εἰς τὴν πρώτῃν περίπτωσιν οὐλεῖ με ὑπερβολὴν καὶ εἰς τὴν δευτέραν με ὑπερβολὴν. Δὲν λέγει μόνον ἐμίσησα, ἀλλὰ καὶ ἔλυσα ὡς κηρὸς. **Δ** «Δοκίμασέ με, Θεέ μου, καὶ μάθε τὴν καρδίαν μου, ἐξέτασε καὶ μάθε τοὺς δρόμους μου. Πρόσεχε, ἂν ὑπάρχῃ κανεὶς παράνομος τρόπος τῆς ζωῆς μου, ἀπάλλαξέ με καὶ ὁδήγησέ με εἰς τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίας σωτηρίας». Καὶ δεικνύει τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ ἔλεγε: «Μὲ ἐδοκίμασες καὶ ἔμαθες τί εἰμαι. Σὺ ἐγνώρισες τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ἐγέρσεις μου. Σὺ κατανοεῖς τοὺς διαλό-

γισμούς μου ἀπὸ μακρὰν. Τὸν δρόμον μου καὶ τὴν μακρὰν πορείαν τῆς ζωῆς μου παρηκολούθησες. Ὅλας τὰς ὁδοὺς μου προέβλεψες. Σὺ ἐγνώρισες ὅλα τὰ πρόσφατα καὶ τὰ παλαιά».

Πῶς λοιπὸν πάλιν ἐδῶ λέγει «δοκίμασέ με», ὡς ἂν νὰ μὴ ἐδοκίμασθῃ μέχρι τώρα. Ἠλπίεις, ὅτι χρησιμοποιεῖ ἀνθρώπινον λεξιλόγιον, ὅχι διὰ νὰ παρομεικνῶμεν εἰς τὴν εὐτέλειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς ὑψηλὰς σκέψεις, ἀφοῦ με ὅλα αὐτὰ μορφώσωμεν ἀνταξίαν τοῦ Θεοῦ ἐννοιοῦν. Ζητεῖ νὰ δοκιμασθῇ καὶ νὰ ἐξετασθῇ, ὅχι διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν καρδίαν ὁ Θεός. **Ε** ὁ ὁποῖος πρὸ αὐτοῦ ἐγνώριζε τὰ πάντα καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι πληροφροῦμεθα ἀπὸ τὴν ἐκβαρὺν τῶν πραγμάτων. Τὸ «δοκίμασέ με» ἐδῶ σημαίνει τοῦτο. «Καὶ πρόσεχε, ἂν μέσῃ μου ὑπάρχῃ δρόμος παρανομίας καὶ ὁδήγησέ με εἰς τὴν αἰωνίαν ὁδόν». Καὶ ποία εἶναι ἡ αἰωνία ὁδός; Ἀλλή ἢ ἡ πνευματικὴ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει τέλος; Διότι πάντα τὰ ὑπόλοιπα θεοβαλῶς εἶναι φθαρτά καὶ ἐφήμερα καὶ καταλύονται μαζί με τὴν παρούσαν γῆν. ⁴¹⁸ **Α**

Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ παρέτρεξε τὰ πάντα, ἀναζητεῖ ἐκεῖνον τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀθάνατος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπέραντος καὶ ὁ ὁποῖος δὲν φθάνει εἰς τέρμα.

Κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἡμπορούσε κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸν δρόμον; Ἄν ἔχῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἂν συνεισφέρῃ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δαυτὸν του, ἂν καλλιέργῃ τὴν ἀρετὴν, ἂν ἀσχολῆται με πνευματικὰ ζητήματα καὶ ἂν στέκεται ὑψηλότερα ἀπὸ ὅσα ἀπορροφῶν τὴν σωματικὴν μέριμναν. Διότι, ὅσα διέρχονται ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκείνου, δὲν εἶναι ἐφήμερα ὥστε πρόσκαιρα. Ταῦτα εἶναι ἡ ἀρετὴ διατηρεῖ τοὺς καρπούς τῆς διαρκῶς ἀκμαζόντος καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ μαρῶσιν καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀθάνατα καὶ καθαρὰ καὶ ἀπηλλαγμένα ὀλέθρου.

Β Αὐτὰ εἶπε ὁλοι μὴς νὰ ἐπιτόκωμεν με τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένετο.